

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK VE TİCARET ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI TİCARET BİLİM DALI

**GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER ARASINDAKİ TİCARET:
TÜRKİYE – HİNDİSTAN ÖRNEĞİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Aynur ARSLAN

BURSA - 2020

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK VE TİCARET ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI TİCARET BİLİM DALI

**GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER ARASINDAKİ TİCARET:
TÜRKİYE – HİNDİSTAN ÖRNEĞİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Aynur ARSLAN

Danışman:

Dr. Öğr. Üyesi Müslüm BASILGAN

BURSA – 2020

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret Anabilim Dalı, Uluslararası Ticaret Bilim Dalı'nda 701619024 numaralı Aynur ARSLAN'ın hazırladığı "Gelişmekte Olan Ülkeler Arasındaki Ticaret: Türkiye – Hindistan Örneği" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 23.01.2020 günü 15:00-17:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **BASARILI** (başarılı / başarısız) olduğuna **oybirliği** (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav
Komisyonu Başkanı)

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi: Müslüm BASILCAN
Bursa Uludağ Üniversitesi
İnegöl İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
M.

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi: Osman Barbaros Kızıldağ
Bursa Uludağ Üniversitesi
İnegöl İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Üye

Akademik Unvanı, Adı Soyadı

Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi: Ayberk ŞEKER
Bursa Teknik Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri
Fakültesi

23/01/2020

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İŞLETMECİLİK VE TİCARET ANABİLİM DALI
BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 30/12/2019

Tez başlığı / Konusu: Gelişmekte Olan Ülkeler Arasındaki Ticaret: Türkiye – Hindistan Örneği

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 41. Sayfalık kısmına ilişkin, 30/12/2019 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 18'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

30.12.2019

Adı Soyadı:	Aynur ARSLAN
Öğrenci No:	701619024
Anabilim Dalı:	Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret
Programı:	Uluslararası Ticaret
Statüsü:	☒ Y.Lisans ☐ Doktora

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Müslüm BASILGAN

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Gelişmekte Olan Ülkeler Arasındaki Ticaret: Türkiye – Hindistan Örneği” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

30.12.2019

Adı Soyadı: Aynur ARSLAN

Öğrenci No: 701619024

Anabilim Dalı: Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret Anabilim Dalı

Programı: Uluslararası Ticaret Bilim Dalı

Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Aynur Arslan
Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret
Bilim Dalı : Uluslararası Ticaret
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : xv + 124
Mezuniyet Tarihi : 23/01/2020
Tez Danışmanı : Müslüm Basılğan

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER ARASINDAKİ TİCARET: TÜRKİYE – HİNDİSTAN ÖRNEĞİ

Türkiye ile Hindistan arasındaki ticaret uzun yıllardır Türkiye'nin aleyhinde gelişmektedir. Bunun nedeni ise, düzenli olarak ticaret dengesindeki açığın artış göstermesidir. Bu çalışmada, Türkiye'nin Hindistan'a ihracatının artırılmasına yönelik sektör ve ürün gruplarının iki ülke istatistikleri kullanılarak analizleri yapılmıştır. Analizler yapılırken Uluslararası Ticaret Merkezi (International Trade Center-ITC) bünyesindeki Trade Map, Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerinden yararlanılmıştır. GTİP'in 6 haneli alt pozisyonlarında bulunan ihraç potansiyeli yüksek ürün grupları tespit edilerek yorumlanmıştır. Ayrıca iki ülke arasındaki ticari sorunlara değinilerek önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: ithalat, ihracat, dış ticaret, gelişmekte olan ülkeler, ihracat potansiyeli

ABSTRACT

Name and Surname : Aynur Arslan
University : Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : International Business and Trade
Branch : International Trade
Degree Awarded : Master
Page Number : xv + 124
Degree Date : 23/01/2020
Supervisor : Müslüm Basılğan

TRADE BETWEEN DEVELOPING COUNTRIES: THE CASE OF TURKEY – INDIA

Trade between Turkey and India has been developing against Turkey for many years. This is because the deficit in the trade balance increases regularly. In this study, the sector and product groups aimed at increasing Turkey's exports to India were analyzed using the two countries statistics. The data of the Trade Map within the International Trade Center (ITC), the Turkish Exporters' Assembly (TIM) and the Turkish Statistical Institute (TurkStat) were used during the analysis. The product group with high export potential in HS code 6 digit sub-headings were identified and interpreted. In addition, proposals were made to mention trade problems between the two countries.

Keywords: import, export, foreign trade, developing countries, export potential

ÖNSÖZ

Öncelikle bu çalışmanın Türkiye ile Hindistan ticareti üzerine yapılacak çalışmalara ışık tutmasını ve bilime katkı sağlamasını diliyorum.

Çalışma sürecim boyunca akademik anlamda bana yardımcı olan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Müslüm BASILGAN'a, sevgi ve güvenle desteklerini her zaman hissettiğim canım aileme, bu süreçte her daim yanımda olan ve karşılaştığım zorluklarda beni teselli ve tavsiyeleriyle cesaretlendiren çok kıymetli Veysel ÖZTÜRK'e ve manevi desteklerini esirgemeyen arkadaşlarıma canı gönülden teşekkür ederim.

Aynur ARSLAN

Ocak, 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLO LİSTESİ.....	xi
GRAFİK LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER VE YAPILARI

1. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR	3
2. ÜLKE SINIFLANDIRMALARI	5
2.1. DÜNYA BANKASI’NIN ÜLKE SINIFLANDIRMASI	6
2.2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KALKINMA PROGRAMI’NIN ÜLKE SINIFLANDIRMASI	11
2.3. IMF’NİN ÜLKE SINIFLANDIRMASI	19
2.4. DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ’NÜN ÜLKE SINIFLANDIRMASI	21
3. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	22
4. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN KÜRESEL EKONOMİDEKİ YERİ	25

İKİNCİ BÖLÜM

MAKROEKONOMİK AÇIDAN TÜRKİYE VE HİNDİSTAN EKONOMİSİ

1. TÜRKİYE’NİN GENEL VE EKONOMİK YAPISI	31
1.1. TÜRKİYE’NİN GENEL YAPISI	31
1.1.1. Coğrafi Konumu.....	31
1.1.2. Sosyo - Kültürel ve Demografik Yapısı.....	32
1.2. TÜRKİYE’NİN EKONOMİK YAPISI	33

1.2.1. Ekonomik Büyüme	37
1.2.2. Yabancı Yatırımlar	42
1.2.3. Dış Ticaret	47
2. HİNDİSTAN'IN GENEL VE EKONOMİK YAPISI	50
2.1. HİNDİSTAN'IN GENEL YAPISI	50
2.1.1. Coğrafi Konumu	50
2.1.2. Sosyo Kültürel ve Demografik Yapısı	51
2.2. HİNDİSTAN'IN EKONOMİK YAPISI	54
2.2.1. Ekonomik Büyüme	59
2.2.2. Yabancı Yatırımlar	60
2.2.3. Dış Ticaret	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE İLE HİNDİSTAN ARASINDAKİ EKONOMİK İLİŞKİLER

1. TÜRKİYE İLE HİNDİSTAN ARASINDAKİ ANLAŞMALAR	68
2. TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİ	71
2.1. TÜRKİYE'NİN İHRACATI	75
2.1.1. Ülkelere Göre Türkiye İhracatı	75
2.1.2. Ürün Gruplarına ve Hizmetlere Göre Türkiye İhracatı	76
2.2. TÜRKİYE'NİN İTHALATI	78
2.2.1. Ülkelere Göre Türkiye İthalatı	78
2.2.2. Ürün Gruplarına ve Hizmetlere Göre Türkiye İthalatı	78
3. HİNDİSTAN'IN DIŞ TİCARETİ	80
3.1. HİNDİSTAN'IN İHRACATI	81
3.1.1. Ülkelere Göre Hindistan İhracatı	81
3.1.2. Ürün Gruplarına ve Hizmetlere Göre Hindistan İhracatı	82
3.2. HİNDİSTAN'IN İTHALATI	84
3.2.1. Ülkelere Göre Hindistan İthalatı	84
3.2.2. Ürün Gruplarına ve Hizmetlere Göre Hindistan İthalatı	85
4. TÜRKİYE İLE HİNDİSTAN ARASINDAKİ YATIRIM İLİŞKİLERİ	87
5. TÜRKİYE İLE HİNDİSTAN ARASINDAKİ TİCARET	90
5.1. TÜRKİYE'NİN HİNDİSTAN'A İHRACATI	91

5.2. TÜRKİYE’NİN HİNDİSTAN’DAN İTHALATI.....	93
5.3. TÜRKİYE’NİN HİNDİSTAN’A İHRACATINI ARTIRICI POTANSİYELİ BULUNAN ÜRÜN GRUPLARI.....	95
5.4. İKİ ÜLKE ARASINDA GERÇEKLEŞEN TİCARETTEKİ SORUNLAR.....	100
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	102
KAYNAKÇA.....	105
EKLER	114

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Gelir Gruplarına Göre Eşikler	8
Tablo 2: Gelir Grubu Eşiklerinin Yıllara Göre Değişimi*	8
Tablo 3: Dünya Bankası'nın Gelir Gruplarına Göre Ülke Sınıflandırması	9
Tablo 4: İnsani Gelişme Endeksi ve Bileşenlerine Göre Ülke Sınıflandırması	12
Tablo 5: UNCTAD'ın Ülke Sınıflandırması	17
Tablo 6: IMF'nin Ülke Sınıflandırması	20
Tablo 7: Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2018	32
Tablo 8: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar ve Yıllık Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirinin Dağılımı	34
Tablo 9: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Yoksulluk Verileri	35
Tablo 10: Sektörlere Göre Uluslararası Doğrudan Yatırım Tutarları (milyon dolar)	45
Tablo 11: Türkiye'nin Ülke Gruplarına Göre Uluslararası Doğrudan Yatırım Tutarları ve Payları	46
Tablo 12: Dünya İthalat ve İhracatında Türkiye'nin İlk 10 Ülke Arasına Girdiği Bazı Önemli Sektörler, 2018	49
Tablo 13: Dünya Mal Ticaretinde Önde Gelen İhracatçılar ve İthalatçılar, 2018	49
Tablo 14: Hindistan'da Yaş Gruplarına Göre İşsizlik Oranları (%), 2018	51
Tablo 15: 2018 Yılı Tahminlerine Göre Hindistan Nüfusunun Yaş Dağılımı	53
Tablo 16: Cinsiyete Göre Okuma ve Yazma Oranları, 2018	53
Tablo 17: Hindistan GSYH'sinin Sektörlere Göre Dağılımı (%)	58
Tablo 18: Sektörlere Göre Ekonomik Büyümedeki Değişim (%)	59
Tablo 19: İki Ülkedeki Mevcut İş Yapma Riskleri	61
Tablo 20: Hindistan'a Yabancı Yatırım Girişleri (milyon dolar)	61
Tablo 21: Nisan 2000 - Haziran 2019 Aralığında Hindistan'a Ülke Bazlı Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri	63
Tablo 22: Nisan 2000 - Haziran 2019 Aralığında Hindistan'da Sektör Dağılımlarına Göre Doğrudan Yabancı Yatırımlar	63
Tablo 23: Dünya İthalat ve İhracatında Hindistan'ın İlk 10 Ülke Arasına Girdiği Bazı Önemli Sektörler	65
Tablo 24: Türkiye ile Hindistan Arasındaki Anlaşmalar	68
Tablo 25: Turizm Gelirlerinin İhracat Gelirlerine Oranı ve Turizm Giderlerinin İthalat Giderlerine Oranı (milyon dolar)	74
Tablo 26: Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açıklarını Kapama Payı	74
Tablo 27: Türkiye'nin 2018 Yılında En Çok İhracat Yaptığı 20 Ülke ve Hindistan	76
Tablo 28: Türkiye'nin En Çok İhracatını Yaptığı GTİP Bazlı 10 Ürün Grubu	76
Tablo 29: Türkiye'nin İhraç Ettiği Hizmet Kalemleri ve Değerleri	77
Tablo 30: Türkiye'nin 2018 Yılında En Çok İthalat Yaptığı 20 Ülke	78
Tablo 31: Türkiye'nin En Çok İthalatını Yaptığı GTİP Bazlı 10 Ürün Grubu	79
Tablo 32: Türkiye'nin İthal Ettiği Hizmet Kalemleri ve Değerleri	79
Tablo 33: Hindistan'ın En Çok İhracatını Yaptığı GTİP Bazlı 10 Ürün Grubu	83
Tablo 34: Hindistan'ın İhraç Ettiği Hizmet Kalemleri ve Değerleri	84
Tablo 35: Hindistan'ın En Çok İthalatını Yaptığı GTİP Bazlı 10 Ürün Grubu	85

Tablo 36: Hindistan'ın İthal Ettiği Hizmet Kalemleri ve Değerleri.....	86
Tablo 37: Türkiye ile Hindistan Arasındaki Bazı Karşılıklı Yatırımlar	88
Tablo 38: Türkiye ile Hindistan Arasındaki Ticaret (bin dolar), 2008-2018.....	90
Tablo 39: Türkiye'nin Hindistan'a İhraç Ettiği En Önemli 10 Ürün Grubu	93
Tablo 40: Türkiye'nin Hindistan'a İthal Ettiği En Önemli 10 Ürün Grubu.....	94

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Ülke Sınıflandırmalarına Göre Nüfus ve Kişi Başı Milli Gelir Artışı	23
Grafik 2: Gelişmekte Olan Ülkeler ve Dünyanın İnsani Gelişme Endeksi Karşılaştırması (0-1).....	25
Grafik 3: Yıllık Mal/Hizmet İthalat ve İhracatı (milyon dolar), 2005 - 2018.....	26
Grafik 4: Küresel Mal ve Hizmet İhracatı (milyon dolar)	27
Grafik 5: Küresel Mal ve Hizmet İthalatı (milyon dolar)	28
Grafik 6: Ülke Gruplarına Göre Gayrisafi Yurt İçi Hasıla	30
Grafik 7: Türkiye'nin Yıllara Göre İşsizlik Oranları (%).....	36
Grafik 8: Mevsim Etkisinden Arındırılmamış Ekonomik Faaliyete Göre 15+ Yaş İstihdam Edilenler (bin kişi), Haziran 2019	36
Grafik 9: Türkiye'nin Yıllara Göre GSYH Büyüme Oranları (%), 2005 - 2019/II	38
Grafik 10: Türkiye'nin Sektörel Büyüme Oranları (%), 2009 - 2019/I	39
Grafik 11: Cari Fiyatlarla Sektörlerin GSYH İçerisindeki Payları (%), 2018	40
Grafik 12: Cari Fiyatlarla Kişi Başına Düşen Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2008 - 2018... ..	41
Grafik 13: Satınalma Gücü Paritesine Göre Kişi Başına Düşen Gayrisafi Yurt İçi Hasıla 2018 Yılı Endeks Değerleri, (AB28=100)	42
Grafik 14: Türkiye'ye Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişleri (milyon dolar)	45
Grafik 15: Türkiye'nin Küresel Mal/Hizmet İthalat ve İhracatındaki Payları (%)	47
Grafik 16: Hindistan'daki İstihdamın Sektörel Dağılımı (%).....	52
Grafik 17: 2000 - 2018 Yılları Arasında Hindistan'da Yetersiz Beslenmiş İnsan Sayısı (milyon kişi)	58
Grafik 18: Hindistan'da Yıllar İtibariyle GSYH ve Kişi Başı GSYH Büyüme Oranları (%), 2008 - 2018.....	59
Grafik 19: Hindistan'da Yıllar İtibariyle Enflasyon Oranları (%), 2014 - 2020.....	60
Grafik 20: Hindistan'ın Mal Ticareti (bin dolar)	66
Grafik 21: Hindistan'ın Hizmet Ticareti (bin dolar)	67
Grafik 22: Türkiye'nin Yıllara Göre İthalat ile İhracat Değerleri (bin dolar) ve İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)	71
Grafik 23: Genel Ticaret Sistemi'ne Göre İhracat/İthalat (milyon dolar), İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%) ve Gelecek Tahminleri	73
Grafik 24: Mal ve Hizmet İhracatı/İthalatının Bir Önceki Yıla Göre Değişim Oranları (%)	75
Grafik 25: Hindistan Mal Ticareti Dengesi.....	80
Grafik 26: Mal ve Hizmet İthalat ve İhracatının GSYH Payları	81
Grafik 27: Hindistan'ın İhracatındaki Ülke Payları (%), İlk20)	82
Grafik 28: 2018 Yılında Hindistan Mal İthalatındaki İlk 20 Ülke ve Türkiye	85
Grafik 29: Hindistan'a Sektörel Bazda ve Yıllara Göre İhracat (bin \$)	92
Grafik 30: Türkiye'nin Hindistan'dan İthalatı (bin \$)	94

KISALTMALAR

	Uluslararası	Türkçe
Türk Dil Kurumu		TDK
Gayrisafı Milli Hasıla	GNI	GSMH
İnsani Gelişme Endeksi	HDI	İGE
Oxford Yoksulluk ve İnsani Gelişme Girişimi	OPHI	
Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı	UNDP	
Dünya Ticaret Örgütü	WTO	DTÖ
Uluslararası Para Fonu	IMF	
Amerika Birleşik Devletleri	USA	ABD
İnsani Gelişme Raporu	HDR	İGR
Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri	SDG	SKH
Satınalma Gücü Paritesi	PPP	SGP
Birleşik Arap Emirlikleri		BAE
United Nations Conference on Trade and Development	UNCTAD	
Birleşmiş Milletler	UN	BM
Kişi Başı Milli Gelir		KBMG
Gelişmekte Olan Ülkeler		GOÜ
Doğrudan Yabancı Yatırımlar	FDI	DYY
Gelişmekte Olan Ekonomiler		GOE
Gelişmiş Ekonomiler	AE	GE
Bağımsız Devletler Topluluğu	CIS	BDT
Gayrisafı Yurt İçi Hasıla	GDP	GSYH
Türkiye İstatistik Kurumu	TURKSTAT	TÜİK
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği		TMMOB
Avrupa Birliği İstatistik Ofisi	EUROSTAT	
Türkiye Cumhuriyeti		TC
Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası		TCMB
Uluslararası Doğrudan Yatırımlar		UDY
Avrupa Birliği	EU	AB
Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu		DEİK
İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi		İNSAMER
Central Intelligence Agency	CIA	
United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization	UNESCO	
Florida Atlantic University	FAU	
Economist Intelligence Unit	EIU	
Brazil, Russia, India, China and South Africa	BRICs	
Asya Kalkınma Bankası	ADB	
Araştırma ve Geliştirme		AR-GE
World Economic Outlook	WEO	
World Economic Forum	WEF	
World Trade Statistical Review	WTSR	
International Trade Center	ITC	
Free on Board	FOB	

Cost, Insurance and Freight	CIF	
Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurulu		TÜBİTAK
İhracatı Geliştirme Merkezi		İGEME
Karma Ekonomik Komisyonu		KEK
Serbest Ticaret Anlaşması	FTA	STA
Genel Ticaret Sistemi		GTS
Özel Ticaret Sistemi		ÖTS
Yeni Ekonomi Programı		YEP
Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği		TÜRSAB
Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu	HS CODE	GTİP
Türkiye İhracatçılar Meclisi		TİM
Armonize Sistem Nomanklatürü		AS
Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı		GYO
International Bank for Reconstruction and Development	IBRD	
The International Development Association	IDA	
World Bank Indicators	WBI	
Türk Lirası		TL
International Labour Organization	ILO	
Çeviren		Çev.
Editör		Ed.
Ve diğerleri		vd.
Sanayii		San.
Ticaret		Tic.
Anonim Şirketi		A.Ş.
Limited		Ltd.
Çelebi Hava Servisi		ÇHS
Medium Density Fiberboard	MDF	
Uluslararası Yatırımcılar Derneği		YASED
Sixth Edition of Balance of Payment	BPM6	
Milimetre	mm	mm
Ve benzeri		vb.

GİRİŞ

Gelişmekte olan ülkeler dünya ticaretinde önemli bir paya sahiptir. Özellikle Çin ve Hindistan gibi ekonomik büyümesi hızla artan, yüksek nüfus ve ucuz iş gücünün olduğu ülkelerin bu ve benzeri kapsamlarda değerlendirilmesi geliştirmekte olan ülkelerin dünya ticaretinden aldıkları payın fazlalaşmasındaki önemli bir etkidir. Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Dünya Ticaret Örgütü ve Uluslararası Para Fonu'nun kendi bünyelerinde geliştirdikleri sınıflandırmalar olmakla birlikte bu çalışmada literatürde sıklıkla kullanılan ve genel bir tabir haline gelen geliştirmekte olan ülkeler terimi tercih edilmiştir. Ülkelerin bu şekilde sınıflandırılma ihtiyacı gelişmiş ülkelerin ve uluslararası bazı önemli örgütlerin bu ve benzeri ülkelere ticaretlerinde kolaylık sağlamak ve dolayısıyla kalkınmalarına destek olabilmek ihtiyacından doğmuştur. Ayrıca Birleşmiş Milletler'in sınıflandırma yaparken kullandığı İnsani Gelişim Endeksi'ne göre, endeks değeri düşük olan ülkeler için sürdürülebilir kalkınma hedefleri uygulayarak ülkelerin insani olarak yaşanılabilir kılınması hedeflenmektedir.

Çalışmada farklı yapı ve coğrafyalardan seçilmiş olan Türkiye ve Hindistan ele alınmıştır. Nüfusu, ekonomik büyüklüğü ve küresel ekonomide artan payı ile dikkatleri üzerine çeken Hindistan, Türkiye için kaçırılmayacak ticaret potansiyellerini bünyesinde barındırmaktadır. Fakat iki ülkenin birbirine olan ticareti mevcut potansiyelin altında seyretmektedir. Hindistan'ın seçilme sebebi, Türkiye için hedef ülke konumunda olması ve Türkiye'nin ihracatını artırıcı potansiyellerinin bulunmasıdır.

Türkiye açısından iki ülke arasındaki ticaret dengesi gün geçtikçe eksi yönde artış göstermektedir. Oysaki Türkiye'nin Hindistan'a ihraç edebileceği ya da ihracatını arttırabileceği birçok ürün grubu bulunmaktadır. İki ülke arasındaki ticaretin 2018 yılında en fazla hacmine ulaşması Hindistan'dan yapılan ithalatın artması sebebiyledir. Dolayısıyla ticaret dengesindeki açık gittikçe büyümektedir. Bu yüzden T.C. Ticaret Bakanlığı'nın 2020-2021 dönemi için belirlediği 17 hedef ülkeden biri de Hindistan'dır. Bu kapsamda, belirlenen tüm hedef ve öncelikli ülkelere yapılan ihracatlarda ek destekler verilerek firmalara teşvik sağlanmaktadır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde geliştirmekte olan ülkelere yönelik kavramsal açıklamalar ve önemli uluslararası örgütlerin ülke sınıflandırmalarına

yer verilmiştir. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerin genel özellikleri ve küresel ekonomideki yerlerine değinilmiştir.

İkinci bölümde, her iki ülkenin coğrafi, Sosyo-kültürel ve demografik olarak genel yapıları; ekonomik büyüme, yabancı yatırımlar ve dış ticaret olarak ekonomik yapıları hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler anlatılmış ve Türkiye'nin Hindistan'a ihracat potansiyeli bulunan sektör ve GTİP bazında ürün gruplarının mevcut bulunan veriler üzerinden analizleri yapılarak sonuç ve öneriler kısmında yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER VE YAPILARI

1. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR

‘Gelişmek’ kelimesi, Türk Dil Kurumu (TDK) Türkçe sözlüğünde ilerlemek, olgunlaşmak, genişlemek ve inkişaf etmek anlamlarına gelmektedir (TDK, 2019). Ekonomi literatüründe gelişme ise ekonominin makro boyutta büyümesini, daha iyi hale gelmesini ifade etmektedir. Bu bakımdan ekonomik gelişmenin olabilmesi için ekonomik büyüme olması ilk şarttır (Ayaz, 2018: 4). Büyüme, esas olarak ve çoğu zaman sadece üretim miktarı ya da gelirdeki artışı göstermektedir (Gönel, 2016: 11).

Gelişme ile kıyaslandığında, ekonomik büyüme kısıtlı bir bakış açısıyla kişi başı düşen gelir artışıdır ve özellikle bu artışın sayısal yöntemler kullanılarak incelenmesine dayanmaktadır. Bu inceleme gayrisafi yurtiçi hasıla, gayri safi milli hasıla ve milli gelir kavramlarını içermekte ve bu bağlamda üretim kapasitesini de içeren kesin ve göreceli boyutlarda incelenen kişi başına düşen ulusal zenginlik yapısal ekonomik düzenlemeleri de içermektedir (Haller, 2012: 66). Ekonomik büyüme ile gelişme arasındaki ayrım yapısal değişimdir (Türkay, 2009: 43; Aktaran Çolak, 2017: 3). Bu yapısal değişimler düşük verimli sanayilerden yüksek verimli ve günümüz teknolojisine uygun sanayilere geçişle mümkün olmaktadır (Kaldor, 1967; Aktaran Fagerberg, Srholec, 2008: 9).

TDK İktisat Terimleri Sözlüğünde ekonomik büyüme “Herhangi bir ülkede yaratılan ulusal gelirin ve bundan kişi başına düşen niceliğin, bir yıldan öteki yıla olumlu yönde gerçekleşen artışı” olarak tanımlanmıştır (Mutlu, 2011: 17). Sayısal bir değer ile ifade edilen ekonomik büyüme, ülkelerin gelişmişlik seviyelerini belirlemede ve bu seviyelere göre sınıflandırmalar yapmak için tek başına yeterli olmamaktadır. Çünkü gelişmişlik olgusu hem nicelik hem de nitelik içermektedir (Ayaz, 2018: 5). Bu yüzden ülkelerin gelişmişlik seviyelerini ölçmek ve sınıflandırmak için kullanılan tek bir yöntem yoktur.

“Gelişmekte olan” kavramı, bir ülke ekonomisinin büyüme sürecinde olduğu dönemi ifade etmektedir (Han ve Kaya, 2013: 2-3; Aktaran Palandökenler, 2018: 17). “Gelişmekte olan ülke” tanımlanması zor bir kavram olmakla birlikte literatürde bu

kavram ile ilgili bazı tanım ve eleştiriler bulunmaktadır. Eleştiriler sınıflandırmanın tek bir ölçüte indirgenemeyeceği düşüncesinden doğmaktadır çünkü her ülkenin kendine has üstün özellikleri vardır ve bazen bir kritere göre gelişmekte olan ülke olarak sınıflandırılan bir ülke başka kritere bakıldığında gelişmiş ülke konumunda görülebilmektedir. 1960’larda gelişmekte olan/gelişmiş ülkeler şeklindeki sınıflandırmalar, zengin ülkelerdeki kaynakları daha fakir olan ülkelere aktarmaya yönelik politikalar için gerekli olmakla birlikte en yaygın kullanılanlar olmuştur. Kaynak transferleri söz konusu olduğunda ülkeler bu tanımlara ekonomik olarak ilgi göstermektedir ve bu nedenle tanımları da çok tartışılmaktadır (Pearson vd. 1969; Aktaran Nielsen, 2013: 1088).

Bazı önemli dünya örgütleri ülke sınıflandırmalarını yaptıkları halde “gelişmiş ülke” ya da “gelişmekte olan ülke” tanımı yapmamaktadır. Bunun sebebini ise farklı olguları bünyesinde barındıran gelişmişlik kavramının tek bir ölçü yönteminin olmamasıdır. Literatürde yapılan bazı tanımlar aşağıda verilmiştir.

Sanayileşme yarışında gelişmiş kapitalist ülkelerin gerisinde kalmış, sömürgecilik sebebiyle kaynaklarını verimli kullanamamış ve bu yüzden gelişmemiş ülkeler için, az gelişmiş, geri kalmış ya da gelişmemiş gibi olumsuz çağrışımları olan nitelemelerin yerine kullanılan bir deyim olarak ifade edilebilmektedir (Demir ve Acar, 2002: 168; Aktaran Palandökenler, 2018: 17).

Neoklasik iktisatçılara göre, “az gelişmişlik” ya da “geri kalmışlık” kavramlarından kapitalist gelişmelerinde gecikmişlik veya kalkınma yarışına geç başlamış olma anlatılmakta ve buradan hareketle “gelişmekte olan ülke” kavramı, gelişme yolunda geriden giden ya da ileride olanları geriden takip eden ülke olarak tanımlanabilmektedir (Türk, 1992: 217; Aktaran Bilge, 2001: 40). Başka bir deyişle, azgelişmiş ülkeler teriminin bir durağanlık ifade etmesi ile bu ülkelerde yaşanan gelişmelerin ikinci plana atılıyor olması izlenimi vermesi ile karamsar ve katı bir ifade olduğunun düşünülmesi sebebiyle bu terim yerine gelişmekte olan ülkeler terimi yaygınlaşmıştır (Arda, 2002: 341).

Gelişmekte olan bir ülke (veya düşük ve orta gelirli bir ülke, daha az gelişmiş ülke, daha az gelişmiş ülke veya az gelişmiş ülke), diğer ülkelere göre daha az gelişmiş bir sanayi tabanına ve düşük İnsani Gelişme Endeksi'ne (İGE) sahip bir ülkedir (O'Sullivan, Sheffrin, 2003: 471).

Gelişme çok boyutlu bir süreçtir ve tek boyutlu bir ekonomik göstergeye indirgenemez; insanların refahını iyileştirmeye çalışmak için çeşitli göstergeler mevcuttur (Stiglitz vd., 2008: 72; Aktaran Vaggi, 2017: 59). Bu nedenle, bir teoriye dayandırılmış ya da temel alınmış objektif bir ölçüt olmadığından ülkeleri kalkınma düzeylerine göre sınıflandırırken genel olarak kabul edilen tek bir kriter bulunmamaktadır (Nielsen, 2013: 1088).

Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler arasındaki çizginin tam olarak nerede çizileceği belli olmasa da sosyal ve ekonomik sonuçlardaki farklılıkları daha iyi anlamak için ülkeler gruplara ayrılmakta ve bu ayrım en çok da gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeleri etiketlemek için yapılmaktadır (Nielsen, 2013: 1088). Ülke sınıflandırmalarının kategorileri hareketli nesnelerden oluştuğu için oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir. Çünkü ülkeler sosyal, ekonomik, politik, eğitim, sağlık gibi birçok yönden sürekli olarak değişim içindedir ve birbirlerinden çok farklı yapılara sahiptirler. (Tezanos Vazquez ve Sumner, 2013: 1729). Karmaşık olmakla birlikte gerekli olmaları sebebi ile bazı dünya örgütleri baz aldıkları belli kriterlere göre ülke sınıflandırmaları yapmaktadır.

2. ÜLKE SINIFLANDIRMALARI

Her ülkenin ekonomik, demografik ve siyasi yapısı birbirinden farklıdır. Bu yüzden ülkelerin gelişmişlik seviyelerini tek bir kriterle belirlemek zordur ve gelişmişlik seviyelerinin belirlenmesinde birçok faktör etkilidir. Gayri safi milli hasıla, yaşam süresi, yaşam standardı, eğitim ve sağlık bu faktörlerin en önemlilerindendir. Fakat ülkeleri sınıflandırırken hangi kriterlerin kullanılacağı ve ülkelerin gelişmişlik seviyelerine ne oranda katkı sağlayacakları konusunda tek bir ortak görüş bulunmamaktadır. Çünkü ülkeler özellikleri bakımından birbirlerinden farklıdır ve gelişmişlik düzeylerini etkileyecek kriterler birbirlerinden farklı olabileceği için yapılacak olan

sınıflandırmalarda tek bir yöntem kullanılamamaktadır. Bu yüzden, bazı önemli uluslararası örgütler kendi belirledikleri kriterlere göre ülke sınıflandırmaları yapmıştır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından yapılan İnsani Gelişme Endeksi ve Oxford Üniversitesi'nin Oxford Yoksulluk ve İnsani Gelişme Girişimi (OPHI) tarafından hazırlanan Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksleri, kalkınma ve yoksulluğun çok boyutlu yönlerini yakalamaya çalışan endekslerdir (Alkire vd., 2013; Aktaran Vaggi, 2017: 60). Birçok boyutu hesaba katarak hesaplanan bu endekslere rağmen, ülkelerin tek bir göstergeye göre sınıflandırılması, hem operasyonel hem de analitik nedenlerden dolayı hala daha yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Analitik bakış açısına göre gelişme sınıflandırmaları, ülkelerin çapraz ve zamansal karşılaştırmalarını kolaylaştırmak için ülkeleri nispeten homojen kategorilere ayırarak karmaşıklığı gidermeye çalışmaktadır. Operasyonel açıdan bakıldığında, sınıflandırmalar ticaret anlaşmalarında az gelişmiş ülke örneklerindeki gibi, yönlendirme yardımı ve uluslararası anlaşmalarda önemli bir rol oynamaktadır (2017: 60).

Ülke sınıflandırmalarında ele alınacak örgütler; Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme –UNDP), Dünya Ticaret Örgütü (World Trade Organization – WTO) ve Uluslararası Para Fonu'dur (International Monetary Fund – IMF).

2.1. DÜNYA BANKASI'NIN ÜLKE SINIFLANDIRMASI

Dünya Bankası, 189 üye ülkesi ve diğer 28 ekonominin istatistiksel verilerinin toplanabilmesi, gruplanabilmesi ve karşılaştırma yapılabilmesi için sınıflandırma yapmıştır. Ana sınıflandırmalar coğrafi bölgelere, gelir gruplarına ve operasyonel kredi kategorilerine göre yapılmaktadır (Dünya Bankası, 2019). Bu sınıflandırma sistemleri hem operasyonel hem de analitik amaçlara hizmet etmektedir (Nielsen, 2011: 9). Dünya Bankası, kalkınmayı gelir dışında başka faktörlerinde etkilediğini kabul etmesine rağmen, kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasıla'nın (GSMH) "ekonomik kapasite ve ilerlemenin en iyi göstergesi" olduğuna inanmaktadır (Dünya Bankası, 2016; Aktaran Vaggi, 2017: 62).

Ekonomileri gelir gruplarına ayırmak için GSMH'nin kullanılma sebebi, kişi başına düşen GSMH'nin bir ülkenin gelişmişlik düzeyini veya refahını tam olarak belirlemese bile; doğumda beklenen yaşam süresi, çocukların ölüm oranları ve okula kayıt oranları gibi parasal olmayan diğer yaşam kalitesi ölçümleriyle yakından ilişkili olan faydalı ve kolay ulaşılabilir bir gösterge olduğunu kanıtlamıştır (Dünya Bankası, 2019).

Operasyonel sınıflandırmalar borç verme konusu üzerine düzenlenmiştir. Dünya Bankası bünyesindeki Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (International Bank for Reconstruction and Development – IBRD) ve Uluslararası Kalkınma Birliği (The International Development Association – IDA) borç veren kuruluşlardır. Dünya Bankası, bu sınıflandırmayı IBRD, IDA ve karma olarak üç kategoriye ayırmıştır.

Dünya Bankasının analitik ülke sınıflandırması ilk olarak 1978'de yayımlanan Dünya Kalkınma Raporu'nda açıklanmıştır. Rapora göre ilk sınıflandırmalar, gelişmekte olan ülkeler, sanayileşmiş ülkeler ve sermaye fazlası petrol ihraç eden ülkeler olarak üç kategoriye ayrılmıştır. Gelişmekte olan ülkeler ise kendi içerisinde “düşük gelirli” ve “orta gelirli” ülkeler olarak ikiye ayrılmıştır. Kişi başına gayri safi milli geliri 250 ABD doları ve altı olanlar düşük gelirli, 250 ABD doları üstü olanlar ise orta gelirli olarak tanımlanmıştır (Nielsen, 2011: 11). 1983'te yayımlanan Dünya Kalkınma Raporu'nda sınıflandırmalarda değişik yapılarak “orta gelir grubu” “alt-orta” ve “üst-orta” olarak iki gruba ayrılmıştır. Son olarak 1989'da ise “yüksek gelirli” ülke tanımı yapılmıştır (Dünya Bankası, 2019).

Gelinen son durumda Dünya Bankası, ülkeleri yüksek, üst-orta, alt-orta ve düşük gelirli olmak üzere dört gruba ayırmaktadır. Bu sınıflandırma, kişi başına düşen gayri safi milli gelir ile hesaplanan Atlas yöntemi kullanılarak belirlenmektedir. Her ülkede, gelir artışı, enflasyon, döviz kurları ve nüfus değişimi gibi faktörler kişi başına GSMH'sini etkilemektedir. Bu yüzden her yıl 1 Temmuz'da sınıflandırmalar güncellenmektedir. Ayrıca bu güncellemeler sınıflandırmaları reel olarak sabitleyen dolar eşiklerini sabit tutmak için enflasyon düzenlemelerini de kapsamaktadır. Belirlenen eşikler 12 ay boyunca sabit olarak kalmaktadır (Dünya Bankası, 2019).

Atlas yöntemi, ülkelerin ulusal gelirlerinin karşılaştırılmasında döviz kuru dalgalanmalarının etkisini azaltmak için uygulanan bir yöntemdir. Bu yöntem, bulunulan

yıl dâhil son üç yıldaki döviz kurlarının ortalamasıyla birlikte o ülkenin enflasyon oranı ile uluslararası enflasyon arasındaki farka göre ayarlanmaktadır (Dünya Bankası, 2019). Sınıflandırmadaki alt-orta ve üst-orta gelirli ülkeler gelişmekte olan ülkeleri ifade etmektedir. Tablo 1’de son iki yıllık gelir gruplarına göre eşikler verilmiştir.

Tablo 1: Gelir Gruplarına Göre Eşikler

	1 Temmuz 2018	1 Temmuz 2019
Eşik	GSMH/Kişi (ABD Doları)	GSMH/Kişi (ABD Doları)
Düşük gelirli	≤ 995\$	≤ 1,025\$
Alt-orta gelirli	996\$ – 3,895\$	1,026\$ - 3,995\$
Üst-orta gelirli	3,896\$ – 12,055\$	3,996\$ - 12,375\$
Yüksek gelirli	> 12,055\$	> 12,376\$

Kaynak: Dünya Bankası verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Dünya Bankası tüm ülkelerin zaman içinde gelir eşiklerine göre nasıl geliştiğini GSMH’ye göre düzenli olarak göstermektedir.

Son yıllarda yaşanan önemli ekonomik büyümeler ve sınıflandırma eşiklerinin reel olarak sabit kalması, düşük gelirli ülkelerin azalmasını sağlamıştır (Dünya Bankası, 2019). Düşük gelirli ülkelerin sayısı 1993’te 57 iken 2018’de bu rakam 34’e düşmüştür. Alt-orta gelirli ülkelerin sayısı 1993’te 73 iken 2018’de 47’e düşmüştür. Türkiye’nin de içinde bulunduğu üst-orta gelirli ülkelerin sayısı 1993’te 43 iken 2018’de 56’ya çıkmıştır. Yüksek gelirli ülkeler ise 1993’te 41 tane iken 2018 yılı itibarıyla 81’e ulaşmıştır. Gelir arttıkça, düşük gelirli ve alt-orta gelirli ülkelerin sayıları azalırken, üst- orta ve yüksek gelirli ülkelerin sayıları artmıştır.

Tablo 2: Gelir Grubu Eşiklerinin Yıllara Göre Değişimi*

	1990	2000	2009	2010	2015	2016	2017	2018
Yüksek Gelirli	18,651.6	25,765.7	38,629.0	39,681.1	42,106.8	41,168.2	41,386.7	44,166.2
Üst-orta gelirli	1,171.5	1,900.7	5,241.6	5,903.5	8,317.1	8,111.0	8,239.3	8,859.4
Alt-orta gelirli	492.2	546.2	1,388.5	1,523.6	2,032.1	2,055.3	2,105.8	2,244.5
Düşük gelirli	296.9	267.1	572.5	618.1	778.6	750.7	751.7	789.5

Kaynak: Dünya Kalkınma Göstergeleri (WDI) verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

*Kişi başı GSMH verileridir ve Atlas metodu kullanılarak hesaplanmıştır.

Tablo 2’de ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre yıllar içerisinde kişi başına düşen GSMH’deki değişiklikleri verilmektedir. Fakat yüksek gelirli ülkeler ile diğer gruplardaki ülkelerin arasında ciddi gelir farklılıkları bulunmaktadır.

Tablo 3’te Dünya Bankası’nın 2020 mali yılı gelire göre analitik sınıflandırması verilmiştir.

Tablo 3: Dünya Bankası'nın Gelir Gruplarına Göre Ülke Sınıflandırması

Düşük Gelirli (1,025 \$ veya daha az)		
Afganistan	Güney Sudan	Orta Afrika Cumhuriyeti
Benin	Haiti	Ruanda
Burkina Faso	Kuzey Kore	Sierra Leone
Burundi	Liberya	Somali
Çad	Madagaskar	Suriye Arap Cumhuriyeti
Demokratik Kongo Cumhuriyeti	Malavi	Tacikistan
Eritrea	Mali	Tanzanya
Etiyopya	Mozambik	Togo
Gambiya	Nepal	Uganda
Gine	Nijer	Yemen Cumhuriyeti
Gine Bisav		
Alt-orta Gelirli (1,026 \$ - 3,995\$)		
Angola	Kamboçya	Nikaragua
Bangladeş	Kamerun	Özbekistan
Batı Şeria ve Gazze	Kenya	Pakistan
Bolivya	Kırgızistan	Papua Yeni Gine
Butan	Kiribati	Sao Tome ve Principe
Cape Verde	Komor Adaları	Senegal
Cibuti	Kongo Cumhuriyeti	Solomon Adaları
Doğu Timor	Lao Demokratik Halk Cumhuriyeti	Sudan
El Salvador	Honduras	Nijerya
Endonezya	Lesoto	Tunus
Eswatini	Mısır Arap Cumhuriyeti	Ukrayna
Fas	Mikronezya Federe Devletleri	Vanuatu
Fildişi Sahili	Moğolistan	Vietnam
Filipinler	Moldova	Zambiya
Gana	Moritanya	Zimbabve
Hindistan	Myanmar	
Üst-orta Gelirli (3,996 \$ - 12,375 \$)		
Amerikan Samoası	Guatemala	Meksika
Arjantin	Guyana	Morityus
Arnavutluk	Güney Afrika	Nauru
Azerbaycan	Güneybatı Afrika	Paraguay

Belarus	Gürcistan	Peru
Belize	Irak	Romanya
Bosna-Hersek	İran İslam Cumhuriyeti	Rusya Federasyonu
Botsvana	Jamaika	Saint Vincent ve Grenadinler
Brezilya	Karadağ	Samoa
Bulgaristan	Kazakistan	Santa Luçiya
Cezayir	Kolombiya	Sırbistan
Çin	Kosova	Sri Lanka
Dominik	Kosta Rika	Surinam
Dominik Cumhuriyeti	Kuzey Makedonya	Tayland
Ekvador	Küba	Tonga
Ekvator Ginesi	Libya	Tuvalu
Ermenistan	Lübnan	Türkiye
Fiji	Maldivler	Türkmenistan
Gabon	Malezya	Ürdün
Grenada	Marshall Adaları	Venezuela
Yüksek Gelirli (12,376 \$ ve daha fazlası)		
Almanya	Guam	Monako
Amerika Birleşik Devletleri	Güney Kore	Norveç
Andora	Hırvatistan	Palau
Antigua ve Barbuda	Hollanda	Panama
Aruba	İngiliz Virgin Adaları	Polonya
Avustralya	İrlanda	Portekiz
Avusturya	İspanya	Porto Riko
Bahamalar	İsrail	Saint Kitts ve Nevis
Bahreyn	İsveç	Saint Martin (Fransız kısmı)
Barbados	İsviçre	San Marino
Belçika	İtalya	Seyşeller
Bermuda	İzlanda	Singapur
Birleşik Arap Emirlikleri	Japonya	Sint Maarten (Hollanda kısmı)
Birleşik Krallık	Kanada	Slovakya Cumhuriyeti
Brunei Darüsselam	Kanal Adaları	Slovenya
Cayman Adaları	Katar	Suudi Arabistan
Cebelitarık	Kıbrıs	Şili
Çek Cumhuriyeti	Kurasao	Tayvan, Çin
Çin Hong Kong Özel Yönetim Bölgesi	Kuveyt	Trinidad ve Tobago
Çin Makau Özel İdare Bölgesi	Kuzey Mariana Adaları	Turks ve Caicos Adaları
Danimarka	Letonya	Umman
Estonya	Lihtenştayn	Uruguay
Faroe Adaları	Litvanya	Virjin Adaları (ABD)
Finlandiya	Lüksemburg	Yeni Kaledonya
Fransa	Macaristan	Yeni Zelanda
Fransız Polinezyası	Malta	Yunanistan
Grönland	Man Adası	

Kaynak: Dünya Bankası'nın 2019 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

1993 yılında dünya nüfusunun %59'u düşük gelirli ülkelerde yaşamaktaydı. 2018 yılında bu oran %9,7'ye düşmüştür. Bu oran, dünyadaki gelişimin ne derece büyük olduğunu göstermektedir. Alt-orta gelirli ülkeler 2018 yılında dünya nüfusunun %39,6'sını oluştururken, üst-orta gelirli ülkeler %34,3 ve yüksek gelirli ülkeler %16,3'ünü oluşturmaktadır. Hindistan alt-orta ve Çin üst-orta gelir sınıfında yer aldığı için dünya nüfusunun büyük çoğunluğu bu gruplarda yer almaktadır.

2.2. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KALKINMA PROGRAMI'NIN ÜLKE SINIFLANDIRMASI

1966 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP); yoksulluk, eşitsizlik ve dışlanmanın ortadan kaldırılması amaçlarına hizmet etmek için kurulmuş olup, ülkelere sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için yardımcı olmayı hedeflemektedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019).

Ülke sınıflandırmaları yapılırken en çok kullanılan ölçüt kişi başına düşen GSMH olsa da ekonomik açıdan gelişmiş GSMH'si yüksek olan her ülkeye sosyal ve insani açıdan da aynı ölçüde gelişmiş demek mümkün değildir. UNDP ülke sınıflandırmalarını ilk kez 1990 yılında İnsani Gelişim Endeksi (İGE) çerçevesinde oluşturmuştur. İGE'ye göre ulusal kalkınma sadece kişi başına gelirle değil, aynı zamanda sağlık ve eğitim başarılarıyla da ölçülmelidir (UNDP, 2018: 1). İGE, insani gelişimin üç temel boyutunda uzun vadeli ilerlemeyi değerlendirmek için kullanılan özet bir ölçüm yöntemidir. Bu üç temel boyut; uzun ve sağlıklı yaşam, bilgiye erişim (eğitim) ve insana yakışır bir yaşam standardı sağlayacak gelir olarak sıralanmaktadır (2018: 1). Siyasi özgürlük ve kişisel güvenlik gibi konular da ülke gelişimine etki etmesine rağmen, veri eksiklikleri nedeni ile bu ölçütler endekse dahil edilmemiştir (Nielsen, 2011: 8). Yine de ilk yayımlandığında sadece İGE ölçümünün olduğu İnsani Gelişim Raporu'nda (İGR) 2010 yılında insani gelişimin diğer boyutlarını ölçebilmek için yeni endeksler eklenmiştir. Bunlar Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi, Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişim Endeksi ve Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'dir. 2014 yılında ise bu endekslere Cinsiyet Gelişim Endeksi eklenmiştir (2018: 1).

Endeks 0 ile 1 arasında bir değer almaktadır. İnsani gelişim artışı oldukça değer 1'e yaklaşmaktadır.

Tablo 4: İnsani Gelişme Endeksi ve Bileşenlerine Göre Ülke Sınıflandırması

İGE sırası	Ülke	İnsani Gelişme Endeksi (İGE)	SKH 3	SKH 4.3	SKH 4.6	SKH 8.5
			Doğuşta beklenen yaşam süresi	Beklenen eğitim süresi	Ortalama okul yılı	Kişi başı Gayri Safi Milli Gelir
		Değer	(yıllar)	(yıllar)	(yıllar)	(2011 SGP \$)
2017		2017	2017	2017	2017	2017
	ÇOK YÜKSEK İNSANİ GELİŞME					
1	Norveç	0,953	82,3	17,9	12,6	68.012
2	İsviçre	0,944	83,5	16,2	13,4	57.625
3	Avustralya	0,939	83,1	22,9	12,9	43.560
4	İrlanda	0,938	81,6	19,6	12,5	53.754
5	Almanya	0,936	81,2	17,0	14,1	46.136
6	İzlanda	0,935	82,9	19,3	12,4	45.810
7	Çin Hong Kong Özel Yönetim Bölgesi	0,933	84,1	16,3	12,0	58.420
7	İsveç	0,933	82,6	17,6	12,4	47.766
9	Singapur	0,932	83,2	16,2	11,5	82.503
10	Hollanda	0,931	82,0	18,0	12,2	47.900
11	Danimarka	0,929	80,9	19,1	12,6	47.918
12	Kanada	0,926	82,5	16,4	13,3	43.433
13	Amerika Birleşik Devletleri	0,924	79,5	16,5	13,4	54.941
14	Birleşik Krallık (İngiltere)	0,922	81,7	17,4	12,9	39.116
15	Finlandiya	0,920	81,5	17,6	12,4	41.002
16	Yeni Zelanda	0,917	82,0	18,9	12,5	33.970
17	Belçika	0,916	81,3	19,8	11,8	42.156
17	Lihtenştayn	0,916	80,4	14,7	12,5	97.336
19	Japonya	0,909	83,9	15,2	12,8	38.986
20	Avusturya	0,908	81,8	16,1	12,1	45.415
21	Lüksemburg	0,904	82,0	14,0	12,1	65.016
22	İsrail	0,903	82,7	15,9	13,0	32.711
22	Güney Kore	0,903	82,4	16,5	12,1	35.945
24	Fransa	0,901	82,7	16,4	11,5	39.254
25	Slovenya	0,896	81,1	17,2	12,2	30.594
26	İspanya	0,891	83,3	17,9	9,8	34.258
27	Çekya	0,888	78,9	16,9	12,7	30.588
28	İtalya	0,880	83,2	16,3	10,2	35.299
29	Malta	0,878	81,0	15,9	11,3	34.396
30	Estonya	0,871	77,7	16,1	12,7	28.993
31	Yunanistan	0,870	81,4	17,3	10,8	24.648
32	Kıbrıs	0,869	80,7	14,6	12,1	31.568
33	Polonya	0,865	77,8	16,4	12,3	26.150
34	Birleşik Arap Emirlikleri	0,863	77,4	13,6	10,8	67.805
35	Andora	0,858	81,7	13,5	10,2	47.574
35	Litvanya	0,858	74,8	16,1	13,0	28.314

37	Katar	0,856	78,3	13,4	9,8	116.818
38	Slovakya	0,855	77,0	15,0	12,5	29.467
39	Brunei Darüsselam	0,853	77,4	14,5	9,1	76.427
39	Suudi Arabistan	0,853	74,7	16,9	9,5	49.680
41	Letonya	0,847	74,7	15,8	12,8	25.002
41	Portekiz	0,847	81,4	16,3	9,2	27.315
43	Bahreyn	0,846	77,0	16,0	9,4	41.580
44	Şili	0,843	79,7	16,4	10,3	21.910
45	Macaristan	0,838	76,1	15,1	11,9	25.393
46	Hırvatistan	0,831	77,8	15,0	11,3	22.162
47	Arjantin	0,825	76,7	17,4	9,9	18.461
48	Umman	0,821	77,3	13,9	9,5	36.290
49	Rusya Federasyonu	0,816	71,2	15,5	12,0	24.233
50	Karadağ	0,814	77,3	14,9	11,3	16.779
51	Bulgaristan	0,813	74,9	14,8	11,8	18.740
52	Romanya	0,811	75,6	14,3	11,0	22.646
53	Belarus	0,808	73,1	15,5	12,3	16.323
54	Bahamalar	0,807	75,8	12,8	11,1	26.681
55	Uruguay	0,804	77,6	15,9	8,7	19.930
56	Kuveyt	0,803	74,8	13,6	7,3	70.524
57	Malezya	0,802	75,5	13,7	10,2	26.107
58	Barbados	0,800	76,1	15,3	10,6	15.843
58	Kazakistan	0,800	70,0	15,1	11,8	22.626
YÜKSEK İNSANİ GELİŞME						
60	İran İslam Cumhuriyeti	0,798	76,2	14,9	9,8	19.130
60	Palau	0,798	73,4	15,6	12,3	12.831
62	Seyşeller	0,797	73,7	14,8	9,5	26.077
63	Kosta Rika	0,794	80,0	15,4	8,8	14.636
64	Türkiye	0,791	76,0	15,2	8,0	24.804
65	Morityus	0,790	74,9	15,1	9,3	20.189
66	Panama	0,789	78,2	12,7	10,2	19.178
67	Sırbistan	0,787	75,3	14,6	11,1	13.019
68	Arnavutluk	0,785	78,5	14,8	10,0	11.886
69	Trinidad ve Tobago	0,784	70,8	12,9	10,9	28.622
70	Antigua ve Barbuda	0,780	76,5	13,2	9,2	20.764
70	Gürcistan	0,780	73,4	15,0	12,8	9.186
72	Saint Kitts ve Nevis	0,778	74,4	14,4	8,4	23.978
73	Küba	0,777	79,9	14,0	11,8	7.524
74	Meksika	0,774	77,3	14,1	8,6	16.944
75	Grenada	0,772	73,8	16,9	8,7	12.864
76	Sri Lanka	0,770	75,5	13,9	10,9	11.326
77	Bosna Hersek	0,768	77,1	14,2	9,7	11.716
78	Venezuela Bolivar Cumhuriyeti	0,761	74,7	14,3	10,3	10.672
79	Brezilya	0,759	75,7	15,4	7,8	13.755
80	Azerbaycan	0,757	72,1	12,7	10,7	15.600
80	Lübnan	0,757	79,8	12,5	8,7	13.378

80	Makedonya Cumhuriyeti	0,757	75,9	13,3	9,6	12.505
83	Ermenistan	0,755	74,8	13,0	11,7	9.144
83	Tayland	0,755	75,5	14,7	7,6	15.516
85	Cezayir	0,754	76,3	14,4	8,0	13.802
86	Çin	0,752	76,4	13,8	7,8	15.270
86	Ekvador	0,752	76,6	14,7	8,7	10.347
88	Ukrayna	0,751	72,1	15,0	11,3	8.130
89	Peru	0,750	75,2	13,8	9,2	11.789
90	Kolombiya	0,747	74,6	14,4	8,3	12.938
90	Saint Lucia	0,747	75,7	13,6	8,9	11.695
92	Fiji	0,741	70,4	15,3	10,8	8.324
92	Moğolistan	0,741	69,5	15,5	10,1	10.103
94	Dominik Cumhuriyeti	0,736	74,0	13,7	7,8	13.921
95	Ürdün	0,735	74,5	13,1	10,4	8.288
95	Tunus	0,735	75,9	15,1	7,2	10.275
97	Jamaika	0,732	76,1	13,1	9,8	7.846
98	Tonga	0,726	73,2	14,3	11,2	5.547
99	Saint Vincent ve Grenadinler	0,723	73,3	13,3	8,6	10.499
100	Surinam	0,720	71,5	12,7	8,5	13.306
101	Botsvana	0,717	67,6	12,6	9,3	15.534
101	Maldivler	0,717	77,6	12,6	6,3	13.567
103	Dominik	0,715	78,0	12,7	7,8	8.344
104	Samoa	0,713	75,2	12,5	10,3	5.909
105	Özbekistan	0,710	71,4	12,0	11,5	6.470
106	Belize	0,708	70,6	12,8	10,5	7.166
106	Marshall Adaları	0,708	73,6	13,0	10,9	5.125
108	Libya	0,706	72,1	13,4	7,3	11.100
108	Türkmenistan	0,706	68,0	10,8	9,8	15.594
110	Gabon	0,702	66,5	12,8	8,2	16.431
110	Paraguay	0,702	73,2	12,7	8,4	8.380
112	Moldova Cumhuriyeti	0,700	71,7	11,6	11,6	5.554
ORTA İNSANİ GELİŞME						
113	Filipinler	0,699	69,2	12,6	9,3	9.154
113	Güney Afrika	0,699	63,4	13,3	10,1	11.923
115	Mısır	0,696	71,7	13,1	7,2	10.355
116	Endonezya	0,694	69,4	12,8	8,0	10.846
116	Vietnam	0,694	76,5	12,7	8,2	5.859
118	Bolivya (Çokuluslu Devlet)	0,693	69,5	14,0	8,9	6.714
119	Filistin Devleti	0,686	73,6	12,8	9,1	5.055
120	Irak	0,685	70,0	11,0	6,8	17.789
121	El Salvador	0,674	73,8	12,6	6,9	6.868
122	Kırgızistan	0,672	71,1	13,4	10,9	3.255
123	Fas	0,667	76,1	12,4	5,5	7.340
124	Nikaragua	0,658	75,7	12,1	6,7	5.157
125	Cape Verde	0,654	73,0	12,6	6,1	5.983
125	Guyana	0,654	66,8	11,4	8,4	7.447

127	Guatemala	0,650	73,7	10,8	6,5	7.278
127	Tacikistan	0,650	71,2	11,2	10,4	3.317
129	Namibiya	0,647	64,9	12,3	6,8	9.387
130	Hindistan	0,640	68,8	12,3	6,4	6.353
131	Mikronezya Federal Devletleri	0,627	69,3	11,7	8,0	3.843
132	Doğu Timor	0,625	69,2	12,8	4,5	6.846
133	Honduras	0,617	73,8	10,2	6,5	4.215
134	Butan	0,612	70,6	12,3	3,1	8.065
134	Kiribati	0,612	66,5	12,9	7,9	3.042
136	Bangladeş	0,608	72,8	11,4	5,8	3.677
137	Kongo	0,606	65,1	11,4	6,3	5.694
138	Vanuatu	0,603	72,3	10,9	6,8	2.995
139	Lao Demokratik Halk Cumhuriyeti	0,601	67,0	11,2	5,2	6.070
140	Gana	0,592	63,0	11,6	7,1	4.096
141	Ekvator Ginesi	0,591	57,9	9,3	5,5	19.513
142	Kenya	0,590	67,3	12,1	6,5	2.961
143	Sao Tome ve Principe	0,589	66,8	12,5	6,3	2.941
144	Eswatini	0,588	58,3	11,2	6,5	7.620
144	Zambiya	0,588	62,3	12,5	7,0	3.557
146	Kamboçya	0,582	69,3	11,7	4,8	3.413
147	Angola	0,581	61,8	11,8	5,1	5.790
148	Myanmar	0,578	66,7	10,0	4,9	5.567
149	Nepal	0,574	70,6	12,2	4,9	2.471
150	Pakistan	0,562	66,6	8,6	5,2	5.311
151	Kamerun	0,556	58,6	12,2	6,3	3.315
DÜŞÜK İNSANİ GELİŞME						
152	Solomon Adaları	0,546	71,0	10,2	5,5	1.872
153	Papua Yeni Gine	0,544	65,7	10,0	4,6	3.403
154	Tanzanya	0,538	66,3	8,9	5,8	2.655
155	Suriye Arap Cumhuriyeti	0,536	71,0	8,8	5,1	2.337
156	Zimbabve	0,535	61,7	10,3	8,1	1.683
157	Nijerya	0,532	53,9	10,0	6,2	5.231
158	Ruanda	0,524	67,5	11,2	4,1	1.811
159	Lesoto	0,520	54,6	10,6	6,3	3.255
159	Moritanya	0,520	63,4	8,6	4,5	3.592
161	Madagaskar	0,519	66,3	10,6	6,1	1.358
162	Uganda	0,516	60,2	11,6	6,1	1.658
163	Benin	0,515	61,2	12,6	3,6	2.061
164	Senegal	0,505	67,5	9,7	3,0	2.384
165	Komor Adaları	0,503	63,9	11,2	4,8	1.399
165	Togo	0,503	60,5	12,4	4,8	1.453
167	Sudan	0,502	64,7	7,4	3,7	4.119
168	Afganistan	0,498	64,0	10,4	3,8	1.824
168	Haiti	0,498	63,6	9,3	5,3	1.665
170	Fildişi Sahili	0,492	54,1	9,0	5,2	3.481

171	Malavi	0,477	63,7	10,8	4,5	1.064
172	Cibuti	0,476	62,6	6,2	4,1	3.392
173	Etiyopya	0,463	65,9	8,5	2,7	1.719
174	Gambiya	0,460	61,4	9,2	3,5	1.516
175	Gine	0,459	60,6	9,1	2,6	2.067
176	Demokratik Kongo Cumhuriyeti	0,457	60,0	9,8	6,8	796
177	Gine Bissau	0,455	57,8	10,5	3,0	1.552
178	Yemen	0,452	65,2	9,0	3,0	1.239
179	Eritrea	0,440	65,5	5,4	4,0	1.750
180	Mozambik	0,437	58,9	9,7	3,5	1.093
181	Liberya	0,435	63,0	10,0	4,7	667
182	Mali	0,427	58,5	7,7	2,3	1.953
183	Burkina Faso	0,423	60,8	8,5	1,5	1.650
184	Sierra Leone	0,419	52,2	9,8	3,5	1.240
185	Burundi	0,417	57,9	11,7	3,0	702
186	Çad	0,404	53,2	8,0	2,3	1.750
187	Güney Sudan	0,388	57,3	4,9	4,8	963
188	Orta Afrika Cumhuriyeti	0,367	52,9	7,2	4,3	663
189	Nijer	0,354	60,4	5,4	2,0	906
	DiĞER ÜLKELER veya BÖLGELER					
..	Kuzey Kore	..	71,9	12,0	..	..
..	Monako	..	..	..	..	..
..	Nauru	..	..	10,3	..	18.573
..	San Marino	..	..	15,1	..	..
..	Somali	..	56,7	..	..	..
..	Tuvalu	..	..	..	..	5.888
	İnsani Gelişme Grupları					
	Çok Yüksek İnsani Gelişme	0,894	79,5	16,4	12,2	40.041
	Yüksek İnsani Gelişme	0,757	76,0	14,1	8,2	14.999
	Orta İnsani Gelişme	0,645	69,1	12,0	6,7	6.849
	Düşük İnsani Gelişme	0,504	60,8	9,4	4,7	2.521
	Gelişmekte Olan Ülkeler	0,681	70,7	12,2	7,3	10.055
	Bölgeler					
	Arap Devletleri	0,699	71,5	11,9	7,0	15.837
	Doğu Asya ve Pasifik	0,733	74,7	13,3	7,9	13.688
	Avrupa ve Orta Asya	0,771	73,4	14,1	10,3	15.331
	Latin Amerika ve Karayipler	0,758	75,7	14,4	8,5	13.671
	Güney Asya	0,638	69,3	11,9	6,4	6.473
	Sahra-altı Afrika	0,537	60,7	10,1	5,6	3.399
	En az gelişmiş ülkeler	0,524	64,8	9,8	4,7	2.506
	Küçük ada gelişmekte olan devletler	0,722	72,3	12,1	8,6	15.113
	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü	0,895	80,6	16,2	12,0	39.595

Dünya	0,728	72,2	12,7	8,4	15.295
--------------	-------	------	------	-----	--------

Kaynak: UNDP, 2018: 22-25 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Birleşmiş Milletler, UNDP'nin dışında UNCTAD'ın yaptığı ülke sınıflandırmasını da kullanmaktadır. Bu sınıflandırma, gelişmiş ekonomiler, geçiş ekonomileri ve gelişmekte olan ekonomiler olmak üzere üç ana kategoriye ayrılmıştır.

UN, ülke sınıflandırmalarında "gelişmekte olan", "geçiş" ve "gelişmiş" ülke veya alanların belirlenmesi konusunda belli bir kural koymamıştır (UNCTAD, 2018: 98). Buna rağmen, sınıflandırma yapma sebebi istatistiki anlamda kolaylık sağlamak içindir (UNSD, 2019). İstisnalar olsa da, gelişmekte olan ve gelişmiş ekonomiler arasındaki ayrım genel olarak M49 sınıflandırmasına göre yapılmaktadır (2018: 98). M49 standardı, UN'nin yayımladığı "İstatistiki Kullanım için Standart Ülke veya Alan Kodları" yayınının M serisi No. 49 olarak yayımlanan, istatistiksel kullanımlar için üç basamaklı sayısal standart ülke veya alan kodlarıdır (UNSD, 2019).

Bu sınıflandırmaya göre Türkiye ve Hindistan gelişmekte olan ekonomiler arasında yer almaktadır.

Tablo 5: UNCTAD'ın Ülke Sınıflandırması

Gelişmiş Ekonomiler		
Almanya	Finlandiya	Litvanya
Almanya, Demokratik Cumhuriyeti	Fransa	Lüksemburg
Almanya, Federal Cumhuriyeti	Grönland	Macaristan
Amerika Birleşik Devletleri	Heard ve McDonald Adaları	Malta
Andorra	Hırvatistan	Noel Adası
Avustralya	Hollanda	Norfolk Adası
Avusturya	İrlanda	Norveç
Belçika	İspanya	Polonya
Bermuda	İsrail	Portekiz
Birleşik Krallık	İsveç	Romanya
Bulgaristan	İsviçre, Lihtenştayn	Saint Pierre ve Miquelon
Cebelitarık	İtalya	San Marino
Cocos (Keeling) Adaları	İzlanda	Slovakya
Çekoslovakya	Japonya	Slovenya
Çekya	Kanada	Vatikan
Danimarka	Kıbrıs	Yeni Zelanda
Estonya	Letonya	Yunanistan
Faroe Adaları		

Gelişmekte Olan Ekonomiler		
ABD Küçük Dış Adaları	Gana	Niue
Afganistan	Gine	Orta Afrika Cumhuriyeti
Amerikan Samoası	Gine Bissau	Pakistan
Angora	Grenada	Palau
Anguilla	Guam	Panama
Antigua ve Barbuda	Guatemala	Panama, Kanal Bölgesi
Arjantin	Guyana	Panama, Kanal Bölgesi hariç
Aruba	Güney Afrika	Papua Yeni Gine
Bahamalar	Güney Georgia ve Güney Sandwich Adaları	Paraguay
Bahreyn	Güney Sudan	Pasifik Adaları, Güven Bölgesi
Bangladeş	Haiti	Peri
Barbados	Hindistan	Pitcairn
Batı Sahra	Hollanda Antilleri	Ruanda
Belize	Honduras	Saint Barthelemy
Benin	Irak	Saint Helena
Birleşik Arap Emirlikleri	İngiliz Hint Okyanusu Bölgesi	Saint Kitts ve Nevis
Bolivya (Çokuluslu Devlet)	İngiliz Virgin Adaları	Saint Lucia
Bonaire, Sint Eustatius ve Saba	İran İslam Cumhuriyeti	Saint Martin (Fransız bölümü)
Botsvana	Jamaika	Saint Vincent ve Grenadinler
Bouvet Adası	Kamboçya	Samoa
Brezilya	Kamerun	Sao Tome ve Principe
Brunei Darüsselam	Katar	Senegal
Burkina Faso	Kenya	Seyşeller
Burundi	Kiribati	Sierra Leone
Butan	Kolombiya	Singapur
Cape Verde	Komoros	Sint Maarten (Hollanda bölümü)
Cayman Adaları	Kongo	Solomon Adaları
Cezayir	Kore Cumhuriyeti	Somali
Cibuti	Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti	Sri Lanka
Cook Adaları	Kosta Rika	Sudan
Curacao	Kuveyt	Sudan (2011)
Çad	Kuzey Mariana Adaları	Surinam
Çin	Küba	Suriye Arap Cumhuriyeti
Çin, Hong Kong Özel Yönetim Bölgesi	Lao Demokratik Halk Cumhuriyeti	Suudi Arabistan
Çin, Makau Özel Yönetim Bölgesi	Lesoto	Şili
Çin, Tayvan Eyaleti	Liberya	Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti
Demokratik Kongo Cumhuriyeti	Libya	Tayland
Doğu Timor	Lübnan	Togo
Dominik	Madagaskar	Tokelau
Dominik Cumhuriyeti	Malavi	Tonga
Ekvador	Maldivler	Trinidad ve Tobago

Ekvator Ginesi	Malezya	Tunus
El Salvador	Mali	Turks ve Caicos Adaları
Endonezya	Marshall Adaları	Tuvalu
Endonezya (... 2002)	Meksika	Türkiye
Eritre	Mısır	Uganda
Eswatini	Mikronezya Federal Devletleri	Umman
Etiyopya	Moğolistan	Uruguay
Etiyopya (1991)	Montserrat	Ürdün
Falkland Adaları (Malvinas)	Moritanya	Vanuatu
Fas	Morityus	Venezuela Bolivar Cumhuriyeti
Fiji	Mozambik	Vietnam
Fildişi Sahili	Myanmar	Wallis ve Futuna Adaları
Filipinler	Namibya	Yemen
Filistin Devleti	Nauru	Yemen Arap Cumhuriyeti
Fransız Güney Toprakları	Nepal	Yemen Demokratik
Fransız Polinezyası	Nijer	Yeni Kaledonya
Gabon	Nijerya	Zambiya
Gambiya	Nikaragua	Zimbabve
Geçiş Ekonomileri		
Arnavutluk	Kazakistan	Sırbistan ve Karadağ
Azerbaycan	Kırgızistan	Sosyalist Federal Yugoslavya Cumhuriyeti
Belarus	Kuzey Makedonya	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
Bosna Hersek	Moldova Cumhuriyeti	Tacikistan
Ermenistan	Özbekistan	Türkmenistan
Gürcistan	Rusya Federasyonu	Ukrayna
Karadağ	Sırbistan	

Kaynak: UNCTADstat 2019 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

2.3. IMF’NİN ÜLKE SINIFLANDIRMASI

1944 yılında kurulan IMF, dünyadaki parasal işbirliğini güçlendirmek, finansal istikrarı sağlamak, uluslararası ticarete destek olmak ve fakirliği azaltmak gibi amaçları olan uluslararası bir kuruluştur (IMF, 2019).

IMF’nin yayımladığı Dünya Ekonomik Görünüm (World Economic Outlook – WEO) raporunda ülkeler iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar “gelişmiş ekonomiler” ile “yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomiler” şeklindedir ve toplamda 194 ekonomiye ait veriler ve tahminlerden oluşmaktadır. Sınıflandırmalar katı kriterlere sahip değildir ve yıllar içerisinde gelişerek yukarıdaki sınıflandırma görünümünü almıştır.

Yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ekonomiler analitik kriterlere göre sınıflandırılmakta ve bu kriterler ise akıt ve yakıt dışı kategorileri temel alan ihracat kazançlarının oluşumunu ve net alacaklı/net borçlu ekonomiler arasındaki ayrımı yansıtmaktadır (WEO, 2019: 134).

39 tane gelişmiş ülke ve 155 tane yükselen piyasa ve gelişmekte olan ekonomi olmak üzere toplamda 194 ülke verisi mevcuttur.

Tablo 6: IMF'nin Ülke Sınıflandırması

Gelişmiş Ekonomiler		
Amerika Birleşik Devletleri	İngiltere	Litvanya
Almanya	İrlanda	Lüksemburg
Avustralya	İspanya	Malta
Avusturya	İsrail	Norveç
Belçika	İsveç	Portekiz
Çek Cumhuriyeti	İsviçre	Porto Riko
Çin Hong Kong Özel Yönetim Bölgesi	İtalya	San Marino
Çin Makau Özel Yönetim Bölgesi	İzlanda	Singapur
Danimarka	Japonya	Slovakya
Estonya	Kanada	Slovenya
Finlandiya	Kıbrıs	Tayvan (Çin bölgesi)
Fransa	Kore	Yeni Zelanda
Hollanda	Letonya	Yunanistan
Yükselen Piyasalar ve Gelişmekte olan Ekonomiler		
Azerbaycan	Gürcistan	Nikaragua
Afganistan	Haiti	Orta Afrika Cumhuriyeti
Angola	Hırvatistan	Özbekistan
Antigua ve Barbuda	Hindistan	Pakistan
Arjantin	Honduras	Palau
Arnavutluk	Irak	Panama
Aruba	İran	Papua Yeni Gine
Bahamalar	Jamaika	Paraguay
Bahreyn	Kamboçya	Peru
Bangladeş	Kamerun	Polonya
Barbados	Karadağ	Romanya
Belarus	Katar	Ruanda
Belize	Kazakistan	Rusya
Benin	Kenya	Samoa
Birleşik Arap Emirlikleri	Kırgız Cumhuriyeti	Sao Tome ve Principe
Bolivya	Kiribati	Senegal
Bosna Hersek	Kolombiya	Seyşeller

Botsvana	Komoros	Sırbistan
Brezilya	Kongo Cumhuriyeti	Sierre Leone
Brunei Darüsselam	Kongo Demokratik Cumhuriyeti	Solomon Adaları
Bulgaristan	Kosova	Somali
Burkina Faso	Kosta Rika	Sri Lanka
Burundi	Kuveyt	St. Kitts ve Nevis
Butan	Kuzey Makedonya	St. Lucia
Cape Verde	Lao Demokratik Halk Cumhuriyeti	St. Vincent ve Grenadinler
Cezayir	Lesoto	Sudan
Cibuti	Liberya	Surinam
Çad	Libya	Suriye
Çin	Lübnan	Suudi Arabistan
Doğu Timor	Macaristan	Eswatini
Dominik	Madagaskar	Şili
Dominik Cumhuriyeti	Malavi	Tacikistan
Ekvador	Maldivler	Tanzanya
Ekvator Ginesi	Malezya	Tayland
El Salvador	Mali	Tonga
Endonezya	Mali	Trinidad ve Tobago
Eritrea	Marshall Adaları	Tunus
Ermenistan	Meksika	Tuvalu
Etiyopya	Mısır	Türkiye
Fiji	Mikronezya	Türkmenistan
Fildişi Sahili	Moğolistan	Uganda
Filipinler	Moldova	Ukrayna
Gabon	Moritanya	Umman
Gambiya	Morityus	Uruguay
Gana	Morokko	Ürdün
Gine	Mozambik	Vanuatu
Gine Bissau	Myanmar	Venezuela
Grenada	Namibya	Vietnam
Guatemala	Nauru	Yemen
Guyana	Nepal	Zambiya
Güney Afrika	Nijer	Zimbabve
Güney Sudan	Nijerya	

Kaynak: IMF - WEO 2019 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

2.4. DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ'NÜN ÜLKE SINIFLANDIRMASI

Dünya Ticaret Örgütü (WTO), dünya ticaretindeki ticaret anlaşmazlıklarını gidererek ticaretin sorunsuz bir şekilde yapılmasını hedeflemektedir. Örgütün 164 üye ülkesi olup, bunların üçte ikisini geliştirmekte olan ülkeler oluşturmaktadır ve bu yüksek

oran dünya ticaretini önemli derecede etkilemektedir. Bu yüzden bu ülkelere bazı avantajlar da sağlanmaktadır. Örneğin, bazı WTO anlaşmalarındaki hükümler, gelişmekte olan ülkelere anlaşmayı tam olarak uygulamadan önce daha uzun geçiş süreleri sağlamaktadır. Bu hükümlere “özel ve farklı muamele hükümleri” denilmektedir. Bunlardan bazıları; anlaşma ve taahhütler için daha fazla zaman, ticaret fırsatlarını artırıcı tedbirler, tüm WTO üyelerinin gelişmekte olan ülkelerin ticari çıkarlarını korumalarını gerektiren hükümler, ekonomik ve ticari politika araçlarının kullanımında esneklik ve teknik yardımlardır (WTO, 2019).

WTO, ülke sınıflandırmalarında belirli bir tanım yapmamakta ve her ülke kendisi için bir gelişmişlik kriteri belirlemektedir.

3. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

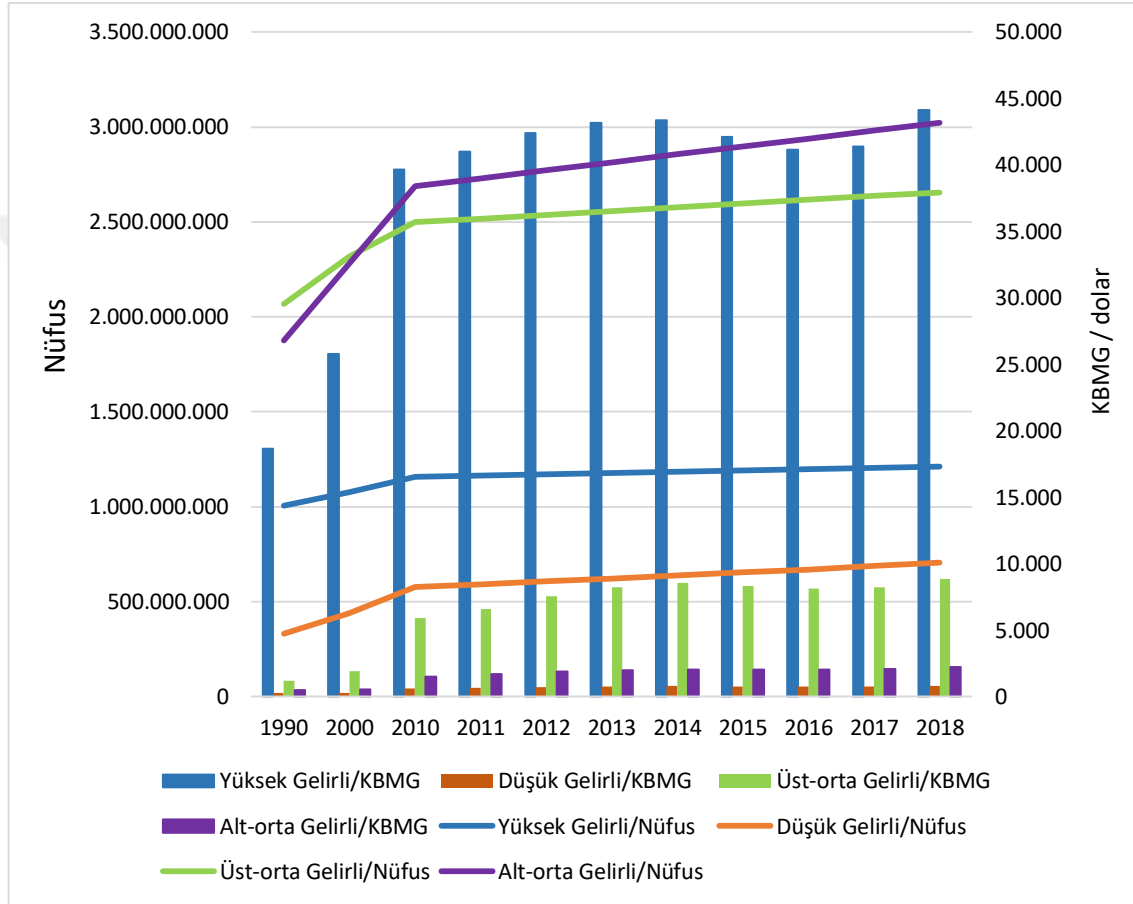
Gelişmekte olan ülkeler dünya nüfusunun büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu ülkelere genel olarak bakıldığında ülke içindeki gelir dağılımında yüksek eşitsizlikler bulunmaktadır. Gelirden en yüksek payı alan grup az bir kitle olduğu için ülke geneline bakıldığında düşük gelir hâkimdir ve bu durum beraberinde yetersiz eğitim, sağlıksız yaşam gibi olumsuzlukları getirmektedir. Ne var ki, günümüzde “gelişmekte olan ülkeler” olarak nitelendirilen pek çok ülke arasında büyük farklılıklar vardır ve bu ayrım gittikçe derinleşmektedir (Han ve Kaya, 2013: 2-3; Aktaran Palandökenler, 2018: 18).

Gelir düşüklüğünün temel sebeplerinden biri teknoloji yetersizliğinin getirdiği üretimdeki verimsizlik ve nüfustur. Üretim artış hızının düşüklüğü ve nüfus artış hızının yüksek olması sebebiyle kişi başına düşen milli gelir gelişmiş ülkelere kıyasla oldukça düşüktür (Gül ve Çetiner, 2006: 89). Üretimdeki verimsizlik istihdamı etkilediği için yüksek işsizliğe de neden olmaktadır.

Grafik 1’de Dünya Bankası’nın ülke sınıflandırmasına göre ülkelerin nüfus artışı ile Kişi Başı Milli Gelir (KBMG) artışları karşılaştırılabilmeleri için birlikte verilmiştir ve görüldüğü üzere orantısız büyümeler kaydedilmiştir. Gelişmiş ülkelerin diğer ülke gruplarına göre ciddi KBMG farklılıkları bulunmaktadır. Çünkü yüksek gelirli ülkelerde nüfus artış hızları çok düşükken, KBMG’de ciddi artışlar meydana gelmiştir. Yüksek gelirli olarak bahsedilen gelişmiş ülkelerin KBMG düzeylerinin yüksekliğinin

sebeplerine nitelikli işgücü ve yüksek teknolojiyle oluşturulan üretim verimliliği, yüksek teknoloji ürün ihracatı, eğitim ve yaşam koşullarındaki yüksek insani etkenler örnek olarak verilebilir. Gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızı az ve üretim hızı yüksek; gelişmekte olan ülkelere ise nüfus artış hızı yüksek ve üretim hızı yavaştır. Bu yüzden büyüme hızları ve KBMG arasındaki farklılıkta giderek açılmıştır.

Grafik 1: Ülke Sınıflandırmalarına Göre Nüfus ve Kişi Başı Milli Gelir Artışı

Kaynak: World Bank Indicators (WBI) verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

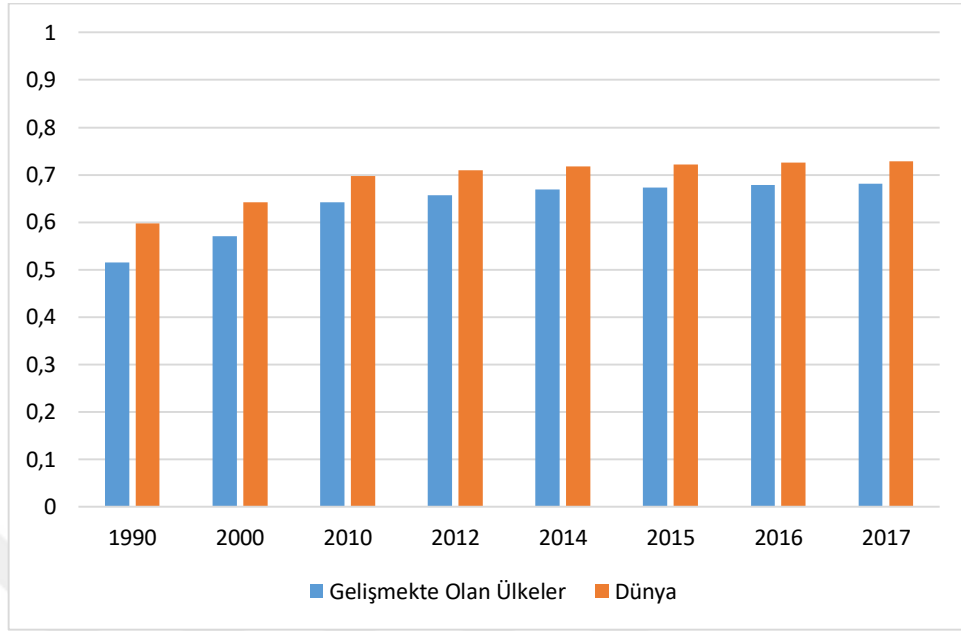
Düşük gelir, kişilerin tasarruf ve dolayısıyla yatırım yapmasını engelleyici bir unsur olduğundan gelişmekte olan ülkelerdeki bu eksikliği giderme çabası ülkeleri dış kaynaklara bağımlı hale getirmiştir. GOÜ ekonomik kalkınmaya katkı sağlamak için gelir düzeylerini artırıcı yatırımlara ihtiyaç duymaktadırlar. Yeni teknoloji getirme, verimliliği ve karlılığı artırma gibi özelliklere sahip olan doğrudan yatırımlar, dolaylı yatırımlara kıyasla GOÜ için çok daha önemlidir. Bu nedenle çok uluslu şirketlerin DYY'ler kanalıyla gelişmekte olan ülkelere yatırım yaparak o ülkeye sermaye sağlaması önem arz

etmektedir (Dinler, 2000: 77; Aktaran Mutlu, 2011: 32). Örneğin, yabancı sermaye yatırımları geliştirmekte olan ülkelerin ekonomik büyümeleri ve cari açıklarındaki sorunlara destek olması konusunda ciddi öneme sahiptir. Çünkü yabancı sermaye yatırımları ülkeye döviz kazandırıcı etkiye sahiptir. Ülkeye yaptıkları yatırım ile beraberinde ileri teknoloji sağlarlar ve bu yatırım yeni çalışma alanları oluşturacağından dolayı, istihdama katkı sağlayıcı etkisi bulunmaktadır. Ancak istihdamın artış oranı yapılan yatırımın emek ya da sermaye yoğun sektörlerle yapılmasına göre farklılık göstermektedir (2011:32). Ayrıca yatırım beraberinde getirilen yeni teknolojiyi çalışanların öğrenmesi ile teknolojik bilgi kazanımı olacaktır ve dolayısıyla çalışan kalitesini artırıcı etki sağlayacaktır. Bu ise daha sonra ülkedeki yerli üretim için kullanılabilecek teknolojik bilgi birikimine katkı sağlamış olur. Sonuç olarak, bu yatırımlar topluma birçok konuda nicelik ve nitelik kazandırarak ilerleme kaydettirebilecektir. Ayrıca DYY'ler yoluyla yatırımın yapıldığı ülkede bulunmayan kaynakların bu ülkelere getirilmesi ile ülke gelişimi olumlu yönde gelişecektir (Seyidoğlu, 2001: 68; Aktaran Mutlu, 2011: 35). Yabancı sermaye yatırımlarının olumlu etkilerinin yanı sıra olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Eğer elde ettikleri kârları kendi ülkelerine transfer ederlerse, döviz kaybı yaşanacağından ödemeler dengesinde olumsuz etki oluştururlar. Ağır sanayi yatırımları da çevre kirliliklerine sebebiyet verecektir. Yine de ülke ekonomisine sağladığı katkılardan dolayı geliştirmekte olan ülkeler için büyük öneme sahiptirler.

Geliştirmekte olan ülkelerin genel anlamda diğer bazı ortak özellikleri; yüksek enflasyon, tarımda yetersiz modernleşme, sanayinin yeterince gelişmemesi, nitelikli işgücü ve ileri teknoloji azlığı, ithalatın ihracattan fazla olması nedeni ile oluşan cari açık, orta insani gelişim, vergi toplama yetersizliği ve yaşam pahalılığıdır.

UN'nin İGR'de yayımladığı Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişim Endeksi'nde yer alan verilere göre 2017 yılında GOÜ'de gelirdeki eşitsizlik %23,1 ve Eşitsizliğe Uyarlanmış Gelir Endeksi 0,535 olmuştur. İGE değeri ise 0,681'dir. Eğitimdeki eşitsizlik oranı %25,3 ve endeks oranı ise 0.435'tir. Endeks değerleri 0 ile 1 arasında bir değer almaktadır. Grafik 2'de GOÜ'nün İGE değişimleri dünya karşılaştırması ile birlikte verilmiştir.

Grafik 2: Gelişmekte Olan Ülkeler ve Dünyanın İnsani Gelişme Endeksi Karşılaştırması (0-1)

Kaynak: Human Development Indices and Indicators: 2018 Statistical Update verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Yine UN İGE'ye göre GOÜ'de doğuşta beklenen yaşam süresi 70,7 yıl, beklenen eğitim süresi 12,2 ve ortalama eğitim yılı 7,3, kişi başı GSMH ise 10.055 \$'dır. UN ülkelerin yoksulluk, işsizlik, eşitsizlik, kalitesiz yaşam, eğitim yoksunluğu gibi sorunları çözüme kavuşturmak için SKH'leri oluşturmuştur ve UNDP bu hedeflerin gerçekleşebilmesi için çalışmalar yürütmektedir.

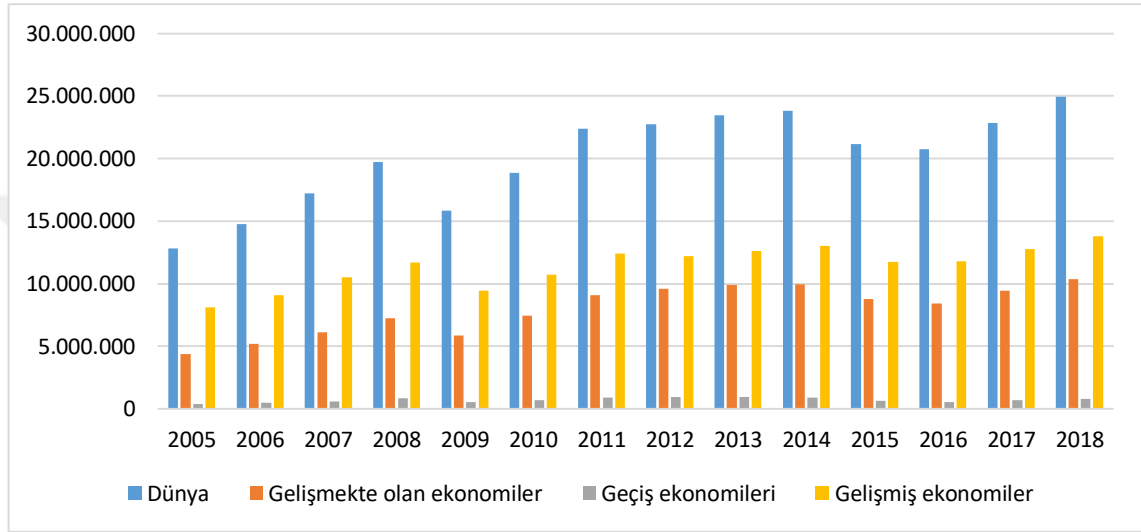
4. GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN KÜRESEL EKONOMİDEKİ YERİ

WTO Genel Müdürü Roberto Azevêdo Dünya Ticaret İstatistik İncelemesi (World Trade Statistical Review – WTSR) 2019 Raporu'ndaki yazısında 2017 yılında %4,6 oranında büyüyen dünya mal ticaretinin 2018 yılında %3'lük büyüme kaydettiğini belirterek, bu büyüme kaybının artan ticaret gerilimlerinden ve yüksek ticaret kısıtlamalarından kaynaklandığı ve 2019-20 döneminde bu gerilimlerin çözülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bunun yanı sıra gelişmekte olan ekonomilerin dünyanın önde gelen ihracatçıları ve ithalatçıları arasındaki sıralamalarında önemli artışlarla dünya

ticaretinde giderek daha önemli bir rol oynadıklarını ve kendi aralarındaki ticarete de artışlar meydana geldiğini ifade etmiştir.

Burada gelişmekte olan ülkeler yerine gelişmekte olan ekonomiler tabirinin kullanılma sebebi, listede yer alan her ekonominin bir ülke olmamasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca en az gelişmiş ülkeler de GOE sınıflandırmasına dâhildir.

Grafik 3: Yıllık Mal/Hizmet İthalat ve İhracatı (milyon dolar), 2005 - 2018

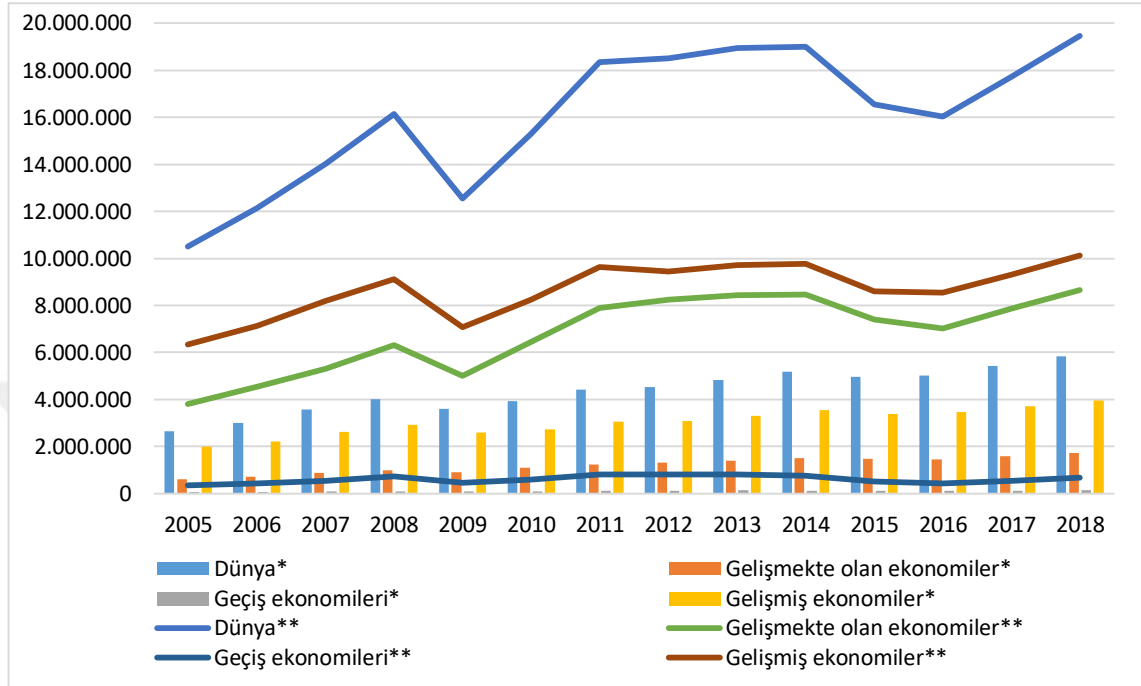

Kaynak: UNCTADstat verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

GOE, 2005'ten bu yana dünya ticaretindeki en yüksek payını 10.370.926 milyon dolar ile 2018 yılında almıştır. Bu oran dünya mal ticaretinin %44'ünü oluşturmaktadır. WTSR raporuna göre, 2009 yılında gerçekleşen küresel kriz %22 küçülme ile en çok gelişmiş ekonomileri etkilemiştir. Yine de gelişmiş ekonomilerin dünya ticaretinden aldığı pay hep ilk sırada ilerlemektedir. Bunun en önemli sebeplerinden biri yüksek teknolojili mal üretilip ihraç edilmesidir. Aynı krizde GOE ise %18 oranında küçülme yaşamıştır. 2010 ve 2011 yıllarında yeniden yükselişe geçen küresel ticaret 2012-2016 döneminde ciddi düşüşler yaşamıştır. 2009 krizi kadar etkili olmasa da özellikle 2015 yılındaki ticaret krizi hem gelişmiş ekonomileri hem de GOE'nin %11 küçülmesine sebep olmuştur. Son iki yılda ise dünya ticaretinde tekrar pozitif büyümeler gerçekleşmektedir. 2018 yılındaki dünya mal ticareti hacmi bir önceki yıla göre %10 büyüyerek 19.67 trilyon ABD dolarına ulaşmış ve GOE 8.779 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. 2018 yılında GOE, %1 fark ile gelişmiş ekonomilere göre daha fazla büyümüştür. Toplam

dünya ticaret hacmi ise %3'lük büyüme kaydetmiştir ve 10 lider mal ve ticari hizmetler tüccarı dünya ticaretinin %53'ünü oluşturmuştur.

Grafik 4: Küresel Mal ve Hizmet İhracatı (milyon dolar)

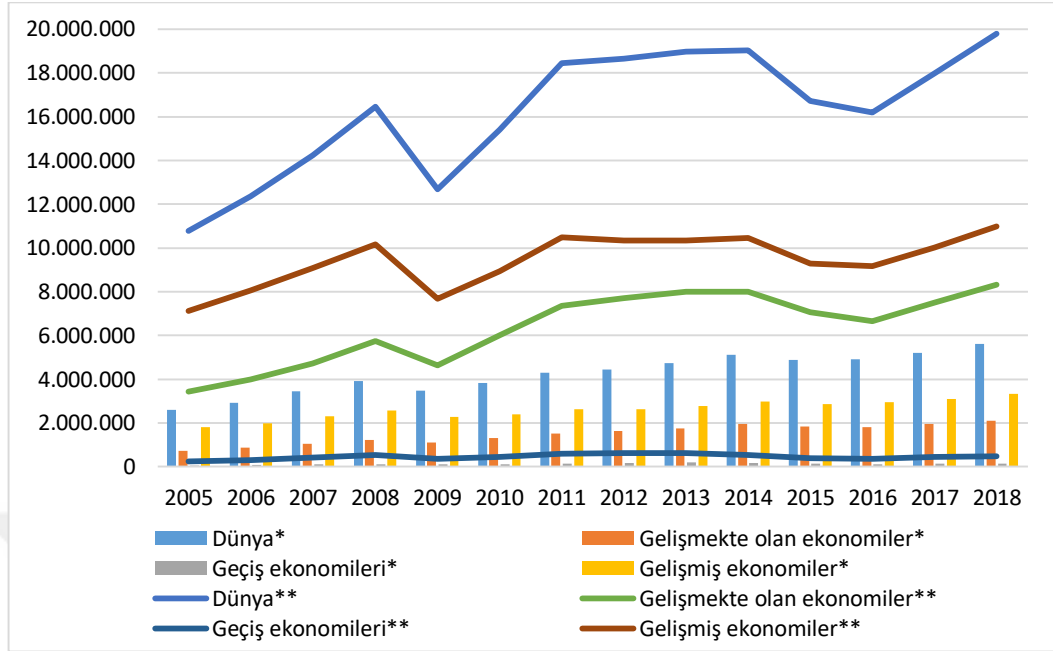

Kaynak: UNCTADstat verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

*Hizmet ihracatı, **Mal ihracatı

Hizmet ihracatı, 2009 küresel ekonomik ve finansal krizi ve 2015 ticaret krizinde yaşanan düşüşlerde mal ihracatına göre daha dirençli olmuştur (UN Genel Sekreterliği Raporu, 2019: 4). 2005 ve 2018 yılları arasında, gelişmekte olan ekonomiler, küresel hizmet ihracatındaki paylarını yüzde 23'ten yüzde 30'a çıkarmıştır (2019:5).

Grafik 5: Küresel Mal ve Hizmet İthalatı (milyon dolar)

Kaynak: UNCTADstat verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

*Hizmet ithalatı, **Mal ithalatı

2019 yılının ikinci çeyreğinde 10 lider GOE'nin hizmetler ithalat ve ihracatı 628 milyar dolarken, 10 lider GE'ninki 1.387 milyar dolar olmuştur. İki ekonomi arasında ortalama yarı yarıya bir fark bulunmaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere, hizmetler ticaretinin ana kaynağı gelişmiş ekonomilerdir. Bunun yanı sıra Asya'daki bazı gelişmekte olan ekonomiler önemli ihracatçılar arasına girmiştir.

2010 yılından sonra GOE'nin diğer gelişmekte olan ülkelere yaptığı ihracat, gelişmiş ülkelere yaptığı ihracatı aşmıştır. 2018'de 'güney-güney' ticareti tahminen 4.28 trilyon dolar veya toplam gelişmekte olan ekonomilerin % 52'sini oluşturmaktadır (WTSR, 2019: 13). WTO ve UNCTAD tahminlerine göre, dünya mal ithalat ve ihracatındaki gelişme düzeyi GOE ve BDT'de gelişmiş ekonomilere göre daha yüksektir.

Üretimin uluslararası parçalanması olarak tanımlanan küresel değer zinciri, gelişmekte olan ülkeler için büyük öneme sahiptir. Çünkü bu sayede ülkede katma değeri yüksek işler yapılabilecek ve bu ise ekonomik büyümeye katkı sağlayacaktır.

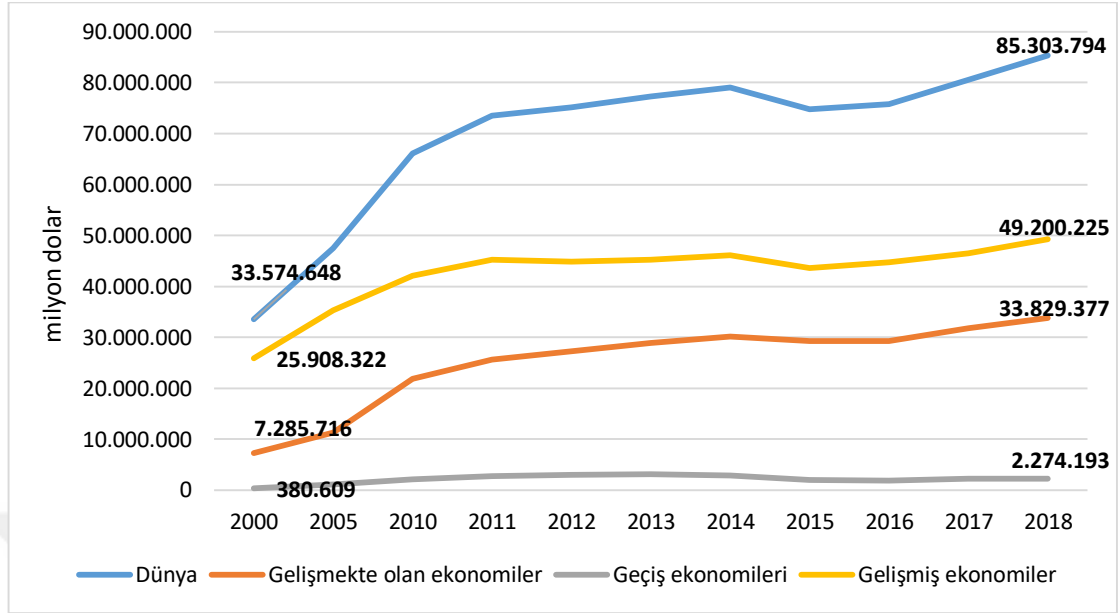
Mal ve hizmetlerde dünya ticaretinin yarısından fazlası, küresel değer zinciri içindeki ara ürünlerden oluşmaktadır. Öyle ki son rakamlar 2015 yılında verilen küresel değer zincirlerinin dünya ticaretinin %57'sini kapsadığını göstermektedir. Son yıllarda

gelişmiş ekonomiler kadar GOE de bu değer zincirinin içinde yer almaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerin 2015 yılındaki toplam ihracatlarının %41,4'ünü bu değer zincirinin oluşturduğu tahmin edilmektedir. Bazı seçilmiş GOE'den özellikle Asya ekonomileri yüksek büyüme oranlarına sahiptir (WTSR, 2019: 42).

GOE'nin dünya GSYH'sinden aldığı paya bakılacak olursa 2000 yılından bu yana ciddi gelişmeler kaydetmiştir. Fakat kendi içerisinde bölgeden bölgeye paylar arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır. GOE arasında toplam GSYH'de en yüksek payı alan bölge yaklaşık 26 milyon dolar ile Asya ilk sırada yer alırken, kişi başı GSYH'de ilk sırayı 8.553 dolar ile Amerika almaktadır. Her ikisinde de en düşük payı alan bölge ise Afrika kıtası olmuştur. Kişi başı GSYH dünya ortalaması 11.181 dolardır.

En az gelişmiş ülkelerin dünya GSYH'sinden aldığı pay GOE'nin payı içerisine dâhildir. 2018 yılında 34 milyon dolara yakın olan GOE GSYH'sinin 1 milyon 71 bin doları en az gelişmiş ülkelere aittir. GOE'yi yüksek gelirli, orta gelirli ve düşük gelirli olarak kendi içerisinde üçe ayırmak mümkündür. Bu şekilde 2018 yılı için gerçekleşen veriler şu şekildedir: 10.692 \$ yüksek gelirli, 2.437 \$ orta gelirli ve 748 \$ düşük gelirli ekonomiler.

Grafik 6: Ülke Gruplarına Göre Gayrisafı Yurt İçi Hasıla

Kaynak: UNCTADstat verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Sınıflandırmaya göre en az gelişmiş ülkeler, GOE içerisine dahil edilmiştir. En az gelişmiş ülkelerin dünya GSYH'sinden aldığı pay ise 1.071 milyar dolardır. Grafik 6'da ülke gruplarının 2000-2018 yılları arasındaki GSYH değişimi verilmiştir. Her grup arasında önemli farklar bulunmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

MAKROEKONOMİK AÇIDAN TÜRKİYE VE HİNDİSTAN EKONOMİSİ

1. TÜRKİYE’NİN GENEL VE EKONOMİK YAPISI

Bu bölümde Türkiye’nin genel olarak; coğrafi, sosyal ve kültürel yapısı ile ekonomik olarak; ekonomik büyüme, yabancı yatırımlar ve küresel ekonomideki ithalat/ihracat payları konularına değinilecektir.

1.1. TÜRKİYE’NİN GENEL YAPISI

Türkiye, topraklarının büyük kısmı Asya’da olmakla birlikte hem Asya hem de Avrupa kıtasında yer alan bir ülkedir. 1923 yılından beri cumhuriyet ile yönetilmektedir ve başkenti Ankara’dır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) 2018 yılı verilerine göre Türkiye nüfusu 82.003.882’dir.

Kentleşmeler çoğunlukla sanayileşmenin bir ürünüdür. Fakat Türkiye’de sadece sanayileşme değil, aynı zamanda tarımda makineleşme, tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi sonucu küçülmesi, şehirlerin iş, eğitim ve sağlık koşullarında daha ileride olması kentleşmenin ve kente göçlerin artmasının sebeplerindendir. Türkiye’de 1950’den sonra kırsal nüfusun payı azalmaya başlamıştır (Yılmaz, 2015: 163). Bu yüzden nüfus, ülke genelinde dengeli bir dağılım göstermemektedir. Bu başlık altında ülkenin coğrafi konumu, Sosyo-kültürel ve demografik yapısı hakkında bilgi verilmiştir.

1.1.1. Coğrafi Konumu

Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili olmakla birlikte, batıda Bulgaristan ve Yunanistan, doğuda Gürcistan, Ermenistan, Nahçıvan ve İran, güneyde Suriye ve Irak’a komşu olan bir ülkedir. İstanbul ve Çanakkale Boğazlarına sahip olması ve birçok ticaret güzergâhında bulunması sebebiyle stratejik açıdan çok önemlidir.

Türk Boğazları, Karadeniz’i Akdeniz’e bağlayan tek su yolu olarak ve Karadeniz’e kıyısı olan ülkelerin hem ekonomik hem de askeri güvenliği açısından çok büyük öneme sahiptir. Boğazlar, Karadeniz ülkelerini dünya piyasalarına bağlayan ana ticaret güzergâhıdır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019). Bununla birlikte; Ambarlı, Mersin, Evyap, Tekirdağ, Aliğa ve Gemlik gibi önemli ticaret limanları bulunmaktadır.

1.1.2. Sosyo - Kültürel ve Demografik Yapısı

Türkiye Cumhuriyeti’nin resmi dili Türkçe’dir. Farklı dinlere inanış olmasıyla beraber ülke çoğunluğu Müslüman olan bir toplumdur.

Türkiye nüfusu 2018 yılı TÜİK verilerine göre 82.003.882 kişilik nüfusa sahiptir ve nüfusun %50,2’sini erkekler, %49,8’ini ise kadınlar oluşturmuştur (TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2018).

Tablo 7: Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2018

Yıl	Yaş grubu	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
					(%)		
2018	Toplam	82.003.882	41.139.980	40.863.902	100,0	100,0	100,0
	0-14	19.184.329	9.846.565	9.337.764	23,4	23,9	22,9
	15-64	55.633.349	28.123.283	27.510.066	67,8	68,4	67,3
	65 +	7.186.204	3.170.132	4.016.072	8,8	7,7	9,8

Kaynak: TÜİK, 2018

Kadın-erkek nüfus oranı dengeli olsa da, okuma yazma bilmeyen ayrımında durum tam tersidir. 2018 yılı verilerine göre okuma yazma bilmeyen kadın nüfusu, aynı durumdaki erkek nüfusunun 5,75 katıdır. Toplama bakıldığında, 6 yaş ve üstü nüfus içinde %96’sı okuma yazma bilirken, %3’lük bir kısım bilmemekte ve %1 oranında nüfusun okuma yazma bilip bilmediği bilinmemektedir. TÜİK Ulusal Eğitim İstatistikleri 2018 yılına göre 6 yaş ve üzeri; okuma yazma bilen 70.316.685, okuma yazma bilmeyen 2.198.088 ve bilinmeyen 590.420 kişi vardır (TÜİK, 2018). Nüfustaki gibi dengeli bir dağılım söz konusudur.

1.2. TÜRKİYE’NİN EKONOMİK YAPISI

Türkiye’de Cumhuriyet döneminden günümüze kadar farklı ekonomi modelleri uygulanmıştır. “Fakat Cumhuriyet’in ilanından önce önemli ve öncelikli olan konu zayıf ekonominin iyileştirilmesi ve buna bağlı olarak da sanayiye geliştirilmesi idi. Bu yüzden 17 Şubat – 4 Mart 1923 tarihleri arasında ‘Birinci İktisat Kongresi’ yapılmıştır ve kongrede liberal ekonomiyi benimseme kararı alınmıştır. Ülkenin en önemli gelir kaynağı tarım olduğu için tarımsal gelişmeye ağırlık verilerek tarım ile uğraşan kesimin refahını artırarak sermaye birikimi sağlanmasına ve buradan da sanayiye yönelmesi çabası üzerine ilkeler benimsenmiştir (TMMOB, 2017: 101).”

Sanayinin geliştirilmesi için önceden çıkarılan sanayi teşviki ile ilgili kanunun o güne uygun güncellemesi yapılarak 1927’de ‘Teşvik-i Sanayi Kanunu’ adıyla yürürlüğe konmuştur. Fakat 1929 yılında yaşanan Büyük Buhran yüzünden hedeflenen gelişmelere ulaşamamıştır. 1930’lu yıllara gelindiğinde devlet üretime dönük temel yatırımları kendi eli ile yapma kararı almıştır ve ‘Birinci Beş Yıllık Sanayi ve Kalkınma Planı’ hazırlanarak 1934’te uygulamaya konmuştur. Hedeflere büyük ölçüde ulaşılmış olup planın ikincisi de yapılmış olsa da, 2. Dünya Savaşı patlak verdiği için ilk yapılan kalkınma planındaki gibi bir verim alınamamış ülke savaşa girmeden direnmeye çalışmıştır (TMMOB, 2017: 101-104).

Güçlü bir ekonomik kalkınma için ekonomi politikalarının en önemli hedefi sanayileşme olsa da Türkiye’de 1950’li yılların ortasına kadar ekonomideki gelişmeye en önemli katkıyı sağlayan tarım sektörü olmuştur. 50’li yıllarından ortasından itibaren yabancı sermayenin teşviki, sanayi tesislerinin kurulması için özel sektörün teşvik edilmesi, ithalatın önemli ölçüde serbestleştirilmesi ve bazı ihracat kısıtlamalarının kaldırılması gibi önemli adımlar atılmıştır (Temel, Boyar ve Saygılı, 2000; Saygılı, Cihan ve Yurtoğlu, 2005: 2). 1960-1980 döneminde planlı ekonomiye geçiş yapılmıştır. “1923’ten günümüze sanayileşme stratejisini iki döneme ayırabiliriz. Bunlar, 1923-1980 arası kamunun etkin rol oynadığı İthal ikameci sanayileşme dönemi ile 1981 ve sonrası ihracata yönelik sanayileşme dönemidir (Ay, 2000; Ay ve Karaçor, 2006: 70).”

Günümüzde Türkiye ekonomisinin başlıca sektörleri tarım, sanayi, inşaat ve hizmetler sektörüdür. 2018 yılında sektörlerde genel bir düşüş yaşanmış olup 2019’un ilk çeyreğinde sanayi ve hizmetler sektöründe daralma meydana gelmiştir. 2018 yılı

TÜİK verilerine göre cari fiyatlarla GSYH 3.724.388 milyon TL ve kişi başına GSYH 45 bin 750 TL’dir. 2019 yılının ilk iki çeyreğinde ise GSYH 1.945.289 milyon TL olmuştur. “Kişi başı GSYH endeksine bakıldığında ise Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat)’nin yayınladığı Satınalma Gücü Paritesi’ne göre Türkiye’nin endeks değeri 65 olmuş ve 28 Avrupa Birliği ülke ortalaması 100 olduğundan bu değer %35 altında kalmıştır (TÜİK, Satınalma Gücü Paritesi Geçici Sonuçlar, 2018).”

Ülkenin gelir dağılımına bakıldığında, 2018 yılı için yayımlanan Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması sonuçlarına göre 2017 yılında en yüksek gelir grubunun toplam gelirden aldığı pay %47,4 iken 2018’de bu pay %47,6 ya yükselmiş, en düşük gelir grubunun ise 2017 yılında toplam gelirden aldığı pay %6,3 iken 2018 yılında %6,1’e düşmüştür.

Tablo 8: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar ve Yıllık Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirinin Dağılımı

Yüzde 20'lik fert grupları	Ortalama TL/2017	2017	Ortalama TL/2018	2018
Toplam	21.577	100,0	24.199	100,0
İlk yüzde 20 (En düşük)	6.779	6,3	7.426	6,1
İkinci yüzde 20	11.528	10,7	12.784	10,6
Üçüncü yüzde 20	15.962	14,8	17.913	14,8
Dördüncü yüzde 20	22.496	20,9	25.313	20,9
Son yüzde 20 (En yüksek)	51.127	47,4	57.567	47,6
P80/P20 oranı		7,5		7,8
Gini Katsayısı		0,405		0,408

Kaynak: TÜİK, 2018

Yukarıdaki tabloda yer alan P80/P20 oranı, toplumun en yüksek gelirli %20’si ile en yoksul gelirli %20’sinin oranını vermektedir ve bu oran 2017 yılına göre %0,3’lük bir artış göstermiştir. Bununla birlikte gelir dağılımı eşitsizliğini ölçmede kullanılan Gini katsayısı, sıfır ile bir arasında değer alan bir katsayıdır ve sıfıra yaklaşması eşitsizliğin azaldığını, bire yaklaşması ise eşitsizliğin arttığını göstermektedir.

Gelir dağılımının adaletli olduğu ülkelerde Gini katsayısı 0,24-0,30 civarındadır (Eğilmez, 2019). 2017 yılına göre 0,003’lük bir artış yaşayan Gini katsayısında 2014 yılından bu yana devamlı artış meydana gelmekte ve bu durum gelir dağılımı eşitsizliğinin arttığını göstermektedir. Yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirinin

dağılımında en düşük gelire sahip olan ilk %20'lik grup için 2018 yılı ortalama 7.426 TL, son %20'lik grup için ise 57.567 TL'dir.

Her yıl TÜİK tarafından yayınlanan 'Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelire göre yoksul sayıları, yoksulluk oranları ve yoksulluk açığı' verilerine göre 2018 yılı yoksulluk sınırı 8.892 TL'dir. %50 yoksulluk riski baz alındığında 11 milyon 91 bin kişi yoksul durumda olup ülke nüfusunun %13,9'unu oluşturmaktadır.

Tablo 9: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Yoksulluk Verileri

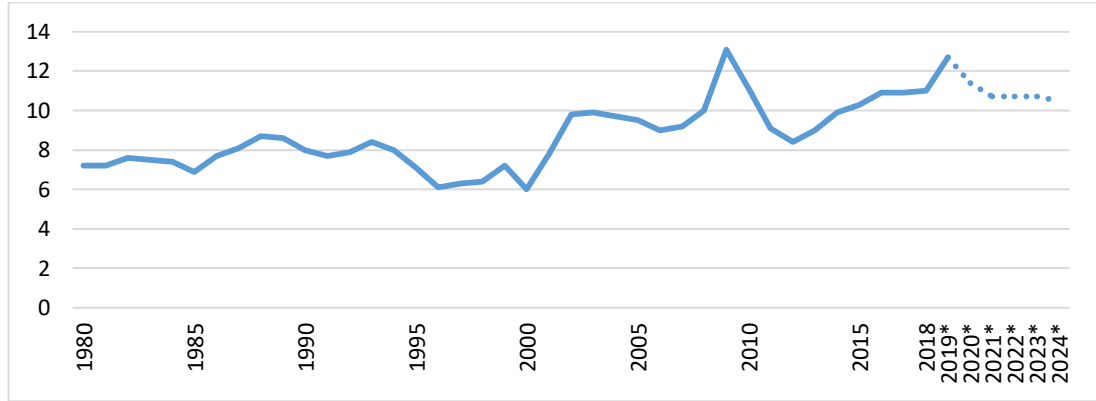
Yıllar	Yoksulluk sınırı (TL)	Yoksul sayısı (Bin kişi)	Yoksulluk oranı (%)	Yoksulluk açığı ⁽¹⁾
2006	2.351	12.548	18,6	31,7
2007	3.041	11.163	16,3	26,4
2008	3.164	11.580	16,7	25,6
2009	3.522	12.097	17,1	28,0
2010	3.714	12.025	16,9	26,6
2011	4.069	11.670	16,1	26,3
2012	4.515	11.998	16,3	26,9
2013	5.007	11.137	15,0	26,0
2014	5.554	11.332	15,0	24,4
2015	6.246	11.219	14,7	25,3
2016	7.116	11.026	14,3	24,3
2017	7.944	10.622	13,5	22,6
2018	8.892	11.091	13,9	23,7

Kaynak: TÜİK, 2018

(1)Yoksulluk açığının 100'e yaklaşması yoksulluğun arttığını, 0'a yaklaşması ise yoksulluğun azaldığını gösterir.

IMF'nin 2019 yılı WEO Raporu tahminlerine göre işsizlik oranı 2019 yılı için %12,7, 2020 yılı için %11,4, 2021-2023 yılları aralığında %10,7 ve 2024 yılı için %10,5 oranındadır.

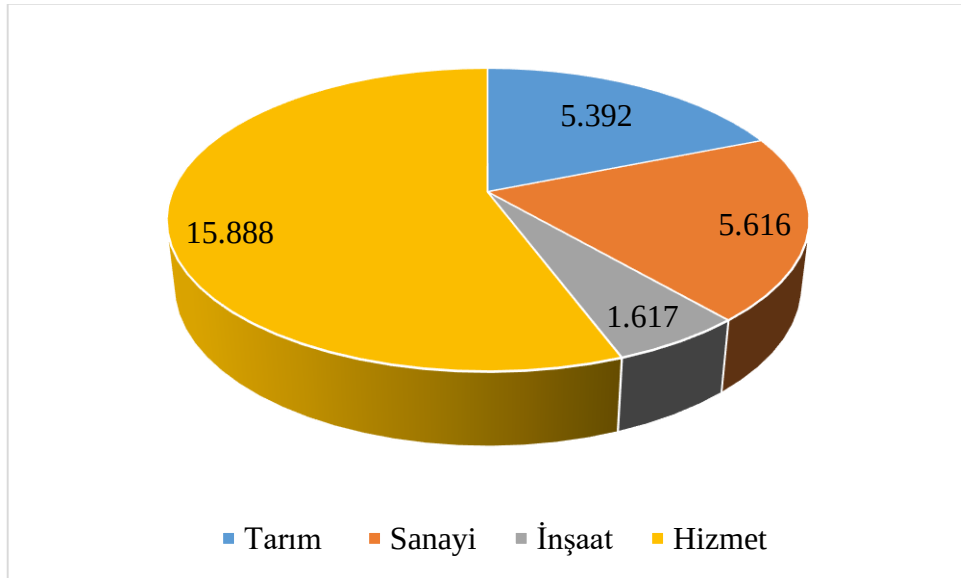
Grafik 7: Türkiye'nin Yıllara Göre İşsizlik Oranları (%)

Kaynak: IMF, WEO, Nisan 2019

TÜİK'in aylık olarak yayınladığı İşgücü İstatistiklerine göre, Türkiye'de 15 yaş ve üstündekilerin 2019 Haziran ayında oluşturduğu nüfus 61 milyon 426 bin kişi iken bu nüfusun 32 milyon 766 bini işgücü olup 28 milyon 512 bini istihdam etmektedir. Mevsim etkisinden arındırılmamış göstergelere göre 4 milyon 253 bin kişi, mevsim etkisinden arındırılmış göstergelere göre ise 4 milyon 532 bin kişi işsiz durumdadır. Bu dönem itibariyle mevsim etkisinden arındırılmış işsizlik oranı %13,9, arındırılmamış ise %13'tür.

Grafik 8: Mevsim Etkisinden Arındırılmamış Ekonomik Faaliyete Göre 15+ Yaş İstihdam Edilenler (bin kişi), Haziran 2019

Kaynak: TÜİK, Haziran 2019

İstihdamın %18,9'u tarım sektörüne aittir. Tarım dışı sektörlerde %55,7'lik oran ile en yüksek istihdama sabit olan hizmetler sektörü olurken, %19,7 sanayi ve %5,7'lik pay ise inşaat sektöründe olmuştur. Arındırılmış veriler ile arasındaki farklar çok küçük olduğundan ayrıca bir grafik verilmemiştir.

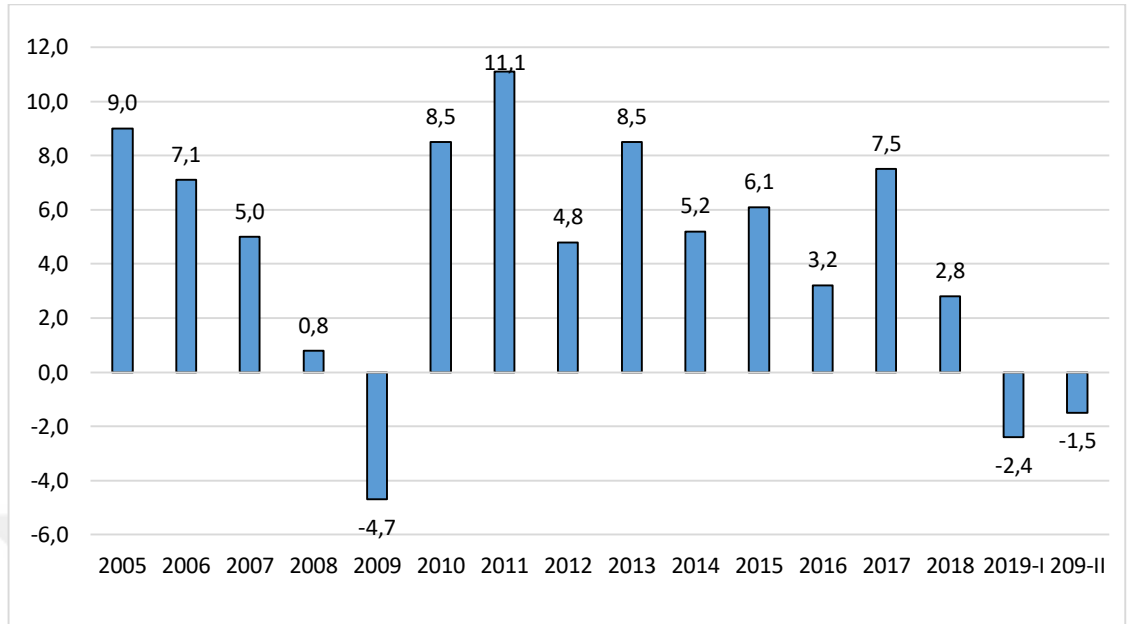
1.2.1. Ekonomik Büyüme

Ekonomik büyüme, fiyat artışlarından arındırılmış ve üretim artışlarının baz alındığı büyümedir. Refah artış ya da azalışını belirleyen bu büyümeye reel büyüme de denir. Sürdürülebilir ekonomik büyüme her ülkenin ana hedefleri arasındadır ve bu büyümenin sağlanması için üretimin artırılması gerekmektedir.

Ekonomik büyümeyi ölçmenin en yaygın yolu olan GSYH, para karşılığı belirli bir dönem içinde yurt içinde üretilen bütün mal ve hizmetlerin değerlerini ifade etmektedir (Stanford, 2011: 32). Fakat GSYH'nin artması insanların daha refah bir yaşam süreceklərini göstermez.

Türkiye, IMF'nin 2019 yılı Nisan ayında yayınlamış olduğu WEO raporu verilerine göre 2018 yılında GSYH'ye göre 784 milyar dolar ile Dünya'nın 18., Avrupa'nın 7. büyük ekonomisidir. IMF'nin 2019 yılı tahminine göre 706 milyar dolar ile 20. sıraya gerilemesi beklenmektedir.

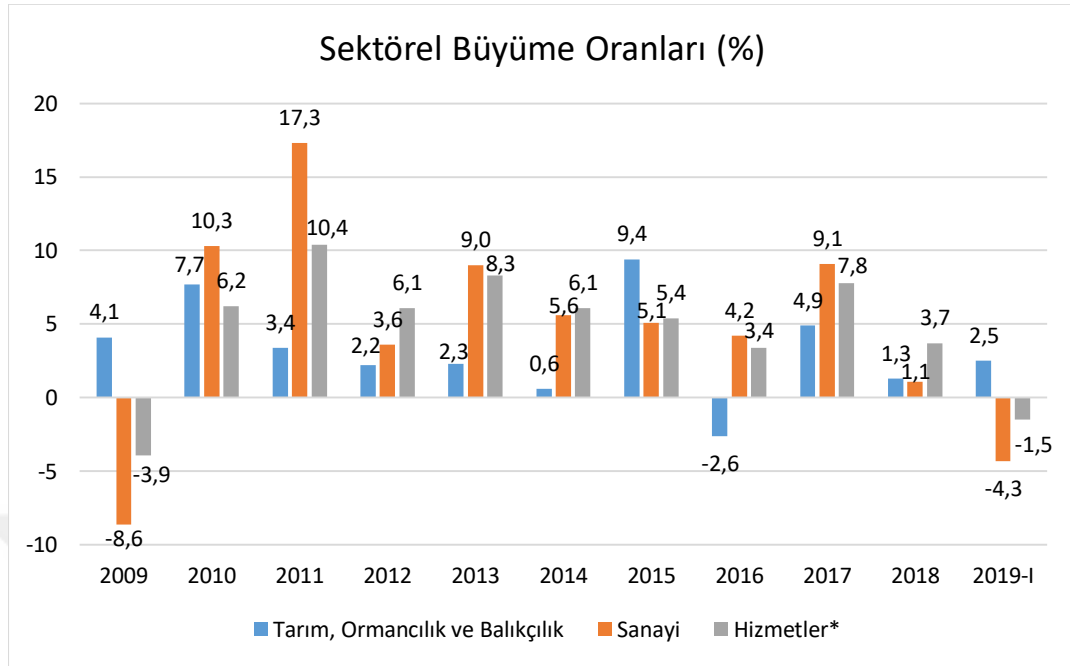
Grafik 9: Türkiye'nin Yıllara Göre GSYH Büyüme Oranları (%), 2005 - 2019/II

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye ekonomisi 2005 yılındaki yüksek büyümenin ardından giderek küçülmeye başlamış ve 2009 krizi ile birlikte %4,7 oranında küçülme yaşasa da sonrasında hızlı bir toparlanma sürecine girdiğinden bahsetmek mümkündür. Son dönemlere bakıldığında ise 2019 yılının ilk çeyreğinde 2018 yılı ilk çeyreğine göre %2,4, ikinci çeyreğinde ise %1,5 oranında daralmıştır. 2018'in son çeyreği itibariyle GSYH'de daralma yaşanmaktadır. IMF'nin 2019 Nisan ayında yayınladığı verilere göre 2019 yılı toplamı için %2,5 daralma beklenirken; 2020'de %2,5'lik, 2021 ve 2022'de %3'lük, 2023 ve 2024 yılı tahminlerine göre ise %3,5'lik bir büyüme beklenmektedir.

Grafik 10: Türkiye'nin Sektörel Büyüme Oranları (%), 2009 - 2019/I

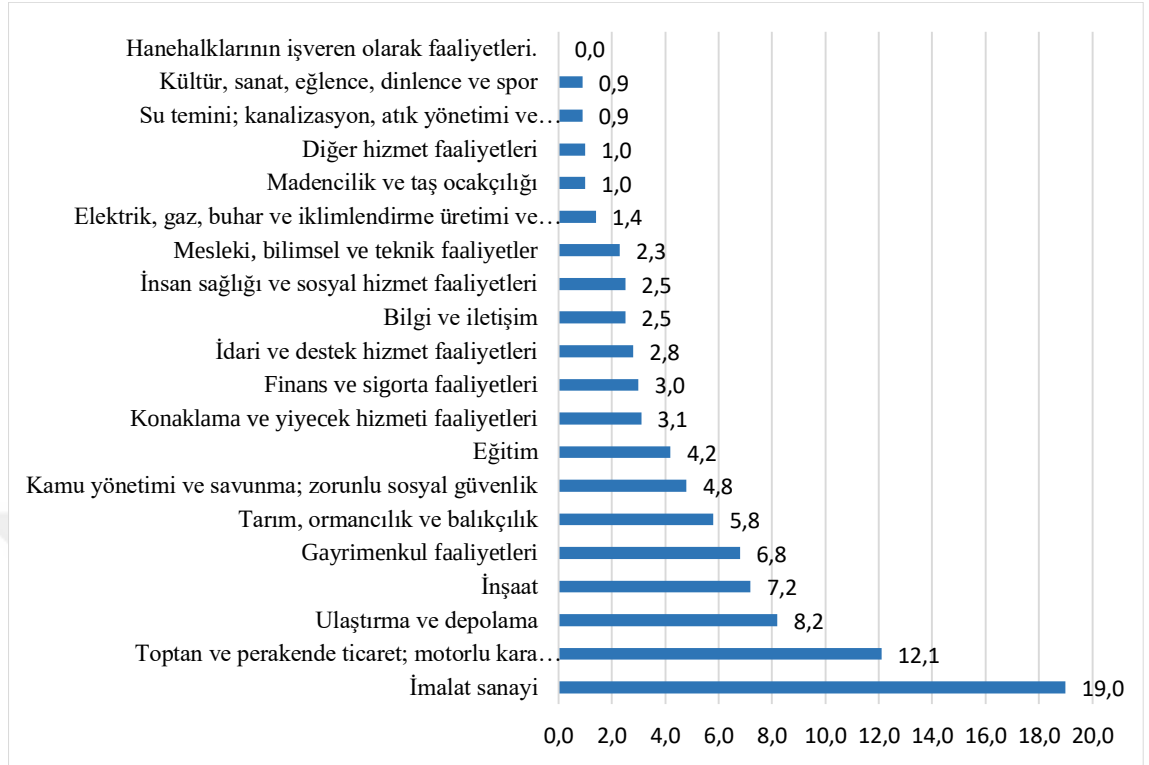

Kaynak: TÜİK ve T.C. Ticaret Bakanlığı verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

* İnşaat sektörü hizmetler sektörünün içerisinde verilmiştir.

Türkiye ekonomisinde sektörel olarak fazla dalgalanma yaşanmasıyla birlikte 2019'un ilk çeyreğinde sanayi ve hizmetler sektöründe daralma meydana gelirken, tarım sektöründe %2,5 oranında büyüme gerçekleşmiştir.

Grafik 11: Cari Fiyatlarla Sektörlerin GSYH İçerisindeki Payları (%), 2018

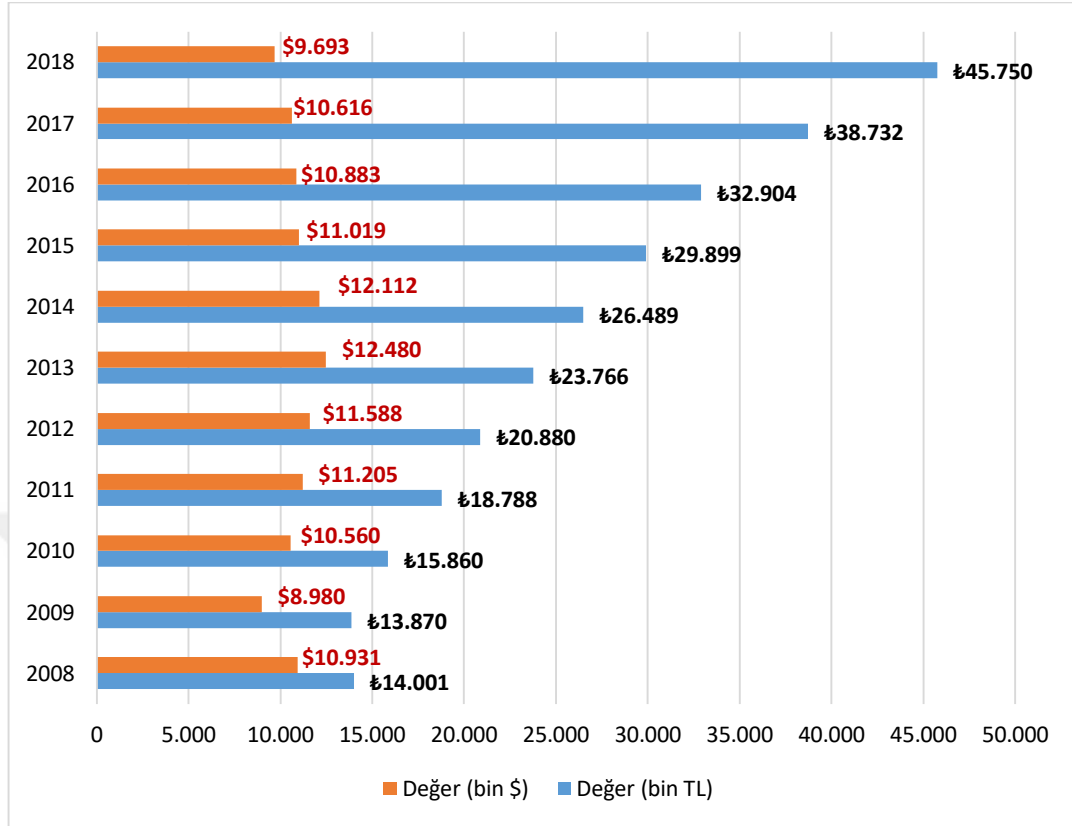

Kaynak: TÜİK Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla Haber Bülteni, 2018

2018’de yıllık GSYH içerisinde en çok pay alan sektör %19 ile imalat sanayi olmuştur.

TÜİK’in yayınlamış olduğu Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla haber bültenindeki verilere göre, kişi başı GSYH, 2018 yılında cari fiyatlarla 45 bin 750 TL, ABD doları cinsinden 9 bin 693 dolar olmuştur.

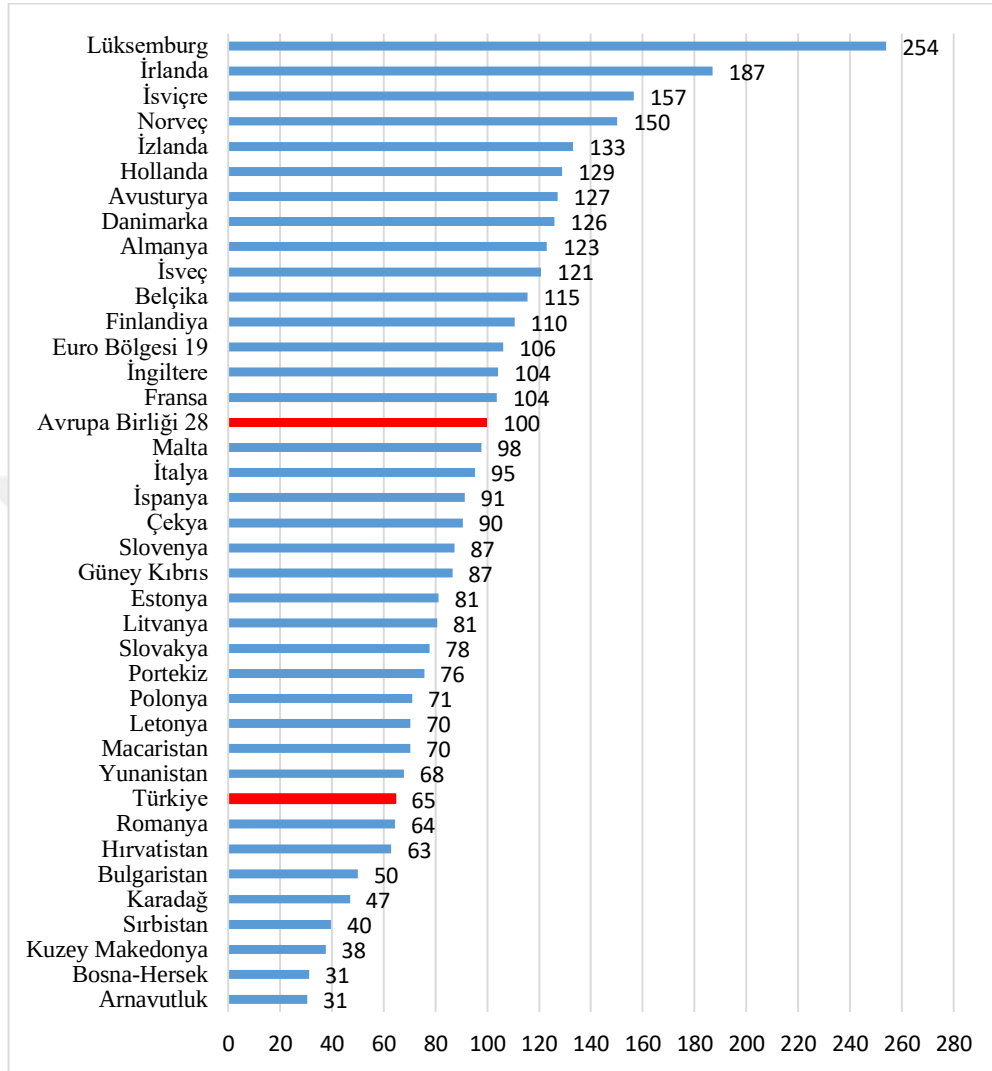
Grafik 12: Cari Fiyatlarla Kişi Başına Düşen Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2008 - 2018

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 12’de görüldüğü üzere, yıllar içerisinde TL dolar karşısında ciddi bir değer kaybına uğramıştır. GSYH, 2009’dan beri TL bazında düzenli olarak artış gösterse de TL’nin değer kaybı yüzünden dolar bazında ciddi bir azalış meydana gelmiştir. 2018 yılı için GSYH değişim oranları bir önceki yıla göre TL bazında %18,1 oranında artış gösterirken, dolarda %8,7’lik küçülme göstermiştir (TÜİK, 2018). TL’nin dolar karşısında ciddi değer kaybetmesi satın alma gücünü de olumsuz yönde etkilemiştir. Avrupa Birliği İstatistik Ofisi’nin (Eurostat) 2018 yılı için yapmış olduğu Satınalma Gücü Paritesi’ne (SGP) göre kişi başına GSYH endeks değeri, 28 Avrupa Birliği ülkesi ortalaması 100 iken, Türkiye’nin endeks değeri 65 olmuştur.

Grafik 13: Satınalma Gücü Paritesine Göre Kişi Başına Düşen Gayrisafi Yurt İçi Hasıla 2018 Yılı Endeks Değerleri, (AB28=100)

Kaynak: Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat), TÜİK Satınalma Gücü Paritesi 2018 Haber Bülteni

1.2.2. Yabancı Yatırımlar

Bir ülkeye yönelik uluslararası yatırımlar, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve gayrimenkul yatırımlarının oluşturduğu uluslararası doğrudan yatırımlar ve portföy yatırımlarından oluşan uluslararası dolaylı yatırımlar olarak ayrılmaktadır. “Uluslararası doğrudan yatırımlar; bir ülke sınırları dışındaki yatırımcıların ilgili ülkeye fabrika gibi üretim tesisleri kurarak, şube açarak, taşınmaz mal edinerek veya var olan bir şirketi tamamen ya da kısmen satın alarak yaptıkları yatırımlardır. Uluslararası dolaylı yatırımlar

ise bir ülke sınırları dışındaki yatırımcıların o ülkeden hisse senedi alımı, tahvil alımı gibi yollarla gerçekleştirdikleri portföy yatırımlarıdır” (Eğilmez, 2018).

Doğrudan yatırımlar uzun vadelidir ve yatırımcısına yönetim yetkisi sağlamaktadır. Karlılığı artırmak için verimliliği artırmaya dolayısıyla yeni teknoloji getirmeye veya üretim biçiminde değişikliğe gidebilmektedir. Dolaylı yatırımlar ise kısa vadelidir ve yatırımcısına yönetim hakkı vermediği için şirketlere yeni teknoloji getirme veya üretim değişikliği gibi hakları yoktur (Eğilmez, 2018).

Dolaylı yatırımlara literatürde ‘sıcak para’ da denmektedir. Portföy yatırımları, her an nakde çevrilebilme imkânı yüksek menkul kıymetlerden oluştukları için yatırım yapılan ülkeyi hızlı bir şekilde terk etme olasılığı taşırlar (Alp, 2000: 197; Aktaran Karahan, İpek, 2013: 301). Bu tür yatırımlar kalkınmaya finansal katkıda bulunsa da enflasyon baskısı, ulusal paranın aşırı değerlenmesi ve cari işlemler dengesinin kötüleşmesi gibi olumsuz etkiler de yaratabilmektedir (Alp, 2000: 180-199; Aktaran Ayvaz, Baldemir ve  r t, 2006: 178). Diğer bir deyişle, ekonomik istikrarsızlık yaratma potansiyelleri mevcuttur ve kriz anlarında hızla ülkeden çekilerek krizin derinleşmesine de sebep olabilmektedirler. “Bu olumsuzluklara rağmen, dolaylı yabancı sermaye yatırımları, gelişmekte olan ülkeye borçlanma yoluna gitmeden ihtiyaç duyduğu fonları sağlama olanağı vermektedir” (Sağlamer, 2003: 74). Türkiye’de portföy yatırımları 2018 yıl sonuna göre %0,1 oranında azalışla 139,9 milyar ABD doları olmuştur (TCMB, 2019).

Gelişmekte olan ülkeler ekonomik kalkınmalarını gerçekleştirebilmek için finansmana ihtiyaç duymaktadırlar. Ancak yurtiçi tasarruflar genellikle yeterli olmamakta ve yurtdışı tasarruflara başvurmak kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu ise dış borçlanma ya da doğrudan yabancı sermaye yatırımları biçiminde gerçekleşebilmektedir (eştepe, Yıldırım ve Bayar, 2013: 2).

“1970’lerden itibaren önce gelişmiş ülkeler, sonrasında ise gelişmekte olan ülkeler uluslararası sermaye akımları önündeki kısıtları kısmen veya tamamen kaldırma yoluna gitmişlerdir. Finansal serbestleşme uygulamalarına yönelen gelişmiş ülkeler sahip oldukları geniş miktardaki sermaye ile yüksek getiriler elde etmeyi amaçlarken, gelişmekte olan ülkelerin amacı kalkınmalarını finanse etmek olmuştur” (Karahan, İpek, 2013: 300).

Türkiye’de 1950’li yıllardan sonra doğrudan yabancı yatırımlar ile ilgili gelişmeler başlamış; diğer ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça liberal bir Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu’na sahip olmasına rağmen, istenen miktarda yabancı yatırım ülkeye çekilememiştir (Çeştepe, Yıldırım ve Bayar, 2013: 2). “Bu kanun ülke içindeki hem siyasi hem de ekonomik bunalımdan olumsuz etkilendiği için uygulama sahası bulamamıştır” (Acar, 2016: 93).

24 Ocak 1980 tarihinde küresel gelişime ayak uyduran Türkiye, bir kararname yayımlayarak ekonomik liberalizasyon sürecine geçiş için ilk adımı atmış ve 1989 yılında kambiyo denetimleri kaldırarak, finansman hareketleri serbestleştirmiştir (Dilek, 2016: 147; Aktaran Acar, 2016: 95). Dış finansal liberalizasyon sürecini 1989 yılında tamamlayan Türkiye, sunduğu finansal arbitraj olanakları ile önemli miktarda finansal yabancı sermayeyi ekonomisine çekebilmiştir (Karahan, İpek, 2013: 300). IMF, finansal yabancı sermayeyi doğrudan yabancı sermaye yatırımları dışında kalan portföy yatırımları ile diğer sermaye hareketlerinin toplamı olarak tanımlamaktadır (2013: 302). Buradan anlaşıldığı üzere, 1990’lı yıllardan sonra yoğun sermaye hareketleriyle karşılaşan Türkiye’nin yaşanan bu sermaye hareketlerinin büyük kısmı doğrudan yabancı sermaye yatırımları olarak değil, daha çok yüksek faiz ve sabit döviz kuruna dayalı spekülasyon amaçlı kısa dönemli sermaye hareketleri biçiminde oluşmuştur (Dilek, 2016: 147; Aktaran Acar, 2016: 95).

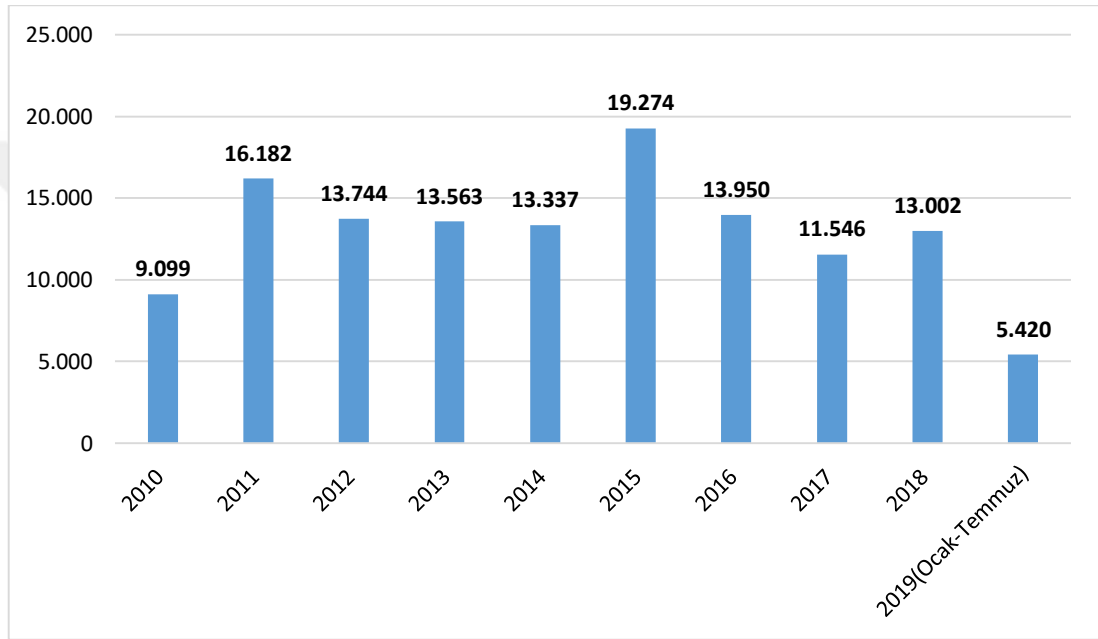
Uluslararası doğrudan yatırımları, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve gayrimenkul yatırımları olarak ikiye ayırmak mümkündür (Eğilmez, 2018). “Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, firma satın almak veya yeni kurulan bir firma için kuruluş sermayesini sağlamak veya mevcut bir firmanın sermayesini artırmak yoluyla, bir ülkede bulunan firmalar tarafından diğer bir ülkede bulunan firmalara yapılan ve kendisiyle birlikte, teknoloji, işletmecilik bilgisi ve yatırımcının kontrol yetkisini de beraberinde getiren yatırım türünü ifade etmektedir” (Karluk, 2003: 486; Aktaran Karahan ve İpek, 2013: 300-301).

Gayrimenkul yatırımları ise yurtdışındaki yatırımcının ilgili ülkeden taşınmaz mal olarak yaptığı yatırımlardır. Ülkeler gayrimenkul yatırımlarından ziyade doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını tercih etmektedirler. Bu tür yatırımlar, portföy yatırımları gibi kriz anında ülkeden aniden kaçamazlar. Ülkeye yeni teknoloji girişi, yeni dış ticaret

imkânları ve bu sayede dış ticaret açığının azalması, sermaye girişi, istihdam ve bunlarında beraberinde getirdiği ekonomik büyüme gibi birçok katkı sunmaktadır.

Türkiye’de 4875 sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu’nun 3.maddesine göre, yabancı yatırımcılar yerli yatırımcılarla eşit muameleye tabidirler. Bu yasa yabancı yatırımcılar için güven verici bir unsurdur. Ülkenin coğrafi konumu da yabancı yatırımları çekici özelliktedir.

Grafik 14: Türkiye'ye Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişleri (milyon dolar)

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı UDY İstatistikleri ve 2019 Eylül UDY Bülteni verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

*TCMB tarafından yayımlanan ödemeler dengesi istatistikleri altındaki uluslararası doğrudan yatırım verileri IMF Altıncı El Kitabına göre düzenlenmiştir.

2018 yılında toplam UDY girişleri toplamda 13.002 milyon dolar olup; bunun 6.228 milyon dolarını net sermaye, 859 milyon dolarını diğer sermaye ve 5.915 milyon dolarını ise gayrimenkul alımları oluşturmaktadır.

Tablo 10: Sektörlere Göre Uluslararası Doğrudan Yatırım Tutarları (milyon dolar)

SEKTÖR	2018	2019/Temmuz	2002-2019/Temmuz Dönemi UDY- Sektörel
TARIM	34	12	521
MADENCİLİK	81	26	3.302
İMALAT	1.935	1.037	38.236

ENERJİ	687	18	18.065
HİZMETLER	3.957	2.518	98.218
SU TEMİNİ, ATIK YÖNETİMİ	4	0	76
TOPLAM	6.698	3.611	158.418

Kaynak: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TCMB

2018 yılından en çok pay alan sektör %59 ile hizmetler sektörü olmuştur. Bu sektörün içerisinde yer alıp en çok paya sahip olan iki sektör %17'lik paylarla finans ve sigorta ile toptan ve perakende ticaret gelmektedir. İnşaat sektörü ise %3 oranında hizmetler sektöründen pay almıştır. Hizmetler sektörü için %59 olan pay, 2019 yılında %70'e çıkmıştır. 2002-2019/Temmuz ortalamasına bakıldığında ise %0 tarım, %2 madencilik, %24 imalat, %11 enerji, %62 hizmetler ve %0 su temini, atık yönetimi sektörüdür.

2002 yılından 2019 Temmuz dönemine kadar Türkiye'ye en çok uluslararası doğrudan yatırım yapan ülke 25.095 milyon dolar ile Hollanda olmuştur. Toplamdan aldığı pay ise %15,8'dir. 2002 yılından beri, Türkiye'ye tüm dünyadan gelen UDY 158.418 milyon dolardır. Hindistan, 126 milyon dolar UDY ile %0,1'lik pay ile 44. sıradadır ve Türkiye'de Hint sermayeli 328 şirket bulunmaktadır. 126 milyon doların 15 milyon doları 2018 yılına aittir. Hindistan'ın en çok UDY yaptığı yıl 2009 yılıdır ve 47 milyon dolarlık yatırım söz konusudur. Ayrıca, Temmuz 2019 itibariyle Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı sermayeli şirket sayısı 70 bin 210'dur (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı).

Tablo 11: Türkiye'nin Ülke Gruplarına Göre Uluslararası Doğrudan Yatırım Tutarları ve Payları

BÖLGE	2018 (Milyon \$)	2018 (% PAY)	2019/Temmuz (Milyon \$)	2019 (% Pay)	2002-2019 Dönemi UDY (Milyon \$)	2002- 2019/Temmuz Dönemi UDY (% Pay)
AVRUPA	4.326	65%	1.969	55%	115.840	73%
AMERİKA	471	7%	211	6%	13.291	8%
ASYA	1.836	27%	1.400	39%	28.050	18%
DİĞER (AFRİKA- OKYANUSYA- SINIFLANDIRILMAYAN)	65	1%	31	1%	1.237	1%

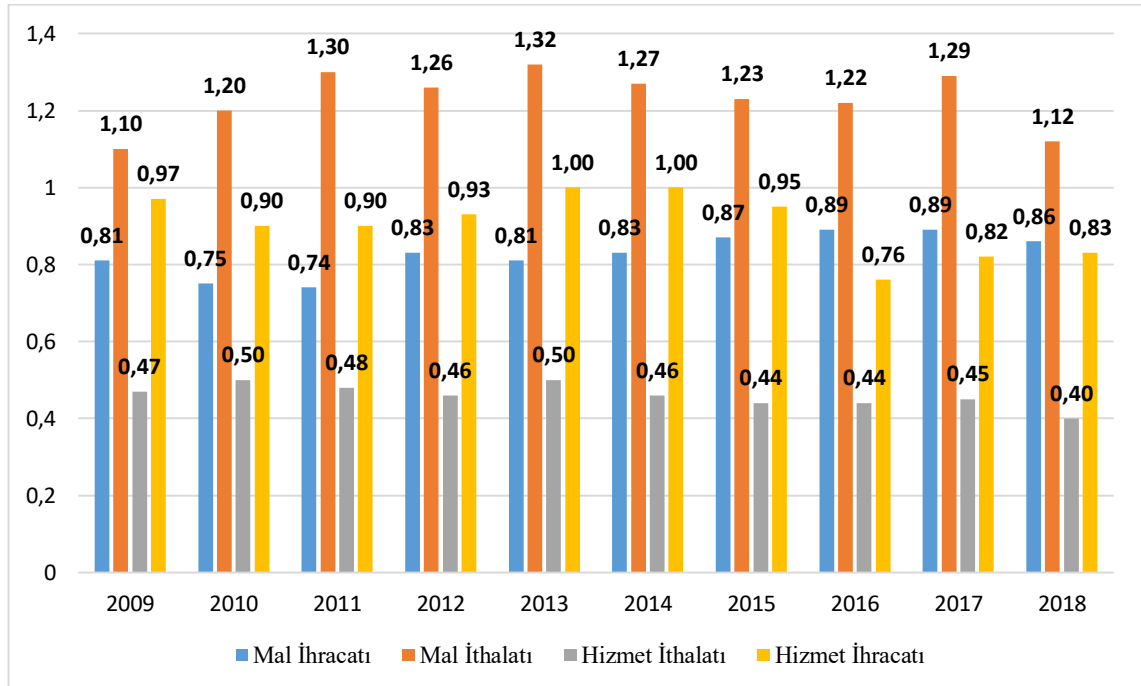
Kaynak: TCMB, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

“Küresel ekonomideki büyüme yavaşlığından kaynaklı, özellikle de gelişmiş ekonomiler açısından, küresel uluslararası doğrudan yatırım (UDY) akışlarının 2018’de %19 azalması öngörülmektedir. Türkiye’ye gelen UDY’nin kaynağı olarak, ülkemizde bugüne kadar en çok UDY sağlayan ülkeler her zaman Avrupa bölgesi ülkeleri olmuştur. Bu eğilim, 2018 yılında da devam etmiştir. Türkiye’nin siyasi tarihine bakıldığında, ülkede son 20 yılda 2 defa sermaye akışında gerileme/ durma gerçekleşmiştir; ilki 2000-2001 iç finansal krizde, ikincisi ise 2008-2009 küresel finansal krizde yaşanmıştır. Hükümetin Yeni Ekonomik Program ile alacağı öngörülü maliye politikası önlemleri ile UDY girişlerinin ve ülkedeki yatırımcıların sayısının artacağı öngörülmektedir” (Uluslararası Yatırımcılar Derneği, 2019: 4).

1.2.3. Dış Ticaret

Türkiye, 2018 yılında küresel mal ihracatından %0,86, mal ithalatında %1,12 oranında pay alırken, bu oran hizmet ihracatında %0,83 ve hizmet ithalatında ise %0,40 olmuştur. 2009'dan bu yana bakıldığında değerlerde çok fazla oynama olmadığı görülmektedir.

Grafik 15: Türkiye'nin Küresel Mal/Hizmet İthalat ve İhracatındaki Payları (%)

Kaynak: WTO, T.C. Ticaret Bakanlığı Ekonomik Görünüm Raporu’ndan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye, WTO'nun 2019 yılında yayımlanan WTSR'de önde gelen bazı sektörlerde dünya ithalat ve/veya ihracat sıralamalarında ilk 10 ülke arasında yer almaktadır. Bu sektörlerin bazıları; demir-çelik, otomotiv ürünleri, maden, tekstil ve giyim sektörüdür. Raporda AB tek bir ekonomik güç olarak kabul edilerek ithalat ve ihracatçı ilk 10 ülke sıralamalarını vermiştir.

Tekstil sektöründe, ihracatta 12 milyar dolar değer ile dünya tekstil ihracatından %3,8 pay alarak 5. sırada ve aynı sektörün ithalatında ise 6 milyar dolar ile dünya tekstil ithalatından %1,8'lik pay alarak 10. sırada yer almıştır. Burada dikkat çeken önemli nokta 2017'de %12 artan ithalat oranı 2018'de %10 azalmış olmasıdır.

2018 yılında demir ve çelik sektöründe, ihracatı %39 artarak 13 milyar ABD dolarına yükselmiş ve %2,9 dünya payı ile 7. büyük ihracatçı olmuştur. %39 ile en yüksek büyümeyi yakalayan Türkiye'yi %20 ile Rusya takip etmiştir. İthalatında ise 12 milyar dolar ile %2,5 oranında dünya payı alarak 7. sıraya yükselmiştir. Son üç yılda demir-çelik ihracatında ve ithalatında büyük dalgalanmalar meydana gelmiştir.

26 milyar dolar ile 9. Sıraya yerleştiği otomotiv ürünleri ihracatından 2016 ve 2017 yıllarına göre daha küçük bir büyüme kaydederek %1,7 oranında dünya payı almıştır. Otomotiv ürünleri ithalatında da 9. sırada yer alan Türkiye 17 milyar dolarlık ithalat ile dünya ithalatından %1,1'lik pay almıştır. Burada dikkat çeken en önemli veri Türkiye ithalatında 2017'de %1'lik büyüme kaydedilirken, 2018 yılında %17 azalmasıdır.

Yakıt ve maden ürünleri ithalatına bakıldığında da dalgalı bir büyüme gözlenmektedir. 2016'da %16 azalırken 2017'de %42 oranında artmış ve 2018'de %18'lik büyümeye gerilemiştir.

Sektörlerin ortak paydası denebilecek konu, yıllık büyüme yüzdelerinde ciddi farklılıklar olmasıdır. Tablo 12'de yukarıda bahsedilen sektörlerin 2018 yılına ait değer, pay ve yüzde değişimleri verilmiştir.

Tablo 12: Dünya İthalat ve İhracatında Türkiye'nin İlk 10 Ülke Arasına Girdiği Bazı Önemli Sektörler, 2018

Sıra	Sektör	Değer (milyar dolar)	Dünya ihracat ve ithalatındaki pay	Yıllık yüzde değişimi
		2018		
*	Tekstil			
5	İhracat	12	3,8	4
10	İthalat	6	1,8	-10
*	Yakıt ve maden ürünleri			
9	İthalat	60	1,8	18
*	Demir ve Çelik			
7	İhracat	13	2,9	39
7	İthalat	12	2,5	6
*	Otomotiv ürünleri			
9	İhracat	26	1,7	10
9	İthalat	17	1,1	-17
	Giyim			
6	İhracat	16	3,1	4

Kaynak: World Trade Statistical Review 2019

*AB tek sayılmıştır.

Dünya mal ticareti ihracatçıları ve ithalatçıları sıralamasında Türkiye ihracatta 31, ithalatta ise 25. sıradadır. AB içi ticaret hariç tutulduğunda yani AB tek bir ekonomik güç olarak kabul edildiğinde ise ihracatta % 1.1 pay ile 22, ithalatta ise % 1.4 pay ile 18. sırada yer almaktadır.

Tablo 13: Dünya Mal Ticaretinde Önde Gelen İhracatçılar ve İthalatçılar, 2018

Sıra	İhracatçılar	Değer	Pay	Yıllık yüzde değişim	Sıra	İthalatçılar	Değer (milyar)	Pay (%)	Yıllık yüzde değişim
1	Çin	2.487	12,8	10	1	ABD	2.614	13,2	9
2	ABD	1.664	8,5	8	2	Çin	2.136	10,8	16
3	Almanya	1.561	8,0	8	3	Almanya	1.286	6,5	11
19	Hindistan	326	1,7	9	10	Hindistan	511	2,6	14
31	Türkiye	168	0,9	7	25	Türkiye	223	1,1	-5
	Dünya (1)	19.475	100,0	10		Dünya (1)	19.867	100,0	10

Kaynak: World Trade Statistical Review 2019

(1): Önemli yeniden ihracat veya yeniden ihraç için ithalatları içerir.

2. HİNDİSTAN'IN GENEL VE EKONOMİK YAPISI

Bu bölümde Hindistan'ın genel olarak; coğrafi, sosyal ve kültürel yapısı ile ekonomik olarak; ekonomik büyüme, yabancı yatırımlar ve küresel ekonomideki ithalat/ihracat payları konularına değinilecektir.

2.1. HİNDİSTAN'IN GENEL YAPISI

Hindistan 17. Yüzyılın başlarından itibaren 200 yıldan fazla süre ile İngiliz hâkimiyetinde kalmış, Mahatma Gandhi'nin önderliğinde gerçekleştirilen mücadele sayesinde 15 Ağustos 1947 yılında bağımsızlığını kazanmıştır (DEİK, 2017). 26 Ocak 1950'den beri federal cumhuriyet ile yönetilmektedir. Çok partili parlamenter demokrasiyle yönetilen Hindistan'da Parlamento'nun Eyaletler Meclisi ve Halk Meclisi olmak üzere iki kanadı bulunmaktadır. 29 Eyalet ile 7 Birlik Toprağından oluşan federal bir devlettir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2019) . Başkenti Yeni Delhi olan Hindistan, Güney Asya'da bulunan bir ülke olup, WTO verilerine göre 2018 yılında 1.352.617,033 nüfusuyla dünyanın en kalabalık ikinci ülkesidir. WEO Raporuna göre, dünya nüfusunun %17,9'u Hindistan'da yaşamaktadır. Gelecek tahminlerine göre, Çin'i geçerek dünyanın en kalabalık ülkesi olacaktır.

2.1.1. Coğrafi Konumu

Nüfus bakımından dünyanın 2. büyük ülkesi olan Hindistan, 3 milyon km²'den fazla olan yüzölçümü ile dünyanın en büyük 7. ülkesidir. Kuzey yarımkürede bulunmakla birlikte güney Asya'da yer alan ülkenin batısında Pakistan ve Umman denizi, kuzeyinde Çin, Nepal ve Bhutan, güneyinde Sri Lanka ve Hint okyanusu, doğusunda Bangladeş ve Myanmar bulunmaktadır. 7 bin km'lik kıyı şeridi bulunan ülkede denizyolu önemli bir lojistik ağıdır. 11 tanesi büyük olmak üzere toplamda 139 tane çalışan liman vardır ve bunların en önemlileri; Mumbai, Marmagao, Vishakhapatnam ve Chennai limanlarıdır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2018).

Asya ülkelerini önemli derece etkileyen muson yağmurları, Asya'nın hem bereketi hem de felaketi olarak anılmaktadır. Tarıma olan önemli katkıları sayesinde

ticarete olumlu etkileri olan bu yağmurlar aynı zamanda ciddi can ve mal kayıplarına da yol açmaktadır.

2.1.2. Sosyo Kültürel ve Demografik Yapısı

Hint coğrafyası ticaret ve göç yolları üzerinde olduğu için geçmişten günümüze birçok milletle etkileşim içinde olmuş ve bu durum farklı dil, din, ırk ve kültürel yapıların kaynaşmasına öncülük etmiştir (İNSAMER, 2019). Dil ve din bakımından oldukça zengin olan ülkenin %72'sini Hint-Aryan, %25'ini Dravidyan ve %3'lük kısmı diğer etnik yapılar oluşturmaktadır. 200'ün üzerinde yerel dil konuşulan ülkenin başlıca dilleri arasında Urduca, Marati, Malayalam, Tamil, Bengali, Telugu, Kannada, Kaşmiri, Gujarati, Punjabi, Assamca bulunmakta fakat resmi yazışmalarda İngilizce ve Hintçe kullanılmaktadır (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2018). Günümüzde 1 milyarın üzerinde inanıyla İslam dini ve Hristiyanlıktan sonra en büyük üçüncü din olan Hinduizm yaygındır. Ülke nüfusunun %80'i Hindu olan Hindistan, dünyanın en kalabalık Hindu nüfusuna sahiptir (DEİK, 2017). Birçok kültürü bir arada barındırdığından yiyecek, giyecek ve alışkanlıklar bulundukları yere göre değişiklik göstermektedir. Bununla birlikte kadınlar eskiden çoğunlukla ev hanımı iken günümüzde bu seyrini değiştirmeye başlamış ve bu durum ekonomiye katkı sağlamıştır (Hindistan Ulusal Portalı, 2019).

Uluslararası İşçi Örgütü'nün (ILO) 2018 verilerine göre Hindistan'da 15 yaş ve üzeri için iş gücüne katılım oranı erkeklerde % 74,6, kadınlarda % 20,8 olmak üzere toplamda % 48 oranında katılım mevcuttur. 15 yaş ve üstü nüfusta işsizlik % 5,3 ile toplam 20.299 bin kişidir ve bunun 20.257 bini 15-64 yaş aralığındadır. İşsizlik ile ilgili detaylı bilgi Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14: Hindistan'da Yaş Gruplarına Göre İşsizlik Oranları (%), 2018

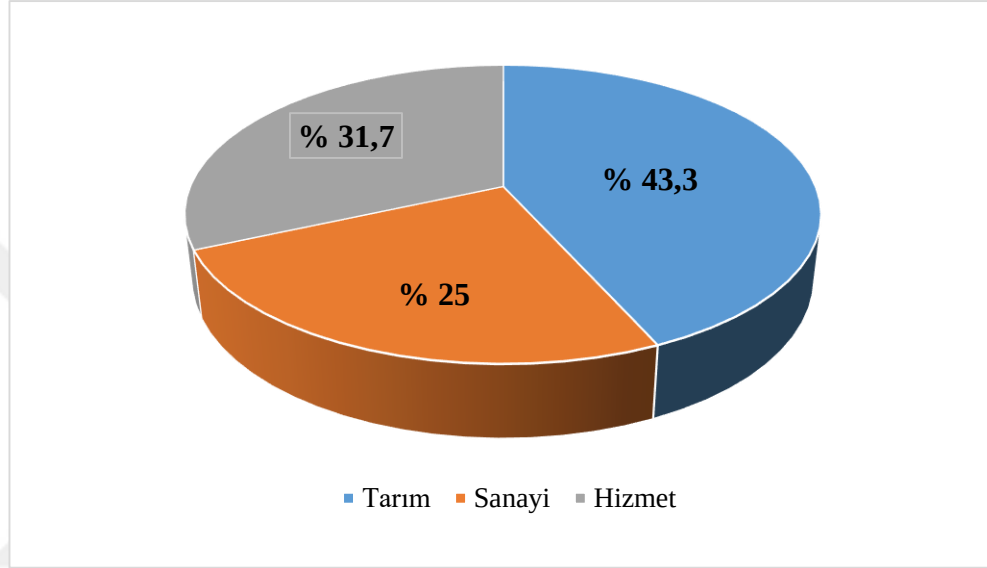
Yaş Grupları	%
15-24	22,5
25-34	6,4
35-44	1,0
45-54	0,6
55-64	0,4

65+	0,3
Toplam	5,3

Kaynak: ILO

İstihdamın nüfusa oranı % 45,4'tür ve sektörlere dağılımı Grafik 16'da verilmiştir. Hizmetler GSYH'den en yüksek payı alan sektör olsa da istihdam en fazla tarımdadır.

Grafik 16: Hindistan'daki İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)

Kaynak: ILO

Hint toplum yapısının temelinde kast sistemi bulunmaktadır. Kast, ayrıcalıklar bakımından kesin ölçülerle sınırlandırılmış, en katı biçimde Hindistan'da görülen toplumsal sınıfların her biridir (TDK, 2019). bireyin doğuştan kazandığı, niteliğinin daha sonra hiçbir suretle değişmeyeceği, din, soy ve etnik ayrımına bağlı olarak kurulan bir sistem olup (Büyükbahçeci, 2016: 239), hayatın her alanında bu düzenin etkisi hakim olmuştur. Bu durum toplumun birliktelik oluşturup güçlenmesinin önünde önemli bir engel olmuştur.

Toplum; Brahmanlar, Ksatriyalar, Vaisyalar, Sudralar ve kasta dahil edilmeyen Paryalar olarak bölünmüştür. Bu tabakalarda kendi içlerinde bölümlere ayrılmıştır. Hindistan yerlilerinin büyük çoğunluğu beşinci kasta aittir ve bunlar Sudralar ile birlikte Hindu nüfusunun büyük bir kısmını oluşturmuştur. Rahipler ve bilgilerin bulunduğu Brahman tabakası en üst kastı oluşturmaktadır (Pruthi, 2004: 5-6). Ksatriyalar'ın Brahman'ın kollarından yayıldığına inanılmaktadır. Toplumu dış saldırılara ve iç

sıkıntılara karşı korumakla yükümlü olan prensler ve askerler oluşmuştur. Hukuk kitaplarına göre, bunlardan başka kimsenin yönetme hakkı yoktur (2004: 18). Esnaf ve çiftçilerin oluşturduğu Vaisyalar sınıfı, ülkenin refahını artırmakla (2004:22), Sudralar ise kendinden üstteki kastlara hizmet etmekle yükümlüdürler (2004:24). Çağımızın getirdiği modernleşmeye rağmen, bu toplumsal ayrışma ülkede azımsanmayacak bir çoğunluğu etkisi altında tutmaktadır (Özen, 2016: 62).

Yaklaşık 1.353 milyarlık nüfusu ile dünyanın en kalabalık ikinci ülkesi olan Hindistan'da bir yandan doğum hızının düşeceğine dair iyimser beklentiler varken öte yandan kısa bir süre sonra Çin'in nüfusunu geçeceği yönünde tahminler bulunmaktadır.

1951 yılında kadın ve erkek için yaşam beklentisi 32 yıl iken 2018 yılında yaşam beklentisi erkekler için 67,8, kadınlar için 70,5 yıla çıkmıştır. Kırsal kesimde yaşama oranı diğer gelişen Asya ülkelerine göre çok yüksektir. 2019 yılı verilerine göre toplam nüfusun %34,5'i kentlerde yaşamaktadır. Başlıca kentsel alanlar; en kalabalık olan Yeni Delhi ve sırasıyla Mumbai, Kalküta, Bangalore, Chennai ve Haydarabad'dır. Kentte yaşama oranı düşük olsa da son yıllarda hızlı bir artış göstermektedir (CIA, 2019). Ülke nüfusunun yarısına yakını 25-54 yaş grubu oluşturmaktadır. 55 yaş ve üstü nüfus sayısı çok düşüktür ve bu yaşam süresinin kısalığının bir göstergesidir. 2018 yılı tahminlerine göre yaş aralığı dağılımı Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15: 2018 Yılı Tahminlerine Göre Hindistan Nüfusunun Yaş Dağılımı

0-14	15-24	25-54	55-64	65 ve üstü
%26,98	%17,79	%41,24	%7,6	%6,39

Kaynak: CIA, 2018

Nüfusun yaklaşık 4'te 3'ünün okuma yazma bilme oranı % 74'tür. Tablo 16'da 15 yaş ve üstü okuma yazma oranları verilmiştir.

Tablo 16: Cinsiyete Göre Okuma ve Yazma Oranları, 2018

	TOPLAM (%)	ERKEK (%)	KADIN (%)
15-24	91,66	92,99	90,17
15 yaş ve üstü	74,37	82,37	65,79
64 yaş ve üstü	45,38	61,67	30,29

Kaynak: Unesco Institute for Statistics

UNESCO verilerine göre, 1980 yıllarında erkek ve kadın okuryazarlığında ciddi farklılıklar bulunurken günümüzde bu açık özellikle 15-24 yaş aralığında neredeyse kapanmış durumdadır. Bu gösteriyor ki yeni nesil eğitimde cinsiyet ayrımı yok denecek kadar azalmıştır. Bunun yanı sıra 15 yaş ve üstü okuma yazma bilmeyen kişi sayısına bakıldığında ülke nüfusunun neredeyse 5'te biri okuma yazma bilmemektedir. Yaklaşık 253 milyon olan bu sayının 163 milyonunu kadınlar oluşturmaktadır.

2.2. HİNDİSTAN'IN EKONOMİK YAPISI

15 Ağustos 1947'de bağımsızlığın ilan edilmesiyle birlikte yeni bir döneme giren Hindistan hükümeti, ülkede yoksulluk, hastalık, eğitimsizlik ve eşitsizliğin bitirilmesi gibi ekonomik ve sosyal hedefler oluşturmuş fakat ilk etapta sınırlı bir ilerleme kaydetmiştir.

1950-1990 makroekonomik çerçeveyi 5 döneme ayırarak incelemek mümkündür (Mallick, 1998: 17): 3 tane Beş Yıllık Plan'ı kapsayan ve kendine yetebilmenin hedeflendiği Planlı dönem (1950-65), bir tarım politikası olan Yeşil Devrim dönemi (1965-73), petrol fiyatlarının artması ve Körfez Savaşı sebebiyle oluşan Dış Şoklara Karşı Uyum Dönemi (1973-80), Indira Gandhi ve Rajiv Gandhi'nin müjdelediği Ekonomik Liberalleşme (1980-91) ve son olarak İstikrar ve Yapısal Uyum dönemi (1991 ve sonrası).

Bağımsızlık sonrası kendine yetebilen, sosyal eşitliğin olduğu ve yoksulluğun azaltılması gibi faktörlerle ekonomik büyüme sağlayan sosyalist bir toplum olma hedefi içinde olan hükümet, bu hedefe ulaşabilmek için 1950-65 yıllarını kapsayan bir Planlı dönem oluşturmuştur (FAU, 2019:1). Bu dönem üç tane Beş Yıllık Plan'ı kapsamaktadır. İlk birkaç yıl ağırlıklı olarak kurumların kurulmasına odaklanılmış ve İlk Beş Yıllık Plan oluşturulmuştur. 1950 yılında kurulan Planlama Komisyonu ilk sorunun düşük tasarruf oranı olduğunu belirterek bu oranın % 20'ye çıkarılmasını ve eğer başarılı olunursa tatmin edici bir sonuç elde edileceğini vurgulamıştır (Krueger ve Chinoy, 2002: 11).

1957-1962 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık Plan ve sonraki planda içe dönük strateji ile ithal ikamesi politikası uygulanarak, ithalatı azaltıp yerli üretimle kendine yetebilmeyi, yerli üreticiyi uluslararası rekabetten korumayı ve yaşanan döviz krizi sonrası döviz tasarrufu yapmayı ve ekonominin dışa bağımlılığını azaltmayı

hedeflemiştir. Yapılan planların ana hedefleri arasında büyüme, eşitsizlik, yerli üretimi teşvik ve dolayısıyla kendine yetme hedefi, dış baskılardan kurtulma gibi unsurlar yer almaktaydı ve o dönemdeki başta GSYH artışları olmak üzere üretim artışlarının da olması ekonomiyi büyümeye götürdüğü görülse de yapılan planların hedefleri istenilen düzeyde gerçekleştirilememiştir.

Bu planlarda İlk Beş Yıllık Plan'da olduğu gibi tasarrufların artırılmasına, eğitim ve altyapı yatırımlarının önemine dikkat çekilmiştir. Ancak ağır sanayinin, özellikle sermaye mallarının üretiminin geliştirilmesi ile hızlı sanayileşme stratejilerine odaklanılmıştır (Krueger ve Chinoy, 2002: 12).

Hindistan'ın bağımsızlığı, yaklaşık 3 milyon kişinin hayatını kaybettiği büyük Bengal kıtlığının temelinde doğmuştur. Bengal kıtlığı, kısmen Myanmar'ın Japonya'nın işgali altında olduğu II. Dünya Savaşı'ndan kaynaklanmıştır. Myanmar eskiden Hindistan'ın en büyük pirinç tedarikçisi olmuş fakat Japonya'nın işgalinde olduğu dönemde bu kaynak kesilmiştir. Yöneticiler tarımın öncelikli bir konu olduğunu dile getirmiş ve 1947'de bağımsızlık elde edilince Jawaharlal Nehru *"Her şey bekleyebilir, ancak tarım değil"* diyerek tarımın ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır (Swaminathan, 2017: vii).

Yeşil Devrim olarak adlandırılan ikinci dönem 1965-1973 yılları arasında gerçekleşmiştir ve bu devrim bir tarım politikası niteliğindedir. Ülkenin geçmişte yaşadığı kıtlık felaketlerinin tekrar yaşanmaması ve "kendine yetebilme politikası"nı gerçekleştirilmesi için yapılan bir devrimde ekili alanların artırılmasının yanı sıra sulama, gübreleme, tohumu verimli kullanma konularında devlet halka destek vermiştir.

1947 yılında yaklaşık 7 milyon ton olan buğday üretimi, Yeşil devrimle birlikte 1968 yılında 17 milyon tona yükselmiştir (Swaminathan, 2017: ix).

1973-80 yılları Dış Şoklara Uyum Dönemi olarak adlandırılmıştır. Uluslararası petrol fiyatlarının artışı ve Körfez Savaşı, Hindistan için dış şok etkisi oluşturmıştır. Önemli bir ithalat kalemi olan petrol, ekonomide güçlü bir etkiye sahip olduğundan yüksek fiyat esneksizliğine neden olmuştur (Bhattacharya ve Kar, 2007: 9). Şoklara rağmen sınırlı ihracat hacmi, ithalattaki kısıtlamalar ve ticaretin GSYH'nin küçük bir

kısmını oluşturması dış şoklara karşı kendini korumada yarar sağlamıştır (Mallick, 1998: 20).

1980-91 dönemi Hindistan'ın Ekonomik Liberalleşme dönemidir. 1980'e kadar olan 30 yıllık dönemde yapılan planlar neticesinde ekonomik kalkınma, modernleşme, kendine güven ve sosyal adalet konularında kayda değer ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu ilerlemelerden yola çıkılarak eksiklerin dikkate alınması ile Altıncı Beş Yıllık Plan oluşturulmuş ve 1980-85 yılları arasında uygulamaya koyulmuştur. Bu planın amaçları; kaynakların verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamak, işsizlik ve dolayısıyla yoksulluğu azaltmak, yerli enerji kaynaklarını hızlı bir şekilde geliştirmek, insanların yaşam kalitelerini artırmak ve eşitsizliği azalmaktır (Mukherjee ve Chakrabarti, 2000: 28).

Teknolojide yaşanan hızlı gelişmelerin küreselleşmeyi özellikle 1980'li yıllarda hızlandırmasıyla etkilerini en çok hissettirdiği ülkelerden biri de Hindistan'dır ve bu dönemde ülkede önemli ekonomik reformlar gerçekleştirilmiştir (zekicioğlu ve Kılıç, 2017: 19). 1980-91 arasında ekonomide liberalleşmeye gidilmiştir ve bu dönemde ithal ikamesi yerine ihracatı teşvik etmeye ve ithalatı serbestleştirmeye yönelik uygulamalar başlamıştır. Bunların ihracata dayalı büyümeyi sağlayacağı düşünülse de durum tam tersi olmuş ve ithalat artış hızı ihracatınkinden fazla olmuştur. Bu yüzden demeler dengesinde bozulmalar meydana gelmiş, döviz rezervleri tükenme noktasına gelmiştir. Bu bozulmanın yanı sıra 1990-91 yıllarında yaşanan Körfez Savaşı ve ülke içindeki sorunlar durumu daha çıkılmaz bir hale sokmuş ve kriz kaçınılmaz olmuştur (z, 2007: 7).

Krizle birlikte yaklaşık 1 milyar dolar değerinde döviz kaybıyla sert bir düşüş yaşamış, kredi notu düşmüş ve yabancı özel krediler de kesilmeye başlamıştır. Dış şoklar bu krizde küçük bir rol oynamıştır. Çünkü kredi notunun düşmesi ve yabancı özel kredilerin kesilmesi ekonominin bozulması karşısında oluşan tepki sonucudur. Krizin ana sebepleri arasında, yüksek enflasyon, büyük kamu ve cari işlemler açığı, ağır ve büyüyen bir i ve dış borç yükleri bulunmaktadır (Joshi and Little, 1996: 14).

Krizin ardından, Hindistan Hkmeti makroekonomik istikrarın sağlanması ve büyüme ivmesinin canlanması için bir dizi ekonomik reformlar oluşturmuştur. Bu reformda  yönlü bir yaklaşım ele alınmıştır. İlk önce, ekonominin istikrara kavuşturulması, merkezi hkmetin artan bütçe açıklarını azaltarak toplam talep ve arzın

dengelenmesi hedeflenmiştir. İkinci olarak, sanayi ve dış ticaret politikalarıyla Hint endüstrisini uluslararası platformda rekabet edebilir düzeye getirmek için ekonominin yeniden yapılandırılmasıdır. Üçüncü yaklaşım ise gümrük tarifelerinin düşürülmesi, yabancı sermayenin serbest dolaşımına izin verilmesi, hizmet sektörünün yabancı sermayeye açılması, Hint rupisinin devalüasyonu ve konvertibilitesinin sağlanarak küreselleştirilmesidir (Prakash, 2012: 17). Bunlarla birlikte IMF bütçe açıklarını gidermek, fiyat istikrarını sağlamak ve rupinin devalüasyonunu sağlayarak ödemeler dengesi açığını azaltmak için Ekonomik İstikrar ve Yapısal Uyum olarak adlandırılan programı uygulamaya başlamıştır (Öz, 2007: 9).

Reformlar, yüksek büyüme, ihracat ve ithalatta ve ödemeler dengesinde devamlı bir artış, yabancı sermaye girişinin artması ve dolayısıyla döviz rezervlerinin artması gibi olumlu sonuçlar doğurmuştur. Üstelik, daha fazla dayanıklı ve uygun tüketim malları üretilerek orta ve alt orta sınıflara ulaştırılmıştır. Ancak, istihdamı artırma, işsizliği ve yoksulluğun azaltılması, kırsal kalkınma, kamu hizmetlerinin genişletilmesi, altyapı hizmetleri gibi bazı alanlarda istenilen sonuçlar elde edilememiştir (Prakash, 2012: 18).

Kriz sonrası ekonomik ve sosyal anlamda iyileşmeler görülmüş ve o günden günümüze kadar olan 1992-2018 geniş aralığına bakıldığında GSYH yıllık büyüme ortalaması % 6,56 olmuştur. Son dönemlerde % 7-8,5 gibi ciddi büyümeler sergilemiş ve bazı yıllarda en fazla büyüyen ekonomi konumuna gelmiştir.

Günümüz ekonomik yapısının başlıca unsurları, GSYH'den aldıkları paylara göre hizmet, sanayi ve tarım sektörü olarak sıralanmaktadır. Fazlaca yağışa sebep olan muson yağmurları sıklıkla sel felaketlerine yol açtığından tarım ürünlerine ciddi zararlar vermektedir. Sanayi sektörünün payı % 30 civarlarında olup son yıllarda değişiklik göstermemektedir. Hizmet sektörü ise Hindistan için en önemli ekonomik unsurdur. Özellikle yazılım ve bilişim teknolojileri alanında önemli ihracatlar yapmaktadır. İlk yıllarda % 60 oranla en yüksek paya sahip olan tarım sektörü giderek azaltmış ve yerini hizmetler sektörüne bırakmıştır. 2019 yılı için % 47,2 oranında paya sahip olması beklenmektedir.

Tablo 17: Hindistan GSYH'sinin Sektörlere Göre Dağılımı (%)

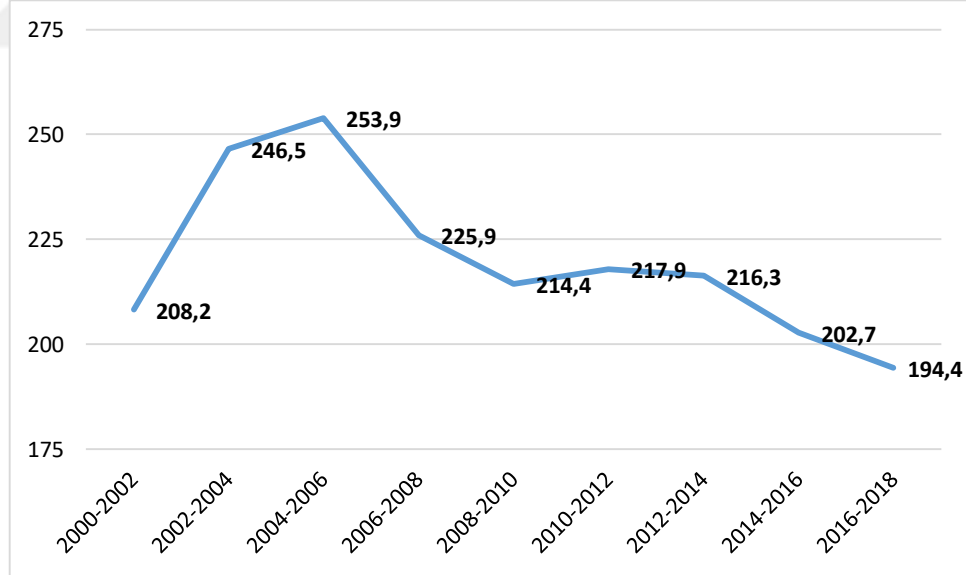
Sektör	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*
Tarım	18,2	17,7	17,9	17,1	16,5	15,9
Sanayi	30,0	29,8	29,3	29,1	29,2	29,4
Hizmetler	43,3	44,6	45,3	46,5	46,9	47,2

Kaynak: EIU, T.C. Ticaret Bakanlığı, 2018

(*)Tahmin

2018 yılında dünyanın en büyük yedinci ekonomisi haline gelmiş olsa da, 2017 yılı verileri için 2018 yılında UNDP tarafından yayımlanan İnsani Gelişme Raporu'na göre insani gelişim düzeyi sıralamasında 130. sırada yer almaktadır. Bu durum gösteriyor ki ekonomik büyüme toplumun tüm kesimlerine adaletli bir şekilde ulaşmamaktadır. Günümüzde hala 200 milyona yakın insan yetersiz beslenmektedir. Grafik 17'de 2000 yılından bu yana üçer yıllık ortalamalar halinde yetersiz beslenmiş insan sayısı verilmiştir.

Grafik 17: 2000 - 2018 Yılları Arasında Hindistan'da Yetersiz Beslenmiş İnsan Sayısı (milyon kişi)

Kaynak: Food and Agriculture Organization (FAO)

Son üç yılın ortalamasına bakıldığında, 194,4 milyon insan yetersiz beslenmektedir ve bu sayı birçok ülkenin nüfusundan daha fazladır.

2.2.1. Ekonomik Büyüme

Son yıllarda dünyanın en hızlı büyüyen ülkesi olan Hindistan, bu etkileyici ekonomik büyümesiyle dikkatleri üzerine çekmiş bir BRICs ülkesidir ve büyüme hızında Çin'i geride bırakmıştır. IMF'nin 2018 verilerine göre dünyanın en büyük 7. ülkesidir ve 2020 tahminlerine göre 2.972 milyar dolar ile dünyanın en büyük 5. ekonomisi olacağı öngörülmektedir. Ekonomik büyümeyi en çok etkileyen sektör hizmetler sektörüdür ve onu sırasıyla sanayi ve tarım takip etmektedir. En çok istihdam tarımda olmasına rağmen büyümeyi en az etkileyen sektördür. En fazla hizmet sektörünün etkilemesi yazılım ve bilişim teknolojilerindeki ticaretle doğrudan ilişkilidir.

Tablo 18: Sektörlere Göre Ekonomik Büyümedeki Değişim (%)

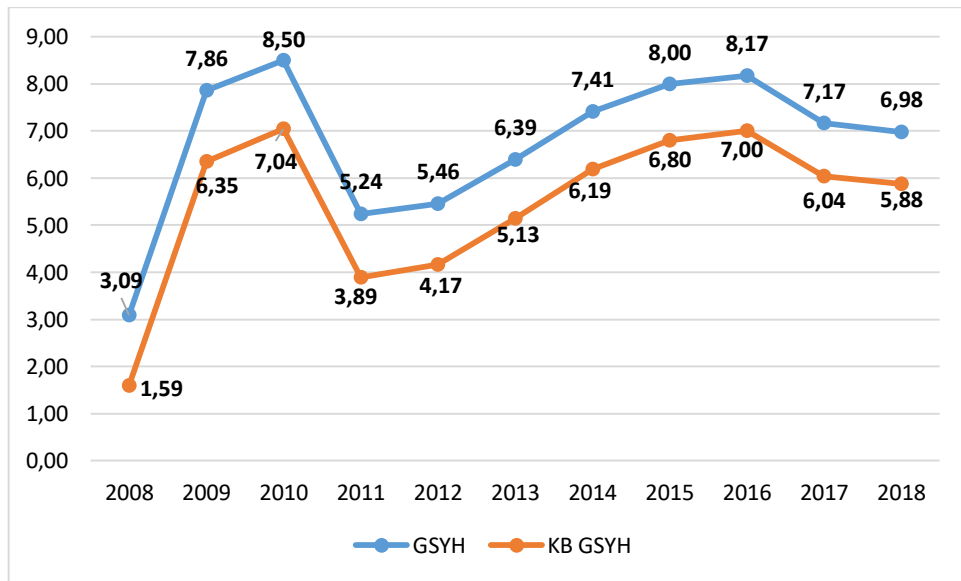
Sektör	2014	2015	2016	2017	2018*	2019*
Tarım	0,2	0,8	6,0	3,3	3,8	3,6
Sanayi	6,9	9,8	6,7	5,6	8,2	8,5
Hizmetler	11,0	10,7	8,5	8,3	9,4	9,7

(*)Tahmin

Kaynak: EIU

DB verilerine göre 2018 yılı kişi başı GSYH 2.016 \$'dır. Ekonomik büyüklüğü ölçmedeki en iyi ölçüt olan GSYH yıllık büyüme verileri Grafik 'de verilmiştir.

Grafik 18: Hindistan'da Yıllar İtibariyle GSYH ve Kişi Başına GSYH Büyüme Oranları (%), 2008 - 2018

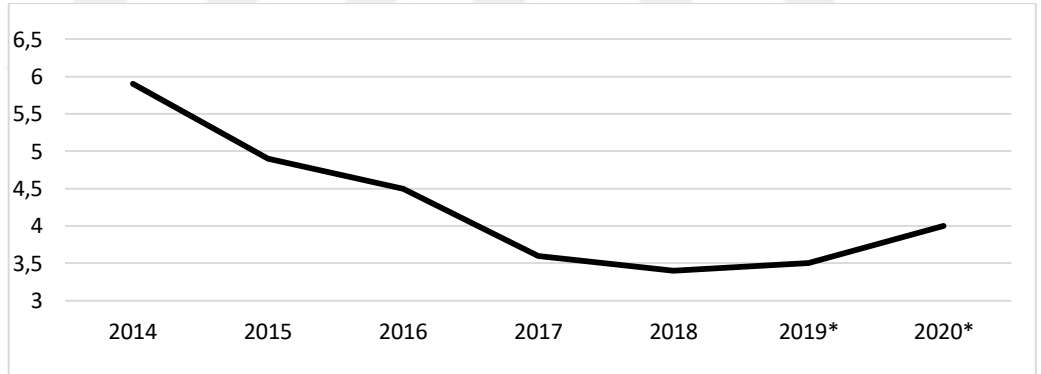

Kaynak: Dünya Bankası verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Uzakdoğu ülkeleri olan Çin, Japonya ve Hindistan dünya ekonomisinde önemli bir konuma yükselmiştir. 2019 yılı tahminlerine göre GSYH bakımından en büyük ilk 5 ülke arasında yer alması beklenmektedir. 2000 yılında 13. Sıradayken 2019'da 5. sıraya yükselmesi beklenen Hindistan son 20 yılın en hızlı çıkış yapan ülkesi olmuştur (Eğilmez, 2019). Asya Kalkınma Bankası'nın (ADB) yayımlamış olduğu 2019 Asya Kalkınma Görünüm Raporu'nun güncellemesinde (ADO 2019 Update) 2019 GSYH büyümesi % 6,5, 2020'nin ise %7,2 ve kişi başı GSYH büyümesi 2019 yılı için %5,8, 2020 için ise %5,9 olarak tahmin edilmektedir. IMF tahminlerine göre reel GSYH büyüme tahminleri şu şekildedir: 2019'da %7,3, 2020'de %7,5 ve 2021-2024 yıllarında %7,7 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir.

Ülkenin yakın geçmişteki ve iki yıllık tahmini enflasyon oranları Grafik 19'da verilmiştir.

Grafik 19: Hindistan'da Yıllar İtibariyle Enflasyon Oranları (%), 2014 - 2020

Kaynak: ADB, ADO 2019 Update

*tahmin

2.2.2. Yabancı Yatırımlar

Hindistan'da 1991 yılında başlayan ekonomik reformlarla birlikte Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) girişleri kolaylaştırılmış ve bununla birlikte ülkeye DYY girişi hızlanmıştır ve ülkede Yabancı Yatırım Kolaylaştırma Kurumu bulunmaktadır. Çok çeşitli büyük bir pazar olması ve iş gücünün ucuz olmasıyla yabancı yatırımcıların ilgi odağı haline gelmiştir.

Afganistan, Cibuti, Çin, Azerbaycan, Hindistan, Togo, Kenya, Fildişi Sahili, Türkiye ve Ruanda İş Yapma Kolaylığı Endeksi'nde en iyi çıkış yakalayan ekonomilerdir (Ease of Doing Business, 2019: 1). Yabancı yatırımcılar için ülkede iş yapma kolaylığının sağlanması çok önemlidir. 2017/18 döneminde Hindistan bu konuda puanını 6.63 artırarak 67.23 skorla 77. Sıraya yükselmiştir. İş yapma riskleri Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19: İki Ülkedeki Mevcut İş Yapma Riskleri

	Risk 1	Risk 2	Risk 3	Risk 4	Risk 5
Hindistan	Su krizleri	İnsan yapımı çevresel felaketler	Terörist saldırılar	Deflasyon	Devlet çöküşü ya da kriz
Türkiye	Mali krizler	Devletlerarası çatışma	Yönetilemez enflasyon	Ulusal yönetişimin başarısızlığı	İşsizlik ya da eksik istihdam

Kaynak: WEF, Regional Risks for Doing Business Report 2019 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Mevcut şirketlerde yabancı ortaklık yapılabilmesi için 3 ana koşul vardır. Bunlar;

1. Yabancı yatırımcı mevcut bulunan hisseleri satın alarak değil şirketin öz sermayesini arttırarak yapılmalıdır.
2. Yapılan yatırım ülkeye döviz kazandırıcı etkiye sahip olmalıdır.
3. Hintli şirketin yönetim kurulunun onayı olmalıdır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2018).

Hindistan'da mali yıl 1 Nisan ile 31 Mart tarihleri arasındadır. Bu yüzden verilerde yıllar çift olarak gösterilmektedir. Örneğin Tablo 20'de verilen 2000-01 ifadesi 1 Nisan 2000 ile 31 Mart 2001'i temsil etmektedir. Bu tabloda 1 Nisan 2000 - 31 Mart 2019 arası yabancı yatırım girişleri verilmiştir.

Tablo 20: Hindistan'a Yabancı Yatırım Girişleri (milyon dolar)

Yıl	Brüt Girişler/Brüt Yatırımlar	Ülkesine geri dönen	Hindistan'a Doğrudan Yatırımlar	Hindistan'dan DYY	Net DYY	Net Portföy Yatırımı	Toplam
2000-01	4.031	0	4.031	759	3.272	2.590	5.862
2001-02	6.130	5	6.125	1.391	4.734	1.952	6.686
2002-03	5.095	59	5.036	1.819	3.217	944	4.161
2003-04	4.322	0	4.322	1.934	2.388	11.356	13.744
2004-05	6.052	65	5.987	2.274	3.713	9.287	13.000
2005-06	8.962	61	8.901	5.867	3.034	12.494	15.528
2006-07	22.826	87	22.739	15.046	7.693	7.060	14.753
2007-08	34.844	116	34.729	18.835	15.893	27.433	43.326

2008-09	41.903	166	41.738	19.365	22.372	-14.030	8.342
2009-10	37.746	4.637	33.109	15.143	17.966	32.396	50.362
2010-11	36.047	7.018	29.029	17.195	11.834	30.293	42.127
2011-12	46.552	13.599	32.952	10.892	22.061	17.170	39.231
2012-13	34.298	7.345	26.953	7.134	19.819	26.891	46.711
2013-14	36.047	5.284	30.763	9.199	21.564	4.822	26.386
2014-15	45.147	9.864	35.283	4.031	31.251	42.205	73.456
2015-16	55.559	10.652	44.907	8.886	36.021	-4.130	31.891
2016-17	60.220	18.005	42.215	6.603	35.612	7.612	43.224
2017-18	60.974	21.544	39.431	9.144	30.286	22.115	52.401
2018-19	62.001	18.699	43.302	12.590	30.712	-618	30.094

Kaynak: Hindistan Rezerv Bankası (Reserv Bank of India – RBI) verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

*2006-07 yılına ait Doğrudan Yatırım verileri, 310 Crore hisselerinin değış tokuşunu içermektedir.

**2018-19 dönemi geçici verileri kapsar.

Negatif (-) işareti çıkış olduğunu gösterir.

Doğrudan yabancı sermaye girişleri çeken sektörler arasında hizmet, otomobil ve kimyasallar ana kategorileri oluşturmaktadır (Ministry of Finance, 2019). Yasak olan sektörler ise şunlardır (Invest India, 2019):

- Devlet / Özel piyango, online piyango vb. dahil Piyango İşletmeleri,
- Kumarhaneler dahil Kumar ve Bahis,
- Chit Fonları,
- Nidhi Şirketi
- Devredilebilir Kalkınma Haklarında Ticaret,
- Gayrimenkul işi veya Çiftlik evi inşaatı (Gayrimenkul işleri, Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı (GYO) Yönetmeliğı uyarınca kaydedilen ve düzenlenen şehir mağazalarının gelişmesini, konut/ticari binaların, yolların veya köprülerin inşaatını ve GYO kapsamını içermez.),
- Puro, cheroot, cigarillos ve sigara, tütün veya tütün yerine kullanılan maddelerin imalatı,
- Özel sektör yatırım-atomik enerjisine açık olmayan sektörler, demiryolu operasyonları (Konsolide DYY politikası kapsamında izin verilen faaliyetler hariç).

Hindistan Ticaret ve Sanayi Bakanlığı yatırımlarını 3 kategoriye ayırmaktadır. Bunlar; %100 DYY olan Otomatik Rota, %100 DYY olan Hükümet Rotası ve %100

DYY olan Hükümet + Otomatik Rota şeklindedir. Otomatik Rota’da, yerleşik olmayan yatırımcı veya Hintli şirket, yatırım için hükümetten herhangi bir onay almaz. Hükümet Rotası altında ise yatırımcı önce hükümetten onay almalıdır (Invest in India, 2019).

Tablo 21’de Hindistan’da DYY yapan ilk 10 ülke ile 43. sırada yer alan Türkiye verileri verilmiştir. 2000 yılı Nisan ayı ve 2019 yılı Haziran ayı süresince ülkeye en çok DYY yapan ülke Morityus olmuştur. Bu tarihler aralığında toplam payın %50’sinden fazlasını Morityus ve Singapur oluşturmaktadır.

Tablo 21: Nisan 2000 - Haziran 2019 Aralığında Hindistan'a Ülke Bazlı Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri

SIRA	ÜLKE	BİRİKİMLİ GİRİŞLER (milyon dolar)	TOPLAM % PAY
1	Morityus	139.145	31.89
2	Singapur	88.337	20.24
3	Japonya	30.746	7.05
4	Hollanda	28.708	6.58
5	Birleşik Krallık	27.084	6.21
6	ABD	27.011	6.19
7	Almanya	11.871	2.72
8	Kıbrıs	9.927	2.28
9	Fransa	6.766	1.55
10	BAE	6.755	1.55
43	Türkiye	196	0.04

Kaynak: Hindistan Ticaret ve Sanayi Bakanlığı (Ministry of Commerce and Industry – Department for Promotin of Industry and Internal Trade), 2019 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 22’de DYY’lerin en çok hangi sektörlere dağıldığını göstermek için ilk 10 sektör bilgisi verilmiştir. Bununla birlikte, DYY’lerin %50’den fazlasının bulunduğu bölgeler Mumbai ve Yeni Delhi’dir.

Tablo 22: Nisan 2000 - Haziran 2019 Aralığında Hindistan'da Sektör Dağılımlarına Göre Doğrudan Yabancı Yatırımlar

SIRA	SEKTÖR	BİRİKİMLİ GİRİŞLER (milyon dolar)	TOPLAM % PAY
1	Hizmetler Sektörü*	76,948.26	17.63
2	Bilgisayar Yazılım ve Donanımı	39,478.90	9.05

3	Telekomünikasyon	37,052.74	8.49
4	İnşaat Geliştirme: ilçeler, konutlar, yerleşik altyapı ve inşaat geliştirme projeleri	25,122.30	5.76
5	Ticaret	24,159.53	5.54
6	Otomobil Endüstrisi	22,358.84	5.12
7	Kimyasallar (Gübreler hariç)	16,726.96	3.83
8	İlaç ve Eczacılık	16,210.22	3.71
9	İnşaat (Altyapı) Faaliyetleri	15,337.19	3.51
10	Enerji	14,505.55	3.32

Kaynak: Hindistan Ticaret ve Sanayi Bakanlığı (Government of India, Ministry of Commerce and Industry – Department for Promotion of Industry and Internal Trade), 2019 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

*Hizmetler sektörü; Finans, Bankacılık, Sigorta, Finans/İşletme Dışı, Dış Kaynak, AR-GE, Kurye, Teknik Test ve Analiz sektörlerini kapsar.

2.2.3. Dış Ticaret

Hindistan SGP'ye göre dünya GSYH'sinden aldığı % 7,7'lik pay ile en büyük üçüncü ekonomi (WEO, 2019: 126) ve Dünya Bankası verilerine göre dünya cari GSYH'deki %3,2'lik payı ile en büyük yedinci ekonomidir (WEF, 2019). Dünya mal ve hizmet ihracatının %2,2'sine sahiptir (WEO, 2019: 126). 2008-2018 aralığında ihracatta ortalama %5'lik büyüme ile 8 sıra atlayarak 19. sıraya yükselmiştir. İthalatta ise % 5'lik büyüme ile 6 sıra yükselerek 10. sıraya gelmiştir (WTSR, 2019: 49). 2008-2018 yılları arasında ithalatta ve ihracatta en fazla büyüme Asya'da gerçekleşmiştir. Asya ekonomileri arasında en dinamik ülkeler Çin, Vietnam ve Hindistan'dır (WTSR, 2019: 52).

Dünya mal ve hizmetinde lider tüccarlar arasında 2008 yılında 16. sırada olan Hindistan, 2018 yılında 11. sıraya yükselmiştir (WTSR, 2019: 11).

Tablo 23: Dünya İthalat ve İhracatında Hindistan'ın İlk 10 Ülke Arasına Girdiği Bazı Önemli Sektörler

Sıra	Sektör	Değer (milyar \$)	Dünya ithalat ve ihracat payı					Yıllık yüzde değişim (%)			
		2018	2000	2005	2010	2018	2010-18	2016	2017	2018	
	Gıda										
9	İhracat	34	1.3	1.3	1.6	2.2	8	-3	19	-3	
10	İthalat	19	0.5	0.7	1.1	1.3	6	6	14	-21	
	Yakıtlar ve Madencilik Ürünleri										
5	İthalat	199	2.4	2.8	4.0	5.9	6	-17	40	32	
	İmalat										
9	İthalat	253	0.5	0.9	1.5	1.8	6	-1	26	8	
	Demir ve Çelik										
9	İhracat	12	0.9	1.7	2.5	2.6	2	0	69	-14	
	Kimyasal Madde										
8	İhracat	50	0.7	1.0	1.4	2.2	10	2	12	20	
5	İthalat	60	0.8	1.2	2.0	2.6	7	-8	21	16	
	Otomotiv Ürünleri										
10	İhracat	15	0.1	0.3	0.7	1.0	9	11	9	11	
	Tekstil										
3	İhracat	18	3.6	4.1	5.1	5.8	4	-6	6	4	
	Giyim										
5	İhracat	17	3.0	3.1	3.2	3.3	5	-1	2	-11	

Kaynak: WTSSR 2019

Tablo 23'teki sıralamada AB ülkeleri tek bir sırada sayılmıştır.

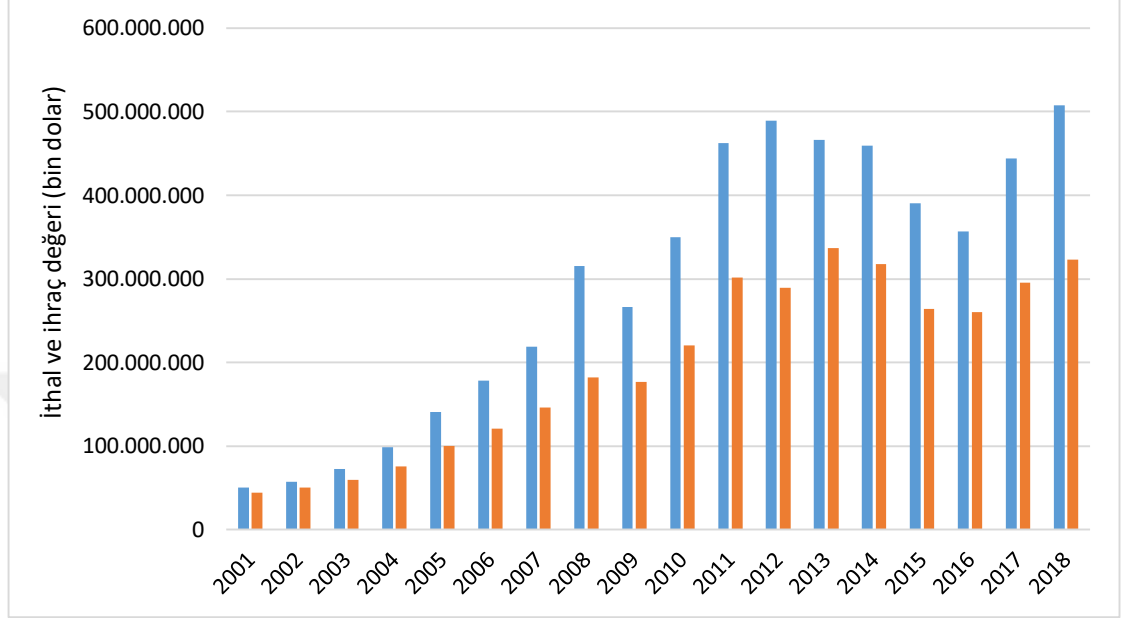
Tabloya ek olarak, ilk 10 tarım ürünleri ihracatçısının 2018 yılındaki dünya tarım ihracatı payı %72'dir. % 0.5 düşüş yaşayan Hindistan, 39 milyar dolar ile 8. sırada yer almaktadır. Kimyasal madde ihracatında ise sektörün % 87'lik ihracatı ilk on ülke tarafından karşılanmıştır. Dünya otomotiv ürünleri ihracatının ise %94'ünü lider ilk on ülke oluşturmaktadır ve Hindistan 10. Sırada yer almaktadır. Bilgi ve İletişim Teknolojileri ihracatında büyük öneme sahip olan Hindistan % 7'lik artış ile 58 milyar dolar 2. en büyük ihracatçı konumundadır (WTSSR, 2019: 31-40).

Küresel ekonomiden aldığı paylar şöyledir:

- Mal ihracatı: % 1,67
- Mal ithalatı: % 2,57

- Hizmet ihracatı: % 3,5
- Hizmet ithalatı: % 3,2

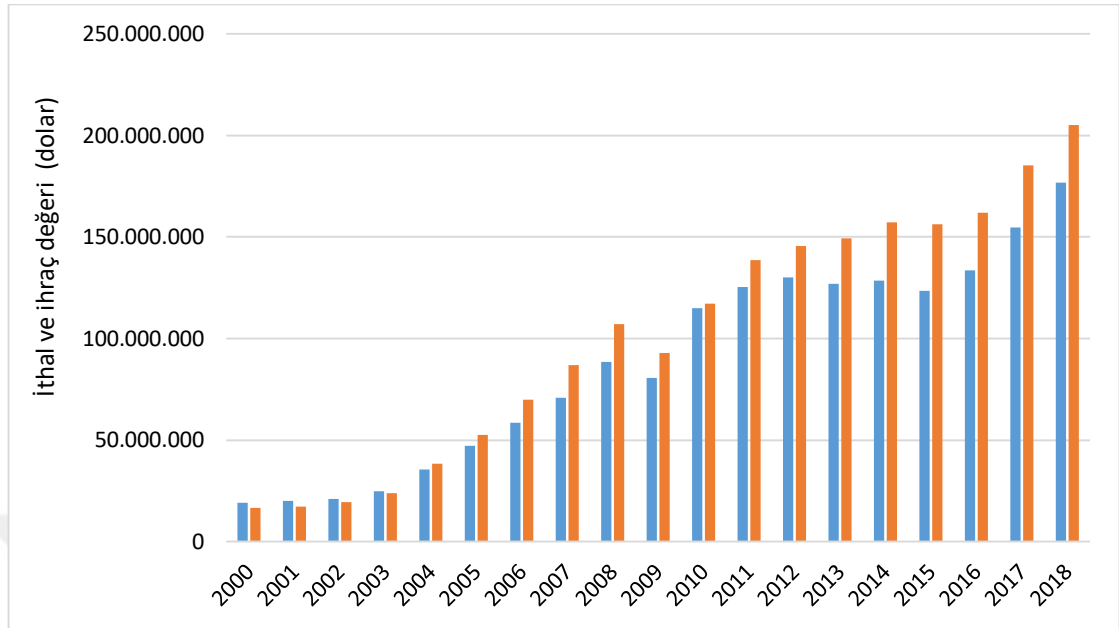
Grafik 20: Hindistan'ın Mal Ticareti (bin dolar)

Kaynak: Trade Map verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 20’de mavi renkli seriler Hindistan’ın mal ithalatını, turuncu seriler ise Hindistan’ın mal ihracatını göstermektedir. 2001’den bu yana ithalat ve ihracat arasındaki fark hızlı bir şekilde büyümüşür. 2001 yılında 7 milyar dolar olan mal ticareti açığı, 2018 yılında 185 milyar dolara ulaşmıştır. En fazla açığa ise 199 milyar dolar ile 2012 yılında ulaşılmıştır.

Grafik 21: Hindistan'ın Hizmet Ticareti (bin dolar)

Kaynak: Trade Map verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Not: 2009-2018 yılları arasında Hindistan'dan ithal edilen ve 2018 yılında Hindistan'dan ihracat edilen hizmet değerleri BPM6 metodolojisine dayanan UNCTAD, WTO ve ITC tarafından tahmin edilen değerlerdir. 2009-2017 arasında Hindistan'dan ihracat edilen hizmet değerleri BPM6 metodolojisine göre raporlanan verilerden oluşturulmuştur.

Grafik 21'de verilen hizmet ticaretinde, mavi seriler Hindistan'ın ithalatını, turuncu seriler ise ihracatını temsil etmektedir. Hizmet sektöründe büyük başarılar elde eden Hindistan 2004 yılından itibaren hizmet ticaretinde fazlalık vermiştir. Bilişim sektöründe önemli aşamalar kaydetmesi hizmetler ticaretini ciddi boyutta artırmasını sağlamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE İLE HİNDİSTAN ARASINDAKİ EKONOMİK İLİŞKİLER

1. TÜRKİYE İLE HİNDİSTAN ARASINDAKİ ANLAŞMALAR

Türkiye ile Hindistan arasındaki ekonomik ilişkilerin güçlü ve sürdürülebilir hale gelmesi için birçok anlaşma imzalanmıştır. Tablo 24’te iki ülke arasındaki ticareti düzenleyici ve diğer önemli anlaşmaların bazılarına yer verilmiştir. Önemli olan birkaçının detayı paylaşılmıştır.

Tablo 24: Türkiye ile Hindistan Arasındaki Anlaşmalar

Anlaşmanın Adı	İmza Tarihi
Türkiye ile Hindistan Arasında Dostluk Anlaşması	1952
Türkiye ile Hindistan Arasında Ticaret Anlaşması	1973
Bilim ve Teknoloji Alanında İşbirliği Anlaşması	1976
Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	1978
Hava Ulaştırma Anlaşması	1986
Denizcilik Anlaşması	1988
Hukuki ve Ticari Konularda Karşılıklı Adli Yardımlaşma Anlaşması	1990
Sivil Havacılık Alanında Mutabakat Muhtırası	1992
Standardizasyon Alanında Teknik İşbirliği Anlaşması	1993
Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önlenme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması	1995
Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması	1995
Demiryolları Alanında İşbirliği Anlaşması	1995
Hindistan-Türkiye Ortak İş Konseyi (JBC)	1996
TÜBİTAK ile Hint Muadili Arasında İşbirliği	1998
İGEME ile Hint Muadili Arasında İşbirliği	1998
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	1998
Tarım ile İlgili Diğer Alanlarda İşbirliği Mutabakat Zaptı	2000

Suçluların İadesi Antlaşması	2001
Terörizme karşı Ortak Çalışma Grubu Kurma	2003
Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması	2013

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı ve T.C. Resmi Gazete verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

14 Aralık 1951 tarihinde onanan “Türkiye ile Hindistan Arasında Dostluk Anlaşması”, 5 Mayıs 1952 tarihinde kabul edilmiştir. Bu anlaşmaya göre, taraflar arasında daimi barış ve dostluk mevcut olacak ve dostluk ilişkileri geliştirilmeye ve derinleştirilmeye çalışılacaktır (T.C. Resmi Gazete, 1952). Bu dostluk beraberinde iyi ticari ilişkilerin oluşturulması için önemli bir adım olmuştur.

Dostluk Anlaşması’ndan sonra 4 Haziran 1953 tarihinde “Türkiye ile Hindistan Arasında Ticaret Anlaşması” imzalanmış (Resmi Gazete, 1953) fakat onaylanmasına ilişkin kararname 1973 yılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Anlaşmaya göre ikili ticaret her iki ülkede bulunan umumi ithalat ve ihracat rejimlerine uygun olarak yapılacaktır. Bu anlaşmada bazı malların ticaretinde kolaylıklar sağlanmasına ilişkin kararlar alınmıştır. Her iki ülke tarafından da belirlenen mallar aşağıdaki gibidir (Resmi Gazete, 1953):

Türkiye’den Hindistan’a ihraç edilecek mallar;

- Kuru ve kurutulmuş meyveler (ceviz, badem ve fındık dahil)
- Tali hububat ve bakliyat: Akdarı, nohut, mercimek, fasulye
- İpek ipliği ve ipek kozası
- Ham pamuk
- Ateş tuğlası
- Peynir
- Zımpara
- Cıva
- Şişeler içinde zeytinyağı
- Balmumu (cila imali için kullanılan)
- Palamut ve palamut hulâsası

Hindistan'dan Türkiye'ye ihraç edilecek mallar;

- ay
- Jüt mamulleri
- Kına yaprakları
- Koko ipliği
- En büyük tipteki lastikler hariç, motorlu vasıta iç ve dış lastikleri
- Kauçuktan mamul tababette müstamel eşya
- Baharat (dövölmemiş karabiber, dövölmemiş tarçın ve tarçın çiçeği, kabuklu kakule)
- Tababette müstamel hintyağı
- Küçük Hindistan cevizi
- Pamuk mensucat

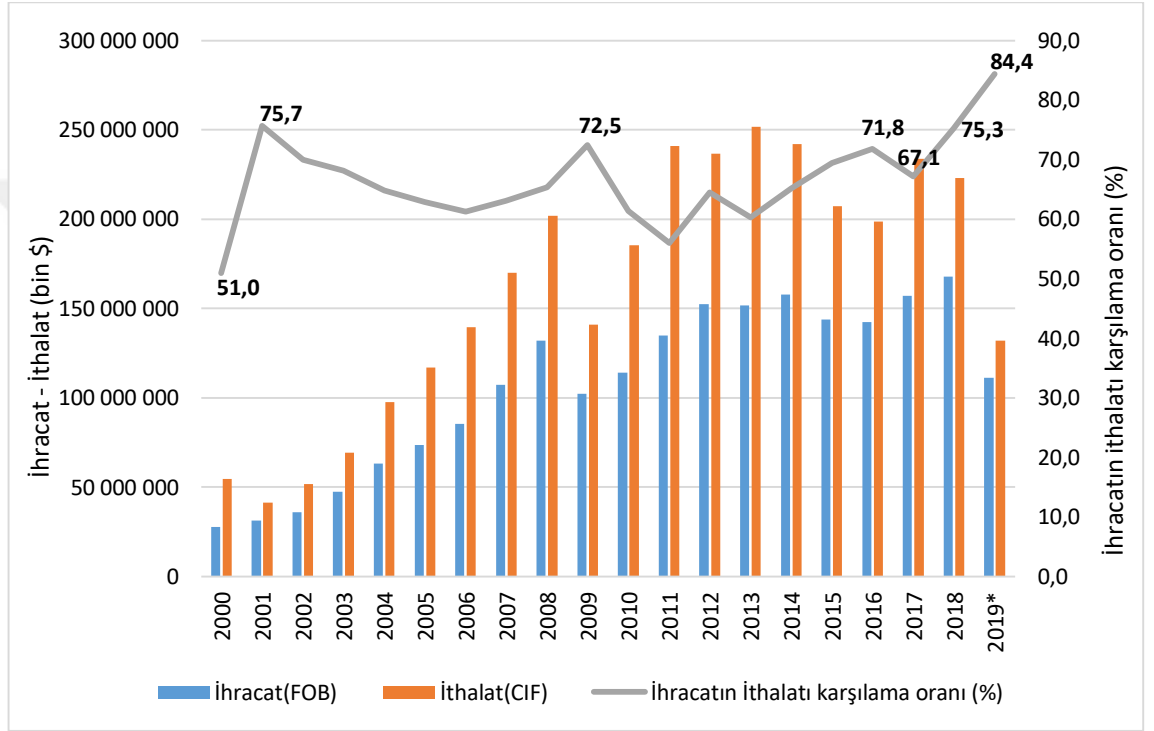
Son olarak 1 Mart 2019'da Ankara'da imzalanan “Haşhaş Tohumu Ticareti Hakkında Mutabakat Zaptı” ile kota tahsisinin hızlı ve şeffaf olarak gerçekleştirilmesi, Türkiye'den Hindistan'a haşhaş tohumu ihracatı için ön izin verilmesi amaçları için karşılıklı işbirliği ile bir “online” sistem geliştirilecek ve uygulanacaktır (Resmi Gazete, 2019).

Hindistan ile Türkiye arasında yapılan bazı önemli anlaşmalar yukarıdaki tabloda verilmiş ve en önemli olan birkaçının detayı anlatılmıştır. Fakat iki ülke arasındaki ticaret için büyük önem arz eden Serbest Ticaret Anlaşması (STA) iki ülke arasında hala müzakere sürecindedir. Son yıllarda önemli artışlar gözlenen karşılıklı ticaretin dengeli ve sürdürülebilir olması için bu anlaşma önem arz etmektedir.

2. TÜRKİYE’NİN DIŞ TİCARETİ

Türkiye, 2018 yılında 390.967.708 bin dolar dış ticaret hacmine ulaşmıştır ve bunun 167.920.613 bin doları ihracat, 223.047.094 bin doları ise ithalattır. Bu yılda ihracat en yüksek değerine ulaşmıştır.

Grafik 22: Türkiye'nin Yıllara Göre İthalat ile İhracat Değerleri (bin dolar) ve İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)

Kaynak: TÜİK Yıllara Göre Dış Ticaret verileri ve TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri Ağustos 2019 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

*Ocak-Ağustos aylarının toplam ihracat ve ithalat rakamlarını kapsar.

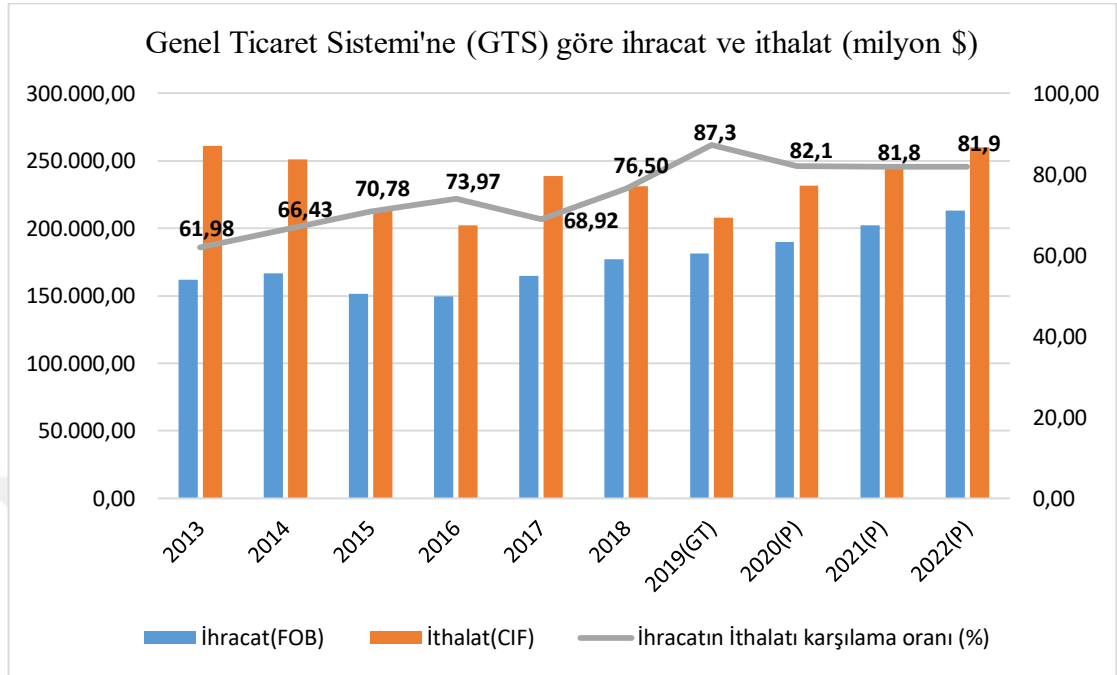
2001’de yaşanan kriz neticesinde dolarında artmasıyla birlikte ithalatta ciddi bir düşüş meydana gelmiş ve bir önceki yıla göre %24 oranında küçülmüştür. Aynı zamanda yine doların da etkisi ile ihracat %12,8 oranında artış göstermiştir. 2001 krizi sonrası ihracatta ve ithalatta 2009 yılına kadar düzenli bir artış meydana gelmiştir. 2009 yılında yaşanan bu ani düşüşün sebebi ABD’de başlayıp zaman içinde küreselleşen krizdir. 2007 yılında ABD’de ortaya çıkan ve 2008 yılının son çeyreğinde küreselleşen kriz özellikle gelişmiş ülkeler olmak üzere dünya ekonomisinde ciddi olumsuzluklara sebep olmuştur. GOÜ konumundaki Türkiye de krizden önemli derecede etkilenen ülkeler arasında yer almıştır (Engin ve Göllüce, 2016: 28).

Krizin gelişmekte olan ülkeleri de etkilemesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Her şeyden önce krizle birlikte bu ülkelere yönelik sıcak para geri çekilmeye başladı. Bir yandan sıcak paranın geliş kaynağı olan ekonomilerde yaşanan finansman ihtiyaı bir yandan da krizin gelişmekte olan ülkeleri de etkileyeceğı ve para çıkışının sıkıntı yaratabileceğı korkusu sıcak paranın gelişmekte olan ülkeleri terk etmesine yol açtı. Gelişmiş ülkelerde büyümenin düşmesi, talebin de gerilemesine yol aınca, gelişmekte olan ülkelerden yapılan ithalatta azalma başladı. Bu, gelişme yolundaki ülkelerin dış ticaret gelirlerinin düşmesine ve dolayısıyla büyüme hızlarının gerilemesine yol açtı.(Eğilmez, 2019: 157)

2009 yılında ihracat %22,6, ithalat ise %30,2 oranında küçülmüştür. 2009 sonrası ihracatımızda çok büyük artışlar olmamasına rağmen, durum ithalat için tam tersi olmuştur.

Gelecek ithalat ve ihracat hedeflerine ilişkin veriler, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın yayınladığı Yeni Ekonomi Programı (YEP) hedeflerinden ve T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın On Birinci Kalkınma Planı'ndan öğrenilmektedir. Genel Ticaret Sistemi'ne (GTS) göre verilen program hedefleri Grafik 23'te verilmiştir. "Tüm dünyada dış ticaret istatistikleri iki ana kategoride yayımlanmaktadır: Genel Ticaret Sistemi (GTS) ve zel Ticaret Sistemi (TS). GTS'de gümrük alanlarına ve serbest bölgelere giren ve çıkan mallar da dış ticaret verisinde yer almaktadır. TS'de ise gümrük sınırı esas alınmaktadır. Bu tanıma göre serbest bölgeler ve gümrük antrepoları gümrük sınırı dışında yer almaktadır." (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019)

Grafik 23: Genel Ticaret Sistemi'ne Göre İhracat/İthalat (milyon dolar), İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%) ve Gelecek Tahminleri

Kaynak: TÜİK ve T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın YEP 2020-2022 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

GT: Gerçekleşme Tahmini, P: Program

YEP 2020-2022'nin yanı sıra T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın On Birinci Kalkınma Planı'ndaki 2023 hedefinde ise ihracatın 226,6 milyar dolar ve ithalatın 293,5 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye, konumu ve doğa özellikleri ile önemli turizm merkezlerinden biridir. Küreselleşen dünyamızda uluslararası serbestliğin artması ile birlikte turizm sektörü ekonomik potansiyel bakımından önemli bir sektör haline gelmiştir. Ülke gelirlerine önemli döviz getirisi sağlayan sektör, Türkiye'de 1980 yılından sonra hız kazanmaya başlamıştır. "Turizm, kısa zamanda döviz getirisi sağlayan, geliri, istihdamı ve verimliliği arttıran önemli bir sektör olarak görülmektedir (Kozak, Kozak ve Kozak, 2013). Ödemeler dengesi içindeki payı ülkenin ekonomik seyrini belirlemektedir. Bu özelliği ile turizm gelirleri, döviz sıkıntısı çeken ve ödemeler dengesi açık veren ülkeler için oldukça önemli bir döviz kaynağıdır (Kızılgöl ve Erbaykal, 2008)."

Tablo 25: Turizm Gelirlerinin İhracat Gelirlerine Oranı ve Turizm Giderlerinin İthalat Giderlerine Oranı (milyon dolar)

YILLAR	İHRACAT	İTHALAT	TURİZM GELİRLERİ	TURİZM GİDERLERİ	TURİZM GELİRLERİNİN İHRACAT GELİRLERİNE ORANI (%)	TURİZM GİDERLERİNİN İTHALAT GİDERLERİNE ORANI (%)
1990	12.959,3	22.302,1	3.225,0	520,0	24,9	2,3
2000	27.774,9	54.502,8	7.636,0	1.711,0	27,5	3,1
2005	73.476,4	116.774,2	20.322,1	3.394,6	27,7	2,9
2010	113.883,2	185.544,3	24.931,0	5.874,5	21,9	3,2
2015	143.934,9	207.203,4	31.464,8	5.698,3	21,9	2,8
2016	142.606,2	198.601,9	22.107,4	5.049,8	15,5	2,5
2017	156.992,9	233.799,6	26.283,6	5.137,2	16,7	2,2
2018	167.967,2	223.046,4	29.512,9	4.896,3	17,5	2,2

Kaynak: Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB) verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

2000’li yıllarda %27’lik paya sahip olan turizm sektörü son yıllarda giderek azalmış ve 2016 yılında ciddi bir düşüşle %15,5’e gerilemiştir. Turizm giderlerinin ithalat içindeki payı düşüktür. 2015 yılındaki artış sonrası tekrar düşmeye başlamıştır.

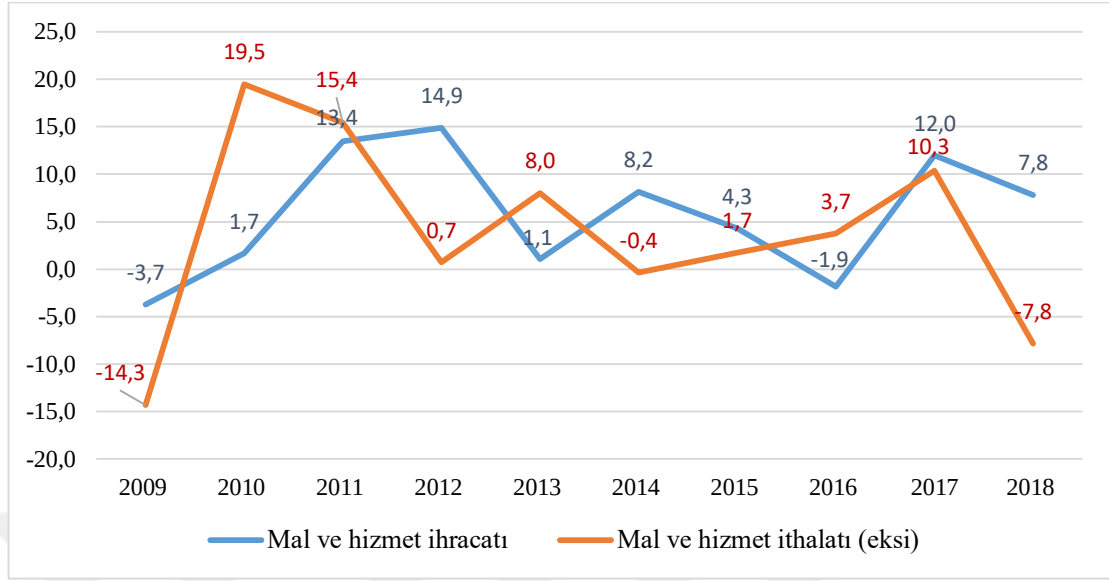
Tablo 26: Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açıklarını Kapama Payı

Yıl	Dış Ticaret Açığı (DTA) \$	Turizm Geliri	Turizm Gelirinin DTA Kapama Payı (%)	Turizm Gelirlerinin GSMH İçindeki Payı (%)
2010	71.661.113	33.027.943	46,09	3,4
2011	105.934.807	36.151.328	34,13	3,6
2012	84.066.659	36.776.645	43,75	3,7
2013	99.858.613	32.308.991	32,35	3,9
2014	84.508.918	34.305.903	40,59	4,3
2015	63.268.398	31.464.777	49,73	6,2
2016	55.995.686	22.107.440	39,48	2,6
2017	76.736.291	26.283.656	34,25	3,1

Kaynak: TÜRSAB verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye sürekli dış ticaret açığı veren bir ülke olmakla birlikte, turizm gelirlerini dış ticaret açığını kapama payı oldukça yüksektir. Bu ise Türkiye’nin turizm gelirlerine önemli oranda ihtiyaç duyduğunu gösterir. Kapama payı 2016 yılında şiddetli bir düşüş yaşamış ve bu durum ödemeler dengesinde büyük bir yük oluşturmuştur.

Grafik 24: Mal ve Hizmet İhracatı/İthalatının Bir Önceki Yıla Göre Değişim Oranları (%)

Kaynak: TÜİK Yıllık Gayrisafi Yurt İçi 2018 Yılı Haber Bülteni verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

2018 yılı GSYH'den aldıkları pay; mal ve hizmet ihracatı için %29,5; mal ve hizmet ithalatı için ise %30,6 olmuştur. Zincirlenmiş hacim endeksiyle yapılan tahminlere göre, 2017 yılında 374 milyar 411 milyon 627 bin TL olan mal ve hizmet ihracatı, 2018 yılında 403 milyar 728 milyon 183 bin TL olarak %7,8 artış göstermiş olup, ithalat ise 2017'de 406 milyar 385 milyon 293 bin TL'den 2018 yılında %7,8 küçülme yaşamıştır.

2.1. TÜRKİYE'NİN İHRACATI

Bu bölümde Türkiye'nin ülkelere yaptığı ihracat ile ürün ve hizmet gruplarına göre yaptığı ihracatlar verilmiştir.

2.1.1. Ülkelere Göre Türkiye İhracatı

Türkiye'nin 1981 yılı itibariyle ihracata dayalı kalkınma stratejisini benimsemesiyle dünya ihracatından aldığı pay önemli derecede artış göstermiştir. Çok uzun yıllardır en fazla ihracat yaptığı ülke Almanya'dır. Bununla birlikte ikinci ve üçüncü sıra Birleşik Krallık, İtalya, Irak ve Birleşik Arap Emirlikleri arasında değişmiştir. Tablo 27'deki en çok ihracat yapılan ilk 20 ülke, Türkiye ihracatının %66'sını oluşturmaktadır.

Tablo 27: Türkiye'nin 2018 Yılında En Çok İhracat Yaptığı 20 Ülke ve Hindistan

Sıra	Ülke	Değer (bin dolar)	Sıra	Ülke	Değer (bin dolar)
1	Almanya	16.136.905	13	Polonya	3.346.059
2	Birleşik Krallık	11.106.981	14	BAE	3.137.497
3	İtalya	9.560.164	15	Mısır	3.053.535
4	Irak	8.346.026	16	Çin	2.912.538
5	ABD	8.304.649	17	Bulgaristan	2.669.699
6	İspanya	7.708.391	18	Suudi Arabistan	2.636.000
7	Fransa	7.287.093	19	İran	2.392.778
8	Hollanda	4.760.562	20	Yunanistan	2.086.693
9	Belçika	3.950.933	37*	Hindistan	1.121.412
10	İsrail	3.894.499	Diğerleri		56.241.498
11	Romanya	3.867.040	Toplam		167.920.613
12	Rusya Federasyonu	3.399.662			

Kaynak: TÜİK, Trade Map*, 2018

2.1.2. Ürün Gruplarına ve Hizmetlere Göre Türkiye İhracatı

İhracatın dörtte üçü ilk 20 fasılda toplanmıştır. En çok ihracatı yapılan ürün 12.442 milyon dolar değerindeki 87 faslına ait 8703 GTİP kodlu ‘motorlu taşıtlar ve esas olarak kişilerin taşınması için tasarlanmış diğer motorlu taşıtlar, istasyon vagonları ve yarış arabaları’dır.

Tablo 28: Türkiye'nin En Çok İhracatını Yaptığı GTİP Bazlı 10 Ürün Grubu

Kod	Ürün etiketi	Dünya ihracatındaki payı (%)	Dünya ihracat sıralaması	bin dolar		
				2016	2017	2018
	Tüm ürünler	0.9	31	142.529.584	156.992.940	167.923.862
8703	Motorlu taşıtlar ve esas olarak kişilerin taşınması için tasarlanmış diğer motorlu taşıtlar, istasyon vagonları ve yarış arabaları	1.6	14	8.356.035	11.814.903	12.441.971
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	3.8	9	4.578.026	4.820.353	5.309.800

8708	Traktörler içi parça ve aksesuarlar, on veya daha fazla kişinin taşınması için motorlu taşıtlar	1.1	22	3.867.172	4.112.744	4.533.407
7113	Değerli metal veya kıymetli metallerle kaplanmış metal eşyaların mücevherleri ve bunların parçaları	4	10	3.760.968	4.134.706	4.412.230
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (ham hariç)	0.5	34	2.788.401	3.671.210	3.726.658
7214	Demir/Çelik çubuklar (Sıcak haddeli, dövülmüş, burulmuş, çekilmiş)	18.4	1	2.663.993	2.582.984	3.363.334
6109	Tişört, fanila, diğer iç giyim eşyası (örme)	5.9	3	2.928.826	2.874.066	2.798.011
6204	Kadın/kız çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	4	7	2.268.456	2.475.070	2.744.911
7108	Altın (platin kaplama altın dahil), yarı mamul veya toz halde işlenmemiş veya daha fazla işlenmemiş	0.9	19	8.248.539	6.606.350	2.587.680
7208	Demir/Çelik sıcak hadde yassı mamulleri - genişlik 600 mm.den fazla	4.5	8	832.179	1.417.717	2.395.975

Kaynak: Trade Map verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Hizmet ihracatında 2005 yılından beri en fazla payı seyahat ardından da taşımacılık almıştır.

Tablo 29: Türkiye'nin İhraç Ettiği Hizmet Kalemleri ve Değerleri

Kod	Hizmet etiketi	İhraç değeri (bin dolar)		
		2016	2017	2018
S	Tüm hizmetler	37.805.000	43.994.000	48.750.000
SOX	Not kalemi: Ticari hizmetler	37.189.000	43.384.000	48.095.000
4	Seyahat	18.743.000	22.478.000	25.220.000
3	Taşımacılık	13.110.000	15.113.000	17.621.000
11	Kişisel, kültürel ve eğlence hizmetleri	1.588.000	1.498.000	1.252.000
6	Sigorta ve emeklilik hizmetleri	1.159.000	1.282.000	1.246.000
10	Diğer ticari hizmetler	622.000	883.000	927.000
12	Devlet malları ve hizmetleri	616.000	610.000	655.000
7	Finansal hizmetler	676.000	631.000	645.000
5	İnşaat	926.000	799.000	550.000
2	Bakım ve onarım hizmetleri	106.000	271.000	283.000
9	Telekomünikasyon, bilgisayar ve bilgi hizmetleri	158.000	323.000	227.000
1	Başkalarının sahip olduğu fiziksel girdilerle ilgili imalat hizmetleri	101.000	97.000	95.000
8	Fikri mülkiyetin kullanım ücreti		9.000	29.000

Kaynak: Trade Map verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

2.2. TÜRKİYE’NİN İTHALATI

Bu bölümde Türkiye’nin ülkelerden yaptığı ithalat ile ürün ve hizmet gruplarına göre yaptığı ithalatlar verilmiştir.

2.2.1. Ülkelere Göre Türkiye İthalatı

2009 - 2018 verilerine bakıldığında, sıralama kendi içinde değişse de en çok ithalat yapılan ülkeler Rusya, Çin ve Almanya’dır. 2006 yılından beri birinci sırada Rusya yer almaktadır. Hindistan 7,5 milyar dolar yedinci sıradadır.

Tablo 30: Türkiye'nin 2018 Yılında En Çok İthalat Yaptığı 20 Ülke

Sıra	Ülke	Değer (bin dolar)	Sıra	Ülke	Değer (bin dolar)
1	Rusya Federasyonu	21.989.574	13	Japonya	4.124.170
2	Çin	20.719.046	14	BAE	3.780.736
3	Almanya	20.407.264	15	Belçika	3.571.445
4	ABD	12.377.681	16	Hollanda	3.304.668
5	Alan Nes	11.038.416	17	Brezilya	3.257.706
6	İtalya	10.154.156	18	Polonya	3.101.678
7	Hindistan	7.534.558	19	İsviçre	2.816.560
8	Birleşik Krallık	7.446.107	20	Çekya	2.650.303
9	Fransa	7.413.025	Diğerleri		69.631.529
10	İran	6.931.258	Toplam		223.047.094
11	Güney Kore	6.343.174			
12	İspanya	5.492.456			

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri 2018 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

En çok ithalat yapılan 20 ülke içinde yer alan Hindistan, en çok ihracat yapılan 20 ülke içerisinde değildir.

2.2.2. Ürün Gruplarına ve Hizmetlere Göre Türkiye İthalatı

Türkiye ithalatında ilk 20 ürün fasılı ithalatın % 83,1’ini oluşturmaktadır. Tablo 31’de fasılların alt başlıklarında en çok ithalatı yapılan 10 ürün grubu verilmiştir.

Tablo 31: Türkiye'nin En Çok İthalatını Yaptığı GTİP Bazlı 10 Ürün Grubu

Kod	Ürün etiketi	Dünya ithalatındaki payı (%)	Dünya ithalat sıralaması	bin dolar		
				2016	2017	2018
	Tüm ürünler	1.1.	25	198.618.235	233.799.651	223.046.879
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (ham hariç)	1.6	18	7.342.818	9.819.415	12.692.809
7108	Altın (platin kaplama altın dahil), yarı mamul veya toz halde işlenmemiş veya daha fazla işlenmemiş	3.6	9	6.458.906	16.577.308	11.300.396
7204	Demir/Çelik döküntüleri ve hurdaları, bunları külçeleri	17	1	3.962.158	6.138.232	7.137.092
8708	Traktörler içi parça ve aksesuarlar, on veya daha fazla kişinin taşınması için motorlu taşıtlar	1.4	20	5.185.313	6.166.672	5.967.181
8703	Motorlu taşıtlar ve esas olarak kişilerin taşınması için tasarlanmış diğer motorlu taşıtlar	0.8	24	9.841.764	8.606.787	5.905.940
2701	Kömür, kömürden üretilen briket, oval ve benzeri katı yakıtlar	2.9	7	2.627.918	3.906.946	4.387.982
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	0.5	34	4.750.825	4.284.883	3.233.026
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	6	3	2.346.213	2.722.286	2.902.979
7601	İşlenmemiş alüminyum	4	7	1.854.285	2.272.962	2.555.100
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamul ürünler	-	-	1.477.335	2.047.597	2.521.327

Kaynak: Trade Map verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye, en fazla hizmet ithalatını taşımacılık sektöründe yapmaktadır. Taşımacılığı seyahat ve diğer ticari hizmetler takip etmektedir.

Tablo 32: Türkiye'nin İthal Ettiği Hizmet Kalemleri ve Değerleri

Kod	Hizmet etiketi	İthalat değeri (bin dolar)		
		2016	2017	2018
S	Tüm hizmetler	22.542.000	24.056.000	23.371.000
SOX	Not kalemi: Ticari hizmetler	20.754.000	22.668.000	21.898.000
3	Taşımacılık	8.077.000	9.716.000	9.496.000
4	Seyahat	4.783.000	4.823.000	4.595.000
10	Diğer ticari hizmetler	2.340.000	2.507.000	2.445.000

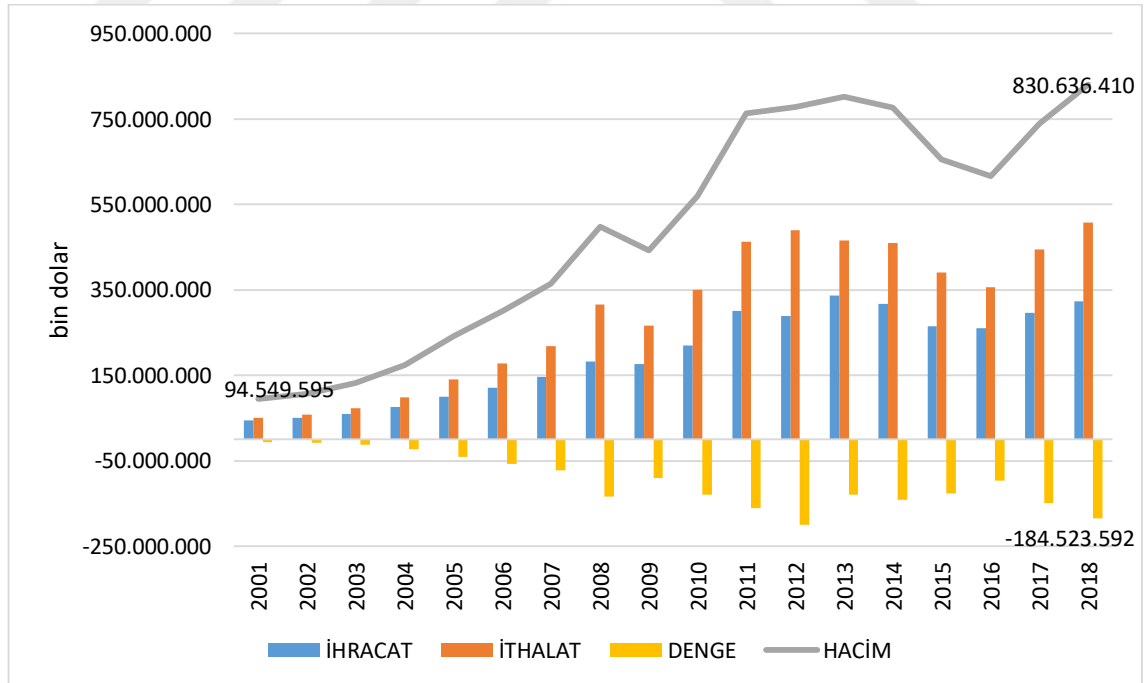
6	Sigorta ve emeklilik hizmetleri	1.676.000	2.047.000	1.746.000
12	Devlet malları ve hizmetleri	1.788.000	1.388.000	1.473.000
7	Finansal hizmetler	1.610.000	1.192.000	1.340.000
8	Fikri mülkiyetin kullanım ücreti	764.000	767.000	726.000
2	Bakım ve onarım hizmetleri	422.000	569.000	693.000
9	Telekomünikasyon, bilgisayar ve bilgi hizmetleri	208.000	417.000	401.000
5	İnşaat	414.000	361.000	247.000
11	Kişisel, kültürel ve eğlence hizmetleri	356.000	213.000	164.000
1	Başkalarının sahip olduğu fiziksel girdilerle ilgili imalat hizmetleri	104.000	56.000	45.000

Kaynak: Trade Map verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

3. HİNDİSTAN'IN DIŞ TİCARETİ

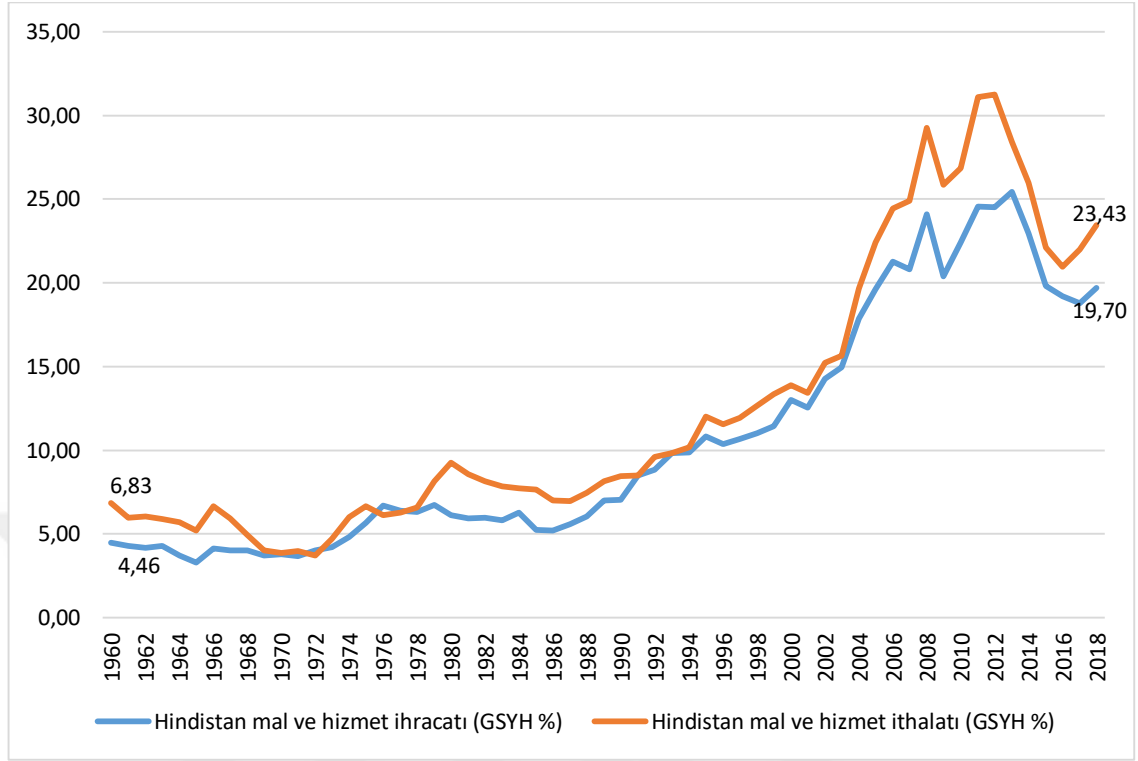
Hindistan 2018 yılında 830 milyar dolarlık ticaret hacmine ulaşmıştır. Sürekli dış ticaret açığı veren ülke, en fazla açığı sırasıyla 2012 ve 2018 yıllarında vermiştir. 2001'den bu yana ihracatta 7,4, ithalatta ise 10 kat artış meydana gelmiş ve bunun sonucunda ise ticaret açığı 27 kat artarak 184 milyar dolara ulaşmıştır.

Grafik 25: Hindistan Mal Ticareti Dengesi

Kaynak: Trade Map verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Grafik 26: Mal ve Hizmet İthalat ve İhracatının GSYH Payları

Kaynak: WDI verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Mal ve hizmet ithalat ve ihracatının GSYH'den aldıkları paylarda büyük farklılıklar olmamış, durum çoğu zaman dengeli seyretmiştir.

3.1. HİNDİSTAN'IN İHRACATI

Bu bölümde Hindistan'ın ülkelere yaptığı ihracat ile ürün ve hizmet gruplarına göre yaptığı ihracatlar verilmiştir.

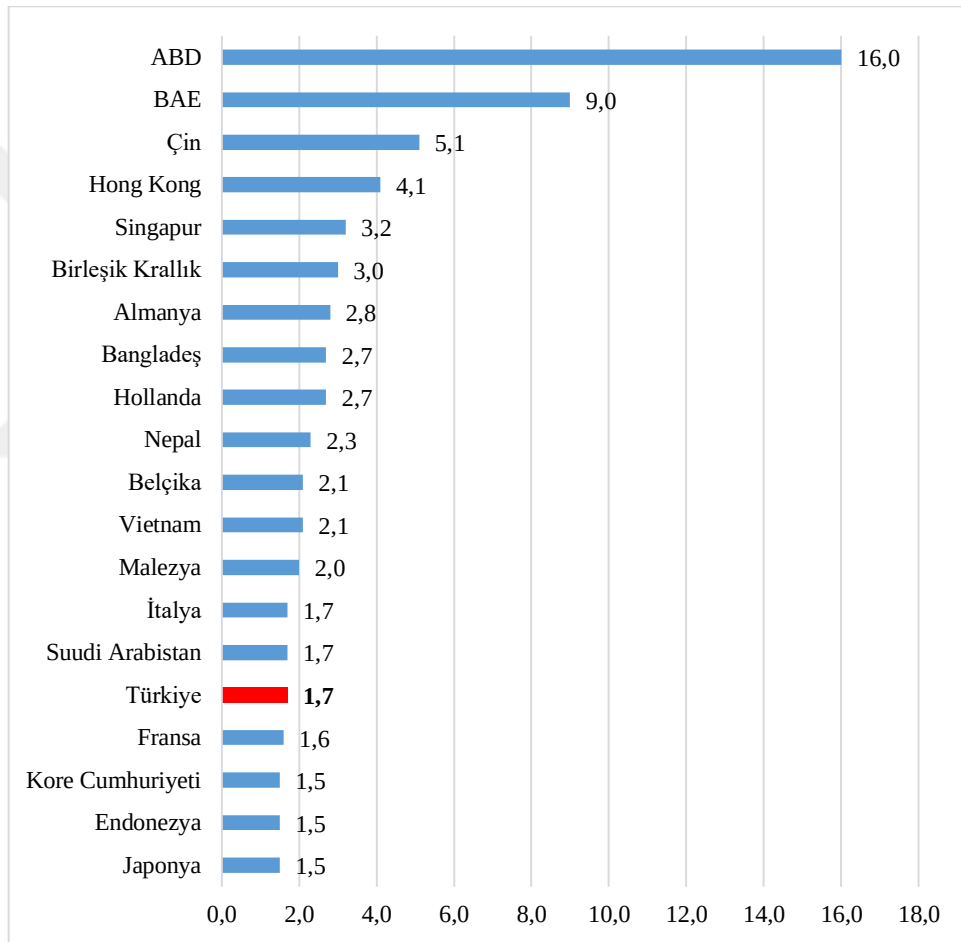
3.1.1. Ülkelere Göre Hindistan İhracatı

Hindistan % 1,7'lik dünya mal ihracatı ile en fazla ihracat yapan 18. ülkedir. Ülkenin lider ithalatçısı 2001'den bu yana 2009-2011 aralığı haricinde ABD olmuştur ve 2008 yılı hariç ticaret dengesinde Hindistan hep üstün konumdadır. 52 milyar dolara yakın ithalat değeri ile Hindistan'ın ihracatındaki payı % 16'dır. 2009-2011 dönemindeki ithalat lideri olan BAE ise son dönemde % 9'luk pay ile ikinci sırada yer almaktadır. Dış ticaret açığını ise en çok Çin'e karşı vermektedir. Özellikle 2005 yılından sonra bu ülkeye

ticaret açığı gittikçe artmış ve 2018 yılında ihracatının 4,5 katı ithalat yapması sonucunda dış ticaret açığı 57 milyar dolara ulaşmıştır.

Türkiye, ülkenin ihracatında % 1,7'lik paya sahip ve yaptığı ithalat değerinin yarısından daha az bir değeri Hindistan'a ihraç etmektedir. 2008-2009 yılları haricinde Hindistan ile Türkiye arasındaki ticaret dengesi Hindistan lehine gelişmiştir. Türkiye 2018 yılında, 2012 yılından sonraki en az açığı yakalamıştır ve gelecek yıllarda artan ihracatı ile daha da düşeceği öngörülmektedir.

Grafik 27: Hindistan'ın İhracatındaki Ülke Payları (% , İlk20)

Kaynak: Trade Map

3.1.2. Ürün Gruplarına ve Hizmetlere Göre Hindistan İhracatı

Hindistan'ın ihracatındaki başlıca ürünler; kıymetli ve yarı kıymetli taşlar, inciler, mineral yakıtlar, yağlar, motorlu kara taşıtları, makineler, nükleer reaktörler, organik

kimyasallar ve eczacılık ürünleridir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019). Tablo 33'te 2018 yılında en çok ihraç edilen ürünler ve üç yıllık değerleri verilmiştir.

Hindistan, 323 milyar dolarlık mal ihracatı ve 205 milyar dolarlık hizmet ihracatına sahiptir. Hizmet ticareti önemli artışlar yakalamış ve mal ticareti ile yarışır pozisyona gelmiştir.

Tablo 33: Hindistan'ın En Çok İhracatını Yaptığı GTİP Bazlı 10 Ürün Grubu

Kod	Ürün etiketi	Dünya ihracat pay (%)	Dünya ihracat sıralama	Bin dolar		
				2016	2017	2018
	Tüm Ürünler	1.7	18	260.326.912	295.846.887	323.056.409
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (ham hariç)	6	5	26.951.008	34.870.162	46.789.291
7102	İşlenmiş olsun olmasın, fakat monte edilmemiş ya da ayarlanmamış elmaslar	18.8	1	24.025.877	24.652.612	25.637.559
3004	Terapötik ve profilaktik kullanımlar için karışık veya karışimsız ürünlerden oluşan ilaçlar	3.6	11	11.612.017	11.539.747	12.766.412
7113	Değerli metal veya kıymetli metallerle kaplanmış metal eşyaların mücevherleri ve bunların parçaları	11.2	3	12.554.148	12.779.110	12.395.137
1006	Pirinç	28.2	1	5.315.535	7.081.187	7.399.161
8703	Motorlu taşıtlar ve esas olarak kişilerin taşınması için tasarlanmış diğer motorlu taşıtlar	0.9	23	6.368.304	6.598.256	7.188.143
8708	Traktörler içi parça ve aksesuarlar, on veya daha fazla kişinin taşınması için motorlu taşıtlar	1.2	20	4.020.796	4.442.199	5.123.457
0306	Kabuklular, kabuklu olsun olmasın, canlı, taze, soğutulmuş, dondurulmuş, kurutulmuş, tuzlanmış, veya salamura edilmiş, hatta tütülenmiş dahil.	15.4	1	3.595.371	4.767.942	4.469.781
2902	Döngüsel hirdokarbonlar	8.2	4	1.139.532	2.301.806	4.299.835
5205	Dikiş ipliği dışındaki pamuk ipliği (ağırlık itibarıyla pamuk oranı >= %85 ve perakende olarak satılacak hale getirilmemiş)	28.3	1	3.163.965	3.384.041	3.840.676

Kaynak: Trade Map

Tablo 34’te Hindistan tarafından ihraç edilen hizmetler ve son üç yıldaki ihraç değerleri verilmiştir. En önemli hizmet kalemlerinden biri bilgisayar ve bilgi hizmetleri sektörüdür. Koyu renkle gösterilen değerler UNCTAD, WTO ve ITC tarafından tahmin edilmektedir.

Tablo 34: Hindistan'ın İhraç Ettiği Hizmet Kalemleri ve Değerleri

Kod	Hizmet etiketi	İhraç değerleri (bin dolar)		
		2016	2017	2018
S	Tüm hizmetler	161.819.003	185.294.014	205.108.133
SOX	Not kalemi: Ticari hizmetler	161.234.424	184.672.831	204.475.095
10	Diğer ticari hizmetler	54.657.617	59.866.307	64.931.363
9	Telekomünikasyon, bilgisayar ve bilgi hizmetleri	53.800.420	54.382.200	58.248.442
4	Seyahat	22.427.367	27.365.100	28.568.426
SN	Tahsis edilmemiş hizmetler	3.680.791	14.390.644	19.426.870
3	Taşıma	15.175.520	16.979.148	18.999.015
7	Finansal hizmetler	5.074.385	4.485.053	5.432.944
5	İnşaat	2.078.802	2.284.895	3.176.519
6	Sigorta ve emeklilik hizmetleri	2.134.633	2.459.506	2.579.792
11	Kişisel, kültürel ve eğlence hizmetleri	1.403.284	1.466.034	1.881.747
8	Fikri mülkiyetin kullanımına ilişkin ücretler	524.879	659.628	784.901
12	Devlet mal ve hizmetleri	584.579	621.183	633.039
1	Başkalarının sahip olduğu fiziksel girdilerle ilgili imalat hizmetleri	131.244	114.912	237.492
2	Bakım ve onarım hizmetleri	145.482	219.404	207.583

Kaynak: Trade Map

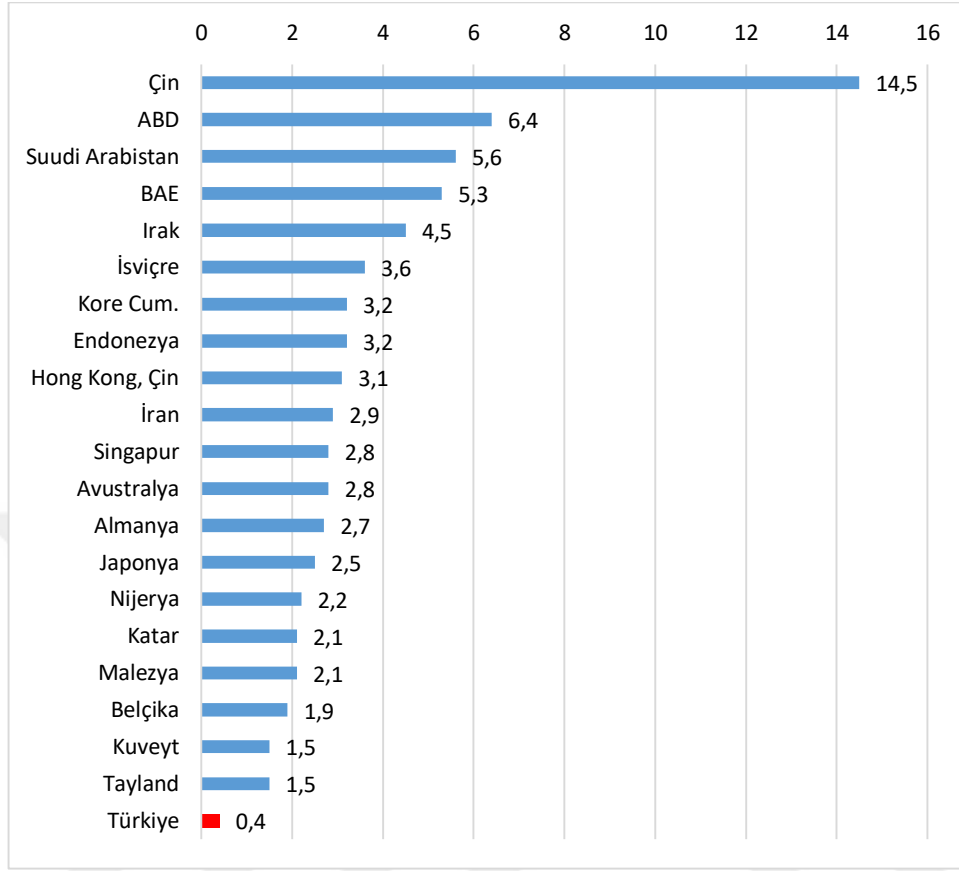
3.2. HİNDİSTAN’IN İTHALATI

Bu bölümde Hindistan’ın ülkelerden yaptığı ithalat ile ürün ve hizmet gruplarına göre yaptığı ithalatlar verilmiştir.

3.2.1. Ülkelere Göre Hindistan İthalatı

2018 yılı verilerine göre, dünya ithalatının % 2,6’lık payına sahip olan Hindistan en fazla ithalat yapan 10. ülkedir. Grafik 28’e göre en fazla ithalat yaptığı ülke % 14,5 ile Çin olup, Türkiye, % 0,4’lük pay ile 40. sırada yer almaktadır.

Grafik 28: 2018 Yılında Hindistan Mal İthalatındaki İlk 20 Ülke ve Türkiye

Kaynak: Trade Map verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

3.2.2. Ürün Gruplarına ve Hizmetlere Göre Hindistan İthalatı

Hindistan'ın ithalatındaki başlıca ürünler; mineral yakıtlar, kıymetli ve yarı kıymetli taşlar, inciler, elektrikli ve elektronik aletler, makineler, nükleer reaktörler ve organik kimyasallardır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019). Tablo 35'te 2018 yılında en çok ithal edilen ürünler ve üç yıllık değerleri verilmiştir.

Tablo 35: Hindistan'ın En Çok İthalatını Yaptığı GTİP Bazlı 10 Ürün Grubu

Kod	Ürün etiketi	Dünya ithalat payı (%)	Dünya ithalat sıralaması	İthal değeri (Bin dolar)		
				2016	2017	2018
	Tüm ürünler	2.6	10	356.704.792	444.052.638	507.580.001

2709	Petrol yağları ve bitümlü minerallerden elde edilen yağlar, ham	9.6	3	60.869.089	82.028.331	114.508.179
7108	Altın (platin kaplama altın dahil), yarı mamul veya toz halde işlenmemiş veya daha fazla işlenmemiş	10.2	3	22.944.490	36.130.495	31.783.925
7102	İşlenmiş ya da işlenmemiş fakat monte edilmemiş ya da ayarlanmamış elmaslar	20.4	1	18.970.741	27.295.741	26.707.029
2701	Kömür, kömürden üretilen briket, oval ve benzeri katı yakıtlar	16.5	2	12.707.352	20.087.149	24.611.766
2711	Petrol gazı ve diğer gaz halindeki hidrokarbonlar	5.2	6	9.586.150	13.081.188	18.971.708
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	3	9	14.728.014	20.620.085	18.785.423
8542	Elektronik entegre devreler, bunların parçaları	0.8	15	1.639.644	2.104.392	7.136.613
8471	Otomatik veri işleme makineleri ve birimleri, manyetik veya optik okuyucular, kodlanmış biçimde veri ortamlarına veri aktarımı yapan makineler ve bu verilerin işlenmesi için makineler	1.7	15	4.605.265	5.562.012	6.291.742
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (ham hariç)	0.7	33	3.685.786	3.837.543	5.704.723
1511	Hurma yağı ve fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın) (kimyasal olarak değiştirilmiş olanlar hariç)	17.5	1	5.641.652	6.770.288	5.495.994

Kaynak: Trade Map verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Aşağıda Hindistan'ın hizmet ithalat listesi ve son üç yıllık ithal değerleri verilmiştir. Koyu renk ile verilen rakamlar UNCTAD, WTO ve ITC'nin tahminleridir. En fazla ithalat taşıma sektöründe yapılmıştır.

Tablo 36: Hindistan'ın İthal Ettiği Hizmet Kalemleri ve Değerleri

Hizmet etiketi	İthal değeri (bin dolar)		
	2016	2017	2018
Tüm hizmetler	133.531.586	154.595.280	176.583.241
Not kalemi: Ticari hizmetler	132.848.303	153.960.016	175.448.382
Taşıma	47.952.235	57.061.511	66.743.526
Diğer ticari hizmetler	32.741.391	35.437.003	38.714.558
Seyahat	16.376.538	18.443.273	21.310.531

Tahsis edilmemiş hizmetler	12.257.410	14.429.871	16.831.773
Fikri mülkiyetin kullanımına ilişkin ücretler	5.466.042	6.515.405	7.905.957
Telekomünikasyon, bilgisayar ve bilgi hizmetleri	4.752.416	6.068.235	7.088.093
Sigorta ve emeklilik hizmetleri	5.066.525	6.290.709	6.747.819
Finansal hizmetler	5.017.121	5.796.648	4.039.215
Kişisel, kültürel ve eğlence hizmetleri	1.894.022	2.144.534	2.538.345
İnşaat	950.790	1.223.466	2.487.443
Devlet mal ve hizmetleri	683.283	635.264	1.134.859
Bakım ve onarım hizmetleri	320.513	507.621	997.710
Başkalarının sahip olduğu fiziksel girdilerle ilgili imalat hizmetleri	53.301	41.741	43.412

Kaynak: Trade Map

4. TÜRKİYE İLE HİNDİSTAN ARASINDAKİ YATIRIM İLİŞKİLERİ

1990'lı yıllardan itibaren dünyada ekonominin liberalleşmeye başlamasıyla birlikte dış ticaret serbestisi oluşturacak adımlar atılmıştır. Sosyalist ekonomilerin dönüşüm sürecine girmesi ve piyasa ekonomisine yönelik düzenlemeler yapılması, yabancı yatırımcıların bu piyasalara yatırım yapma imkânı artmıştır (Dünya Bankası, 2008; Aktaran Göçer, 2013: 14). Türkiye 1980'lerde, Hindistan ise 1990'larda ithal ikameci sanayileşme politikalarını bırakarak ihracata dayalı büyüme politikasını benimsemeye başlamıştır. İthalatta ve ihracatta serbestliği sağlamaları ile birlikte yabancı yatırımcıların ve birbirlerine olan yatırımların artması sağlanmıştır.

T.C. Ticaret Bakanlığı'nın Hindistan'a yatırım yapılabilecek olarak öngördüğü bazı sektörler: tarımsal ürün ve gıda işleme, mobilya, tekstil ve konfeksiyon, deri işleme, halı, inşaat malzemeleri, tekstil kimyasalları, otomotiv yan sanayii, cam eşya ve kuyumculuktur. Ülkemizde Hint sermayeli 2019 Haziran sonu itibarıyla 328 tane şirket faaliyet göstermektedir (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019). 2018 yılında Hindistan'daki yerleşik kişilerin Türkiye'ye doğrudan yatırımları 55 milyon dolar değerindedir (TCMB, 2019).

İki ülke arasındaki karşılıklı yatırımları bazıları Tablo 37'de verilmiştir.

Tablo 37: Türkiye ile Hindistan Arasındaki Bazı Karşılıklı Yatırımlar

Polyplex Europa Polyester Film San. ve Tic. A.Ş.	2005 yılında Çorlu Avrupa Serbest Bölgesi'nde polyester film tesisi yatırımı ve 2006 yılında aynı bölgede metal kaplama tesisi yatırımı gerçekleştirmiştir. Son olarak bir çip tesisi kurma sürecindedir. Polyester filmlerin %75-80'i ihraç edilmektedir.
Aditya Birla Grup	Adana Organize Sanayi Bölgesi'nde viskon elyaf üretimi yapmaktadır. Üretimin %20'si ihraç edilmektedir.
Jain Sulama Sistemleri San ve Tic. A.Ş.	Adana'da sulama sistemleri üretimi yapmaktadır.
Tractors and Farm Equipment Limited	Manisa Organize Sanayi Bölgesi'nde traktör üretim ve montaj tesisi yatırımı gerçekleştirmiş ve 2010 yılı sonunda üretime başlamıştır.
Borusan Telekom – Dhanus Technologies Ltd.	Dhanus, Borusan Telekom'un %100'ünü bünyesine katmıştır.
GMR – Limak İnşaat A.Ş.	GMR, 2007 yılında yapılan ihale ile Sabiha Gökçen Havalimanı'nın yeni dış hatlar terminal binası ve diğer tesislerini yap-işlet-devlet modeli ile yapımını kazanan Limak ve Malaysia Airport Holding Berhad Ortak Girişim Grubunda %40 hisse ile yer almıştır.
Hobi Kozmetik	Hindistan'daki Dabur India Ltd. Türkiye'de Hobi Kozmetik'e talip olmuş ve iki şirket arasındaki görüşmeler sonucu Dabur Hobi ile Türkiye pazarına giriş yapmıştır.
IOC (Indian Oil Corporation) – Çalık Holding	IOC öncelikle Çalık Holding ile Tüpraş özelleştirmesine katılmış sonra ise yine aynı şirket ile rafineri ve petrokimya tesisini ortak olarak kurmak için Enerji Piyasaları Düzenleme Kurulu'na (EPDK) yaptığı 49 yıllık rafineri lisans başvurusu kabul edilmiştir.
ArcelorMittal Çelik Tic. A.Ş.	Hindistan'ın ve dünyanın önde gelen demir-çelik şirketleri, Borusan Holding ile %50 ortaklıkla sıcak sac tesisi kurmuş 2010 yılı Haziran ayında resmi olarak açılmıştır.
Çelebi Holding	Çelebi Hava Servisi'nin (ÇHS) çoğunluk hissesini elinde bulundurduğu ÇHS/Nas India Konsorsiyumu, Bombay Chhatrapati Shivaji Uluslararası Havalimanı'nda yer

	hizmetleri verme hakkını Kasım 2008’de kazanmıştır. Nisan 2009’da ise ÇHS, Delhi Indra Gandhi Uluslararası Havalimanı’nın işletmecisi tarafından açılan kargo terminali ihalesini kazanmıştır.
Jindal	Hindistan’ın önemli çelik şirketlerinden olan Jindal, paslanmaz çelik, krom madeni ve termik santral alanlarında Türkiye’de yatırım yapma kararı almıştır.
Farplas Hindistan Yatırımı	Renault, Toyota, Ford, Honda, Mercedes ve Hyundai gibi markaların önemli tedarikçisi olan Farplas, global araç projelerinde yer alabilmek için 2008 yılı ortalarında Hindistan’da üretim yapmaya başlamıştır.
Fernas A.Ş.	Türk Müteahhitlik firması olan Fernas, 2009 yılında Hindistan’da 350 kilometrelik LPG boru hattı inşasını gerçekleştirmiştir.
Söktaş Tekstil Fabrikası	Söktaş’ın 2007 yılında Hindistan’da kurduğu Söktaş India PVT şirketi Hindistan pazarına yönelik üretim yapmaktadır.
Eczacıbaşı Holding	Vitra ürünlerinin Hindistan genelinde satışı için Hindistan’ın önemli seramik üreticilerinden olan Kajaria Seramik ile ortaklık yapmaktadır.
Termikel	Hindistan’da elektrik sayacı üretimi için Hintli bir firma ile ortaklık anlaşması imzalamıştır.
Abdi İbrahim	Türkiye’nin en büyük ilaç üreticisi olan firma, Hindistan merkezli Strides Arcolab ile eşit ortaklığa dayanan Abdi Strides isimli bir şirket kurmuştur.

Kaynak: T.C. Ticaret Bakanlığı

Tablodakilerin yanı sıra Karel Santral Sistemleri, Atlas İlaç, Şişecam, Cevher Grubu ve Atasay Hindistan’da yatırım yapmayı düşünen firmalar arasındadır. Öte yandan Hintli firmaların Türkiye’de maden, ilaç, otelcilik, köprü-otayol inşaatı, otomotiv, bilgi teknolojileri, enerji ve şeker alanlarında yatırım yapmak istedikleri gözlenmiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2018).

UNCTAD’ın Dünya Yatırım Raporu’na göre 2018 yılında Hindistan’a yapılan DYY 42 milyar dolar ile dünyada 10. olurken, Türkiye 13 milyar dolar ile 21. sırada yer

almıştır. Bu ülkelerde iş yapma kolaylığı sırasıyla 77 ve 43'tür. Türkiye, Hindistan'dan çok önde olmasına rağmen yatırım girişlerinde onun gerisinde kalmıştır.

5. TÜRKİYE İLE HİNDİSTAN ARASINDAKİ TİCARET

1980'lere kadar ikili ticaret hacmi çok küçük oranlarda seyretmiş ve ticaret dengesi Türkiye'nin lehine gerçekleşmiştir. Hindistan'ın Türkiye'ye ihracatı 1990'larda hızlı bir şekilde artmaya başlamıştır (Joshi, 2006: 324). 2018 yılı verilerine göre Hindistan'ın Türkiye'nin ihracatındaki payı % 0,7, ithalatındaki payı ise % 3,4'tür ve Türkiye'nin Hindistan'ın ihracatındaki payı % 1,7 iken ithalatındaki payı % 0,4'tür.

Günümüzde ticaret yoğunlukları toplam ticaretlerinde küçük paylara sahip olsa da iki ülke arasında önemli ticaret potansiyelleri ve yatırım alanları mevcuttur. 2014 yılından beri düzenli olarak artış gösteren Türkiye ihracatı, 2018 yılında bir önceki yıla göre % 48 büyüme ile ilk defa 1 milyar doların üzerine çıkmıştır. Fakat Türkiye açısından iki ülke arasındaki ticaret dengesi gün geçtikçe eksi yönde artış göstermektedir.

Tablo 38: Türkiye ile Hindistan Arasındaki Ticaret (bin dolar), 2008-2018

Yıllar	İhracat	Yıllık Değişim (%)	İthalat	Yıllık Değişim (%)	Ticaret Dengesi	Ticaret Hacmi
2008	542.730	56	2.457.908	7	-1.915.178	3.000.638
2009	409.202	-25	1.902.607	-23	-1.493.405	2.311.809
2010	606.081	48	3.409.938	79	-2.803.857	4.016.019
2011	756.082	25	6.498.651	91	-5.742.569	7.254.733
2012	791.720	5	5.843.638	-10	-5.051.918	6.635.358
2013	586.927	-26	6.367.791	9	-5.780.864	6.954.718
2014	586.589	0	6.898.577	8	-6.311.988	7.485.166
2015	650.319	11	5.613.570	-19	-4.963.251	6.263.889
2016	651.703	0	5.757.246	3	-5.105.543	6.408.949
2017	758.560	16	6.216.639	8	-5.458.079	6.975.199
2018	1.121.412	48	7.534.783	21	-6.413.371	8.656.195

Kaynak: Trade Map verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

T.C. Ticaret Bakanlığı'nın verilerine göre iki ülke arasındaki ticaret 2019 yılı Ocak-Ekim döneminde 6.448 milyar dolarlık hacme ulaşmıştır. Bu dönemde ticaret açığı bir önceki yılın aynı dönemine göre yaklaşık 1 milyar dolar azalarak 4.622 milyar dolara düşmüştür.

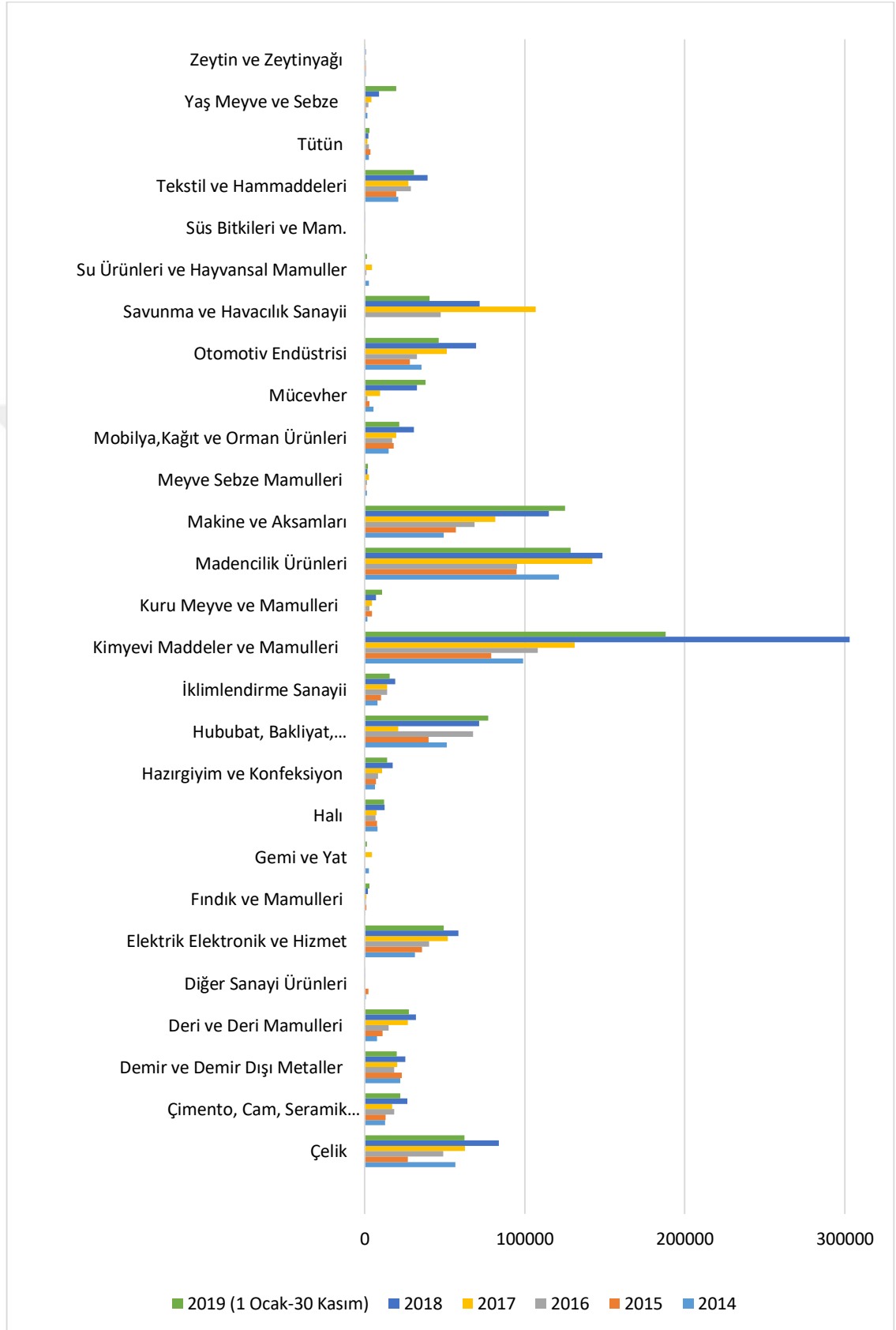
5.1. TÜRKİYE’NİN HİNDİSTAN’A İHRACATI

Türkiye’nin Hindistan’a başlıca ihraç ürünleri; altın, mermer, yağlı tohumlar ve metal cevherlerdir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019).

2018 yılında 302 milyon dolarlık ihracat ile en fazla sıırayışın gerçekleştiği sektör kimyevi madde ve mamulleri olmuştur. elik, otomotiv ürünleri, yaş sebze ve meyve, hububat ve bakliyat yükselmenin gerçekleştiği diğer önemli sektörlerdir.

Grafik 29: Hindistan'a Sektörel Bazda ve Yıllara Göre İhracat (bin \$)

Kaynak: Türkiye İhracatçıları Meclisi (TİM) İhracat rakamları kullanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 39’da Türkiye’nin Hindistan’a ihraç ettiği en önemli 10 ürün grubu verilmiş olup sıralama 2018 yılı verilerine göre yapılmıştır.

Tablo 39: Türkiye'nin Hindistan'a İhraç Ettiği En Önemli 10 Ürün Grubu

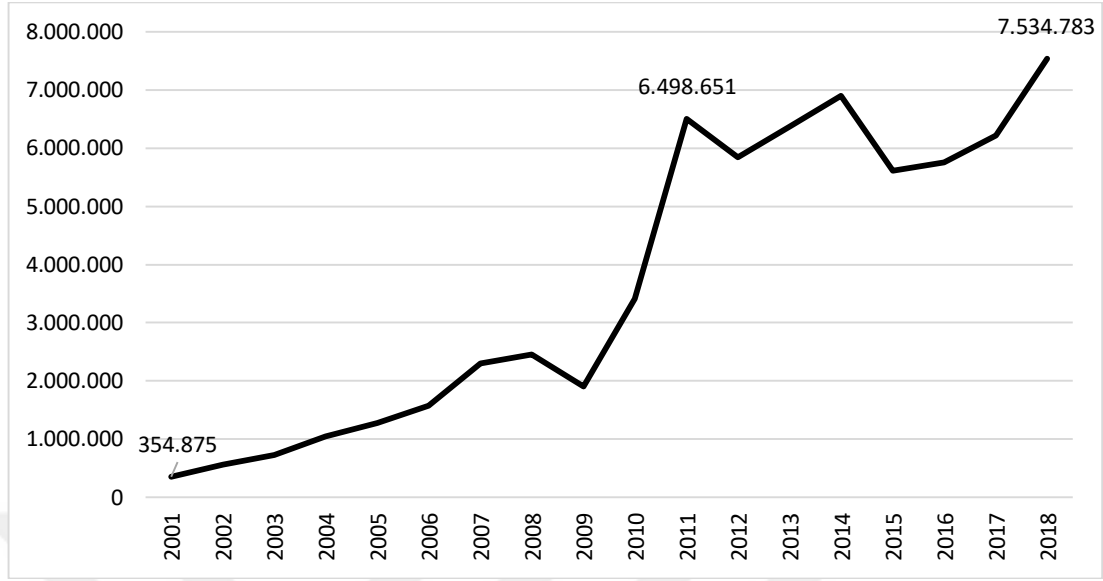
GTİP NO	ÜRÜN ETİKETİ	Türkiye'nin Hindistan'a İhracatı (bin dolar)		
		2016	2017	2018
TOPLAM	Tüm Ürünler	651.703	758.560	1.121.412
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	2.169	15.681	115.718
2515	Mermer ve traverten, ekosin su mermeri, kireçli taşlar	51.740	81.749	87.507
9999	Başka yerde belirtilmeyen emtialar	39.206	44.559	67.192
7204	Demir/Çelik döküntü ve hurdaları, bunların külçeleri	36.073	50.921	56.882
1207	Diğer yağlı tohumlar ve meyveler	45.514	0	52.476
2836	Karbonat; Peroksikarbonat; Amonyum karbonat içeren ticari amonyum karbonat	2.398	13.268	40.252
8409	İçten yanmalı, pistonlu motorların aksam ve parçaları	14.583	23.207	38.507
7108	Altın (ham, yarı işlenmiş, pudra halinde)	12.460	17.031	26.384
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	12.038	22.362	24.779
2528	Tabii boratlar vb. konsantreleri	12.811	14.649	19.585

Kaynak: Trade Map

5.2. TÜRKİYE’NİN HİNDİSTAN’DAN İTHALATI

Türkiye’nin 2018 yılı için mal ithalat değeri 223 milyar dolardır ve bunun 7,5 milyar doları Hindistan’dan gelmektedir. 2009 yılında yaşanan krizden ötürü düşüş yaşanmış sonrasında ise hızlı bir yükselişe geçmiştir.

Grafik 30: Türkiye'nin Hindistan'dan İthalatı (bin \$)

Kaynak: Trade Map verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye'nin Hindistan'dan ithal ettiği ürünlerin başında; petrol yağları, sentetik filament iplikleri ve taşıt parçaları bulunmaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019).

Türkiye'nin Hindistan'dan ithalatı 2001 yılından beri 21 kat artarak 2018 yılında 7.535 milyon dolara ulaşmıştır. En önemli payı 2710 GTİP no'lu "petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar" ürün grubu oluşturmaktadır. 3'te 1'inden daha fazla payı olan grubun ithalat değeri 2.870 milyon dolardır.

Tablo 40: Türkiye'nin Hindistan'a İthal Ettiği En Önemli 10 Ürün Grubu

GTİP NO	ÜRÜN AÇIKLAMASI	Türkiye'nin Hindistan'dan İthalatı (bin dolar)		
		2016	2017	2018
TOPLAM	Tüm ürünler	5.757.246	6.216.639	7.534.783
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	1.964.021	1.996.662	2.870.238
7601	İşlenmemiş alüminyum	110.514	145.689	518.995
5402	Sentetik lif İpliği (Dikiş ipliği hariç) (Toptan)	334.474	414.439	321.206
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	347.888	348.462	311.095
7113	Kıymetli metaller ve kaplamalarından mücevherci eşyası	5.618	5.669	239.831
3204	Sentetik organik boyayıcı maddeler	151.883	171.889	180.140

5509	Sentetik devamsız liften iplik (dikiş hariç)(toptan)	152.197	173.205	164.382
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	136.468	120.633	154.730
8545	Kömür elektrotlar; kömür fırçaları; lamba, pil kömürleri vb.	10.343	26.674	125.047
8407	Alternatif-Rotatif kıvılcım ateşlemeli, içten yanmalı motorlar	149.269	150.377	124.498

Kaynak: Trade Map

5.3. TÜRKİYE’NİN HİNDİSTAN’A İHRACATINI ARTIRICI POTANSİYELİ BULUNAN ÜRÜN GRUPLARI

Her ülkenin tarife cetvelinin temelini Armonize Sistem Nomanklatürü (AS) oluşturmaktadır. Nomanklatür, uluslararası ticarete konu olan tüm ürünlerin sistematik olarak numaralandırılması ve isimlendirilmesidir. 6 haneli kodlardan oluşan ve evrensel bir ticaret dili olan AS, 21 bölüm ve 96 fasıldan oluşmaktadır. 6 haneden sonrasını ülkeler kendileri belirlemektedir. GTİP ise ilk 6 hanesi AS ile aynı olan Türk Gümrük Tarife Cetveli’ndeki 12 haneli koda verilen addır (Trade Atlas, 2019).

Bu bölümde öncelikle 4’lü GTİP pozisyonları kullanılarak oluşturulan ürün gruplarının geçmişe dönük ihracat verileri değerlendirilip yüksek ihracat potansiyeli olan gruplar belirlenmiştir. Trademap verilerine göre 4’lü GTİP bazında Türkiye’nin Hindistan’a ihraç ettiği 1257 adet ürün grubu bulunmaktadır. Bunların hepsi aşağıdaki faktörler dikkate alınarak incelenmiş ve ihracatı artırıcı potansiyele sahip olan 70 tane ürün grubu ele alınmıştır. İstisnalar olsa da düzenli artış gösterenlerden ziyade, hızlı çıkış yakalayan ve geçmişte daha fazla ihracatı olup son yıllarda düşüşe geçenlere dikkat çekilmiştir. Bunun sebebi ise, daha önce yüksek oranda yapılan ihracatların tekrar potansiyel ürün haline gelebilecekleri ihtimalinden kaynaklanmaktadır. Potansiyeller belirlenirken dikkate alınan faktörler şunlardır;

- Türkiye’nin 2001 yılından bu yana, belirlenen ürün gruplarına göre Hindistan’a ihraç değerleri (Ek 3),
- Türkiye’nin dünyaya yaptığı ihracat değerleri (Ek 4),
- Hindistan’ın bu ürün gruplarını dünyadan ithal ettiği değer (Ek 5) ve ithalat sırası ile dünyaya ihraç sırası,
- Hindistan’ın ürün gruplarına göre ithalat yaptığı ülkeler.

İhracat potansiyeli yüksek olarak değerlendirilen ürünler T.C. Ticaret Bakanlığı'nın belirlediklerine ilave olarak verilecektir. Bakanlığın belirlediği ürünler şunlardır;

- Salça ve meyve suları,
- Bisküvi, şekerleme, çikolata vb.,
- Makarna,
- Zeytinyağı,
- Kuru ve sert kabuklu meyveler; incir, kayısı, fındık vb.,
- Konfeksiyon (özellikle kadın ve erkek takım elbise),
- Makine halısı,
- Cam eşya,
- İnşaat malzemeleri (özellikle seramik, fayans, banyo takımları),
- Otomotiv parçaları,
- Mobilya (özellikle ev mobilyaları),
- Altın mücevherat,
- Tekstil makineleri,
- Tekstil kimyasalları,
- Kâğıt peçete, havlu vb.

Belirlenen 4'lü GTİP pozisyonlarının alt pozisyonu olan 6'lı GTİP'ler incelenerek potansiyel olan ürünler özelleştirilmeye çalışılmıştır. 6'lı alt pozisyonların kullanılma sebebi AS ile oluşturulan evrensel kod hanesi olmasıdır. İlk önce belirlenen 4'lü GTİP'ler ve açıklamaları Ek 1'de verilmiştir.

Türkiye'nin Hindistan'a ihracatını gerçekleştirdiği 5175 tane 6 haneli alt pozisyon kodu mevcuttur. Küçük ihracat değerlerine sahip olan çok fazla ürün grubu olduğu için 300 bin dolar alt sınır olarak belirlenmiş ve bunun üstü olan ürün grupları üzerinde değerlendirme yapılmıştır. Ek 2'de ürün analizinin yapıldığı tablo verilmiştir.

Bazı dönemlerde ürün gruplarında ihracat aşırı düşüşler yaşasa da yine aynı ürün grubunda Türkiye'nin dünyaya ihracatı ve Hindistan'ın dünyadan ithalatı artış gösterdiği için bu tür ürünlere de listede yer verilmiştir. Bunun sebebi, daha önce yapılan ihracatlarda görüldüğü üzere mevcut bir potansiyel vardır ve bu tekrar canlandırılabilir. Ek 2'de verilen tabloda Hindistan'ın belirlenen alt pozisyonlara göre en çok ithalat yaptığı ilk iki ülke ve sıralamasıyla birlikte Türkiye verilmiştir. Türkiye bazı alt pozisyonlarda ilk beşte yer alıyor olsa da ilk ülkelerin ihracat değerleri ile karşılaştırıldığında ve lojistik bakımdan daha uzak olmalarına rağmen daha fazla ithalat yapılması Türkiye'nin durumu lehine çevirecek potansiyellerin olduğuna işaret etmektedir. 6 haneli alt pozisyonların 2001-2018 yılları arasındaki Türkiye'den Hindistan'a ihraç değerleri Ek 3'te verilmiştir.

Ürün analizinde Türkiye'nin Hindistan'a ihracatı ile ilgili bulgulara göre aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

- Peynir altı suyu ihracatına uzun vadeli olarak bakıldığında yüksek iniş çıkışlar yaşanmıştır. Önceki yıllarda 4 milyon dolara kadar çıkmış olması bir potansiyel göstergesidir. Türkiye, Hindistan'ın ithalat sırasında 2018 yılı verilerine göre 396 bin dolar ile 3. Sırada yer almaktadır. Fakat birinci sıradaki Fransa'nın ihraç değeri 8 milyon dolardır. Yani üçüncü sırada yer alınsa da küçük bir ihracat gerçekleştirilmiştir. Geçmiş yıllardaki ihracat verileri göz önüne alındığında ihracatının canlandırılması muhtemel bir ürün grubu olarak değerlendirilebilir.
- Kurutulmuş kabuklu nohutun Türkiye'den dünyaya ihracatı 2018 yılında 102 milyon dolarken, Hindistan'a 100 bin dolar değerinde ihracat yapılmıştır. Oysaki geçmiş yıllarda 12 milyon dolara yakın ihracat değerine ulaşılmış ve bir süre yüksek ihracat gerçekleştirilmiştir. Fakat sonrasında ciddi düşüşler yaşamış ve hatta bazı yıllar hiç ihracatı yapılmamıştır. Son yıllarda yeniden canlanmaya başlayan grup ihracatı eski yüksek potansiyeline çıkartılabilir.
- Kurutulmuş kabuklu mercimeğin Hindistan'a ithalatının yarısından fazlası Kanada'dan yapılmaktadır. Türkiye'nin ihracatı yüksek iniş çıkışlı seyretmiştir. 2017 yılında 5 milyon dolara yakın ihracat yakalanmış fakat 2018'de 233 bin dolara düşmüştür. Türkiye'nin dünyaya ihraç sırası ikidir ve Hindistan'a ihracatın yüksek yönlü sürdürülebilirliği sağlanabilir.

- Taze ve kurutulmuş antep fıstığının dünya ihracat sıralamasında dördüncü sırada yer alan Türkiye, bu ürün grubunun Hindistan’a ihracatını uzun yıllar hiç yapmamıştır. 2012 yılı itibariyle dönem dönem yapılmış fakat çok küçük hacimli gerçekleşmiştir. Türkiye önemli ihracatçılar ve Hindistan önemli ithalatçılar arasında yer almaktadır. Türkiye’nin dünyaya ihracatı ve Hindistan’ın dünyadan ithalatı devamlı artış göstermektedir. Bu durum iki ülke arasındaki ticareti artırıcı potansiyel olarak değerlendirilebilir.
- Taze elma ihracatının büyük bir çoğunluğunu ABD ve Şili’den karşılayan Hindistan’ın ithalatında beşinci sırada yer alan Türkiye son yıllarda yükselen bir ihracat ivmesi kazanmıştır. Fakat artan üretimine ve diğer ülkelere göre lojistik maliyet avantajına bağlı olarak bünyesinde daha fazla ihraç potansiyeli barındırmaktadır.
- Kaynaşmış magnezya grubunda Türkiye üçüncü en büyük ihracatçı ve Hindistan beşinci en büyük ithalatçıdır. Lojistik bakımından daha uzak olmasına rağmen ikinci sırada ihracat yapan İrlanda’dır. Hindistan’ın dünyadan alımı ve Türkiye’nin dünyaya satışı göz önüne alındığında Türkiye bu ürün grubunun ihracatını artırabilir.
- Bakır cevherleri ve konsantrelerinde Hindistan yaklaşık 3 milyar dolarlık ithalatı ile Türkiye için önemli ihracat potansiyeli barındıran bir ülkedir. Önceki yıllarda 60 milyon doların üstüne çıkan Türkiye ihracatı ciddi düşüşler yaşamış ve bitme noktasına gelmiştir. Özellikle 2006-2012 yılları arasında yüksek ihracat yapılmış olup var olan bu potansiyel tekrar kazanılabilir.
- Krom cevherleri ve konsantreleri Türkiye’nin önemli ihraç kalemlerindendir. Fakat Hindistan’a ihracatı neredeyse yapılmamaktadır. Oysa 2018 yılı verilerine göre Hindistan bu ürün grubunu en çok ithal eden yedinci ülkedir. Türkiye ise bu ürünü en çok ihraç eden ikinci ülke konumundadır. Fakat iki ülke arasındaki ticaret önceki yıllarda 9,5 milyon dolara kadar yaklaşmış olmasına rağmen, son beş yılda sadece 2016 yılında ihraç yapılmıştır. Eski potansiyelinin geri kazandırabilir olduğu bir ürün grubudur.
- Petrol veya bitümlü minerallerden elde edilen hafif yağlar Türkiye tarafından 2018 yılında yaklaşık 2 milyar dolarlık dünya ihracatına sahiptir. 2017-18 yılları haricinde Hindistan’a hiç ihracatı yapılmamış fakat 2018 yılında 113 milyon

dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir. Potansiyel barındıran bir ürün grubudur. Hindistan'ın dünyadan ithalatı 1 milyar doların üzerindedir. Türkiye son yılda 112 milyon dolar ile Hindistan ithalatında 71. sırada kalmıştır.

- Petrol veya bitümlü minerallerden oluşan orta dereceli yağlarda Türkiye'nin Hindistan'a ihracatı devamlı ama çok azdır. Hindistan uzun yıllardır bu ürün grubunun yüksek değerlerde ithalatını gerçekleştirmektedir ve Türkiye dünyaya ihracatının çok küçük bir kısmını Hindistan'a ihraç etmektedir. Yaklaşık 5 milyar dolar değerinde ithalatın sadece 2,8 milyon doları Türkiye'ye aittir.
- Disodyum karbonat ihracatında dünyada ikinci sırada yer alan Türkiye, 2014 yılına kadar Hindistan'a hiç ihracat yapmamıştır. 2017 ve 2018 yılında ise önemli artışlar sağlamış ve Hindistan ithalatında birinci sıraya yerleşmiştir. Fakat hem Hindistan'ın dünya ithalatındaki artışı hem de Türkiye'nin dünya ihracatındaki hızlı artışına bakıldığında ihracatının daha fazla yapılması muhtemel bir üründür.
- 551511 GTİP no'lu dokuma elyafı dünyada en çok ihraç eden üçüncü ülke olan Türkiye'nin Hindistan'a ithalatı devamlı ama minimum düzeydedir. Hindistan'ın bu ürün grubundaki ithalatı düzenli olarak artış göstermektedir. Özellikle 2018 yılında bir önceki yıla göre 4 kat artış meydana gelmiştir. Hindistan'ın ithalatında gerçekleşen bu artışa ters olarak Türkiye ihracatı azalmıştır. Bu ürün grubu potansiyeller arasındadır ve Türkiye ihracatını artırabilir.
- Dokunmamış kumaşların dünya ihracatında üçüncü sırada yer alan Türkiye, Hindistan'a ithal eden ülkeler arasında on beşinci sıradadır. 300 milyon dolarlık ihracatının sadece 178 bin doları Hindistan'a aittir. Uzun yıllardır ihracat minimum düzeyde seyretmiştir. Fakat ihracatı geliştirilebilir bir ürün grubudur.
- Forma, kazak, hırka, yelek ve benzeri ürünlerin pamuk, örme veya tığ işiyle yapılmış olanların Türkiye'den dünyaya ihracatı 1 milyar doların üstündedir. Hindistan'ın dünyadan ithalatı düzenli olarak artış gösterirken, Türkiye'nin Hindistan'a ihracatı çok düşük seviyelerde seyretmektedir. Tekstil sektörü itibarıyla önemli bir konuma sahip olan Türkiye, bu grubun ihracatını artırabilir.
- Hindistan, gümüş ve işlenmemiş gümüş ürünlerinde dünya ithalatında birinci sıradadır. Türkiye'nin dünyaya yaptığı ihracatlar göz önünde bulundurulduğunda Hindistan'a ihraç değeri çok küçüktür. Öyle ki 2018 yılında bu ürün grubunun

sadece 16 bin dolarlık ihracatı yapılmıştır. Geçmiş yıllarda 40 milyon doların üstüne çıkan ihracat hacmi tekrar yakalanabilir.

- Hindistan dünyada önemli altın ithalatçılarından biridir ve Türkiye de önemli altın ihracatçıları arasındadır. Önceki yıllara bakıldığında 150 milyon dolar üzerine çıkan Türkiye'nin Hindistan ihracatı aşırı dalgalanmalar yaşayan bir gruptur. Önemli gelir kaynaklarından olan bu grubun ihracatı oldukça düşük değerlerde seyretmektedir. Yüksek ve sürdürülebilir ihracata dönüştürülmesi mümkündür.
- Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünlerin Hindistan'a ihracatı son üç yıldır hiç yapılmamıştır. Oysaki geçmiş dönemlerde 8, 10 ve 35 milyon dolar gibi önemli ihracat rakamına ulaşılmıştır. Son dönemde Hindistan'ın dünya ithalat miktarının iki katı dünya ihracatı yapılmasına rağmen, Hindistan'a hiç ihracat yapılmamıştır. Geçmişte önemli ihracatların gerçekleşmiş olmasıyla devlet tarafından koyulan bir engel olmadığı sürece bu tekrar canlandırılabilir.
- Rafine edilmiş bakırdan diğer teller grubunda Türkiye'nin ihracat ve Hindistan'ın ithalat sıraları sırasıyla 2 ve 1'dir. Fakat Türkiye'nin Hindistan'a ihracatı oldukça düşüktür. Daha önce 2,5 milyon dolar seviyeleri çıkmış ve sonra azalara 155 bin dolara kadar düşmüştür. Hindistan bu ürün grubunu en fazla ithal eden ülkedir bu yüzden Türkiye için yüksek ihracat potansiyeli barındırmaktadır.
- Telefon cihazları, aksam ve parçalarında 10 milyar dolar ithalat hacmine sahip olan Hindistan, en çok ihracatını Çin'den yapmaktadır. Türkiye ise 37.sırada yer almaktadır. Türkiye'nin 25 milyon dolarlık ihracatı düşünüldüğünde Hindistan'a ihracat da artırılabilir.

5.4. İKİ ÜLKE ARASINDA GERÇEKLEŞEN TİCARETTEKİ SORUNLAR

2018 yılı verilerine göre Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı 6. ülke Hindistan iken, bu sıralama ihracatta 37'dir. Bu durum Türkiye'nin Hindistan'a istenilen düzeyde ihracat yapamamış olduğunun göstergesidir. Son yıllarda hızlı bir büyüme yakalayan Hindistan, yüksek işgücü ve düşük işçi maliyetleriyle birçok pazarda önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Çin gibi yüksek üretim, ucuz ürün sağlayan ülke, rekabet açısından yarışılması zor pazarlar arasındadır. Türkiye ile karşılaştırıldığında iş yapma kolaylığı sıralamasında çok gerilerde kalmasına rağmen ciddi yatırımlar çekmektedir.

Türkiye ile Hindistan arasında ülkemiz aleyhine sürekli hale gelen bir dış ticaret açığı bulunmaktadır. Bu açığın başlıca nedeni Hindistan'a ihracatın ve dolayısıyla rekabet gücünün yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Öncelikle Hindistan özellikle hizmet sektöründe sahip olduğu nitelikli işgücünün yanında ucuz işgücü potansiyelinin çok yüksek olduğu bir ülkedir ve bu önemli bir rekabet üstünlüğü sağlamaktadır.

İki ülkenin birbirleriyle olan ticaret hacimleri küçük olmakla birlikte var olan sorunlara çözümler getirildiği ve yeni pazarlar oluşturulduğu takdirde ticaretin artacağı öngörülmektedir. Ticarete oluşan başlıca sorunlar; iki ülkenin birbirine uzak olması sebebiyle oluşan lojistik maliyetleri, aralarında STA olmamasından kaynaklı yüksek gümrük vergilerinin oluşması, iki ülkenin bankacılık sistemlerinde işbirliği eksiklikleri, Hindistan'da bürokrasinin yavaş işlemesi ve korsan üretim tehlikesidir (DEİK, 2017).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Küreselleşen günümüz dünyasında mal ve hizmetlerin ticareti uluslararası olmasının yanı sıra yüksek boyutlu hale de gelmiştir. 1980'lerin sonunda küresel değer zinciri kavramının ticaret hayatına girmesi ile de hem ticaret hem de rekabetçilik daha da artmıştır. Bu uluslararası üretim zincirine dahil olmak geliştirmekte olan ülkelerin ekonomik büyümelerine katkı sağlamış ve dış ticaretlerine olumlu etki yapmıştır. Dünya ülkelerine bakıldığında büyük bir çoğunluk geliştirmekte olan ülke konumundadır ve bu ülkelerin küresel ekonomiden aldıkları pay gün geçtikçe artmaktadır.

Bazı önemli dünya örgütleri ülkeleri sınıflandırmalara ayırarak gelişmiş ülke altında olanlara ticari ve sosyal kalkınmalarına yardımcı olacak kolaylıklar sağlamaktadır. Sınıflandırmalar eleştirilere maruz kalsa da geliştirmekte olan ve az gelişmiş ülkelere katkı sağlayıcı ayrıcalıklar sunduğundan dolayı var olmalarının gerektiği düşünülmektedir. Dünya Bankası, IMF, WTO ve UN ülke sınıflandırmalarını yapan örgütlerin en önemlileridir.

Ekonomik ve sosyal açıdan farklı olsalar da uluslararası sınıflandırmalarda Türkiye ve Hindistan GOÜ kategorisinde değerlendirilmektedir. GOÜ'nün birbirleriyle yaptıkları ticaret karşılıklı olarak fayda sağlayıcıdır. GOÜ'nün birbirleriyle ticareti GÜ'ye olan bağımlılıklarını da azaltmıştır.

Hindistan bağımsızlığını elde ettikten sonra Türkiye ile ilişkileri bir süre mesafeli olmuştur. 1952 yılında imzalanan Dostluk Anlaşması ile iki ülke arasında kültürel ve ekonomik yakınlık oluşturmak için karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmiş fakat istenilen neticeler hemen alınamamıştır. Ticaret hacimleri ağır bir seyirle büyüyen bu ülkeler birbirleri için güzel ticari fırsatlar barındırmaktadır.

Türkiye ile Hindistan ticaretinde, Türkiye hep ticaret açığı veren taraf olmuştur. İthalat ile ihracat arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin Hindistan'a ihracatını artıracak potansiyeller olduğu düşünüldüğünden, ihracatı artırıcı potansiyeli bulunan ürün gruplarını incelemek ve iki ülke ticaretinin geliştirilmesi için birtakım öneriler sunmaktır. Ürün gruplarının analizi yapılırken GTİP bazlı 6 haneli alt pozisyonlar ile Türkiye'nin Hindistan'a ihracatı, Hindistan'ın dünyadan

ithalatı, Hindistan'ın dünyaya ihracatı ve Türkiye'nin dünyaya ihracatı faktörleri göz önünde tutularak mevcut veriler üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, Türkiye'nin önceki yıllarda yüksek değerlerde ihracatını yaptığı fakat son yıllarda ihraç değerlerinde ciddi azalmalar olan ürün grupları oldukça fazladır. Bu durumdaki ürün grupları için geçmişte yakalanan ihracat potansiyelini tekrar yakalamak mümkün olabilir. Çünkü Türkiye'nin bu belirtilen ürün gruplarındaki ihracatının azalma sebebi, Hindistan'ın ithalat talebinin azalmasından kaynaklanmamaktadır. Bu, Hindistan'ın dünyadan ithalatı faktörü dikkate alınarak tespit edilmiştir. Bu durumun başlıca sebepleri ürün gruplarına göre değişiklik gösterebilmekle birlikte; lojistik maliyetleri, ürün kalitesi, ürün maliyeti ve yüksek vergiler olarak sıralanabilir. Ayrıca neredeyse hiç ihracatının yapılmadığı fakat son bir ya da iki yılda ani artış gösteren ürün grupları da değerlendirmeye alınmıştır.

Ürün analizlerinin yapımı aşamasında dikkat çeken bir diğer konu, bazı ürün gruplarında Türkiye'nin Hindistan'a ihraç sırası ilk beş arasında yer alsa da Türkiye'nin öncesindeki ülkeler ile ihracat değerlerinin arasında büyük farklar bulunmasıdır. Üstelik bu ülkeler (örneğin Almanya) mesafe olarak daha uzak olmasına rağmen daha fazla ihracatın yapıldığı yerlerdir. Burada varılacak nokta, ihracatımızdaki tek sorunun lojistik maliyeti olmadığı sonucudur. Ürünlerin kaliteli ve uygun fiyatlı yapımı, fuarlar aracılığı ile hem ürün hem firma tanıtımlarının yapılması gibi potansiyel artırıcı faaliyetlerin yapılması gerekir.

Ürün analizi sonucunda T.C. Ticaret Bakanlığı'nın verdikleri dışında Türkiye'nin ihracat potansiyeli en yüksek ürünler; peynir altı suyu, nohut ve mercimek (kurutulmuş, kabuklu), taze ve kurutulmuş antep fıstığı (kabuklu), taze elma, kaynaşmış magnezya, bakır ve kromun cevherleri ve konsantreleri, petrol ve bitümlü minerallerden hafif ve orta dereceli yağlar ile müstahzarları, disodyum karbonat, dokunmamış kumaşlar; forma, kazak, hırka, yelek ve benzeri ürünler; gümüş, altın, rafine edilmiş bakırdan diğer teller, alüminyum döküntü ve hurdaları, demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünler; telefon cihazları ve bunların parçaları olarak sıralanabilir.

Hindistan yüksek nüfusu ve bu nüfus yapısındaki çeşitliliği, çok farklı gelir düzeylerinin bulunması gibi faktörler sebebiyle tek bir pazar olarak değerlendirilmemelidir. Gönderilecek olan ürünün öncelikle bölgesinin iyi belirlenmesi

ve talebi karşılayıp karşılamayacağı konusunda önceden araştırma yapılarak araştırma sonucuna göre üründe değişiklik ya da iyileştirmeler yapılmalıdır. Bu ticaretin sürdürülebilir olması için gereklidir. Mal ve hizmet ticareti dışında, Hindistan’da özellikle altyapı ve inşaat sektörlerine yatırım yapılabilir. T.C. Ticaret Bakanlığı’nın Hindistan’ı 2020-2021 döneminde hedef ülke seçmesi ile verilecek ek destekler firmalar tarafından muhakkak değerlendirilmelidir.

2018 yılında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın verilerine göre 147 bin 127 kişi Hindistan’dan ülkemizi ziyarete gelmiştir. Son 10 yıllık verilere bakıldığında 3 kat artmış olan ziyaretçi sayısı, Hindistan’ın nüfusu göz önüne alındığında çok küçük bir sayı olarak kalmaktadır. Ülkelerin birbirine döviz kazandırması sadece mal ticaretiyle değil, aynı zamanda hizmet ticareti ile sağlanmaktadır. Hizmet ticareti kapsamında olan turizm de Türkiye’nin coğrafyası ve doğal güzellikleri düşünüldüğünde önemli bir sektördür. 1,5 milyara yakın nüfusu ile Hindistan’dan Türkiye’ye gelen ziyaretçi sayısı yok denilecek kadar azdır. Bu yüzden hem devlet hem de firma bazlı olarak ülke tanıtımının iyi bir şekilde yapılması hem turizm potansiyelini hem de mal ticaret potansiyelini artırıcı etki doğuracaktır. Firmaların kendilerini tanıtmaya fırsatı için en iyi yerler uluslararası fuarlardır. Hem Hindistan’da yapılan hem de Hintli firmaların yoğun ilgi gösterdiği başka ülke fuarlarında bulunmak gerekir.

Bunlara ek olarak, iki ülke arasında STA olmaması ticareti engelleyici en büyük sorunlardan birisidir. Çünkü STA sayesinde karşılıklı olarak tarife ve tarife dışı engeller ortadan kaldırılmış olacaktır. Türkiye ile Hindistan bu konu üzerinde uzun yıllardır müzakere aşamasındadır. STA yapılması iki ülkenin ticaret hacmini önemli ölçüde artıracaktır.

Ayrıca 10 Mayıs 2019 tarihinden itibaren Hindistan, Türkiye İthalat Rejiminde Gelişme Yolundaki Ülkeler arasından çıkarılarak Diğer Ülkeler kategorisine alınmış ve diğer ülkelere uygulanan ithalat vergileri uygulanmaya başlanmıştır. Bu karar sonucunda aylık ithalat verilerine bakıldığında kısa dönemde Hindistan’dan ithalatta azalma gözlenmemiştir. Fakat uzun dönemde karşılıklı ticari ilişkileri olumsuz yönde etkileme olasılığı vardır.

KAYNAKÇA

- ACAR Merve, “Doğrudan Yabancı Sermayenin Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Örneği”, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, c.13, s.3, 2016, ss.92-105.
- ADB, “*Asian Development Outlook 2019 Update*”, Asian Development Bank, 2019.
- ALKIRE Sabina, Jose Manuel ROCHE, Suman SETH, “Multidimensional Poverty Index 2013”, *Oxford Poverty & Human Development Initiative*, 2013.
<http://www.ophi.org.uk/wp-content/uploads/Global-Multidimensional-Poverty-Index-2013-8-pager.pdf>
- ARDA Erhan, *Ekonomi Sözlüğü*, 1.b., Bursa: Alfa Yayınları, 2002.
- AY Ahmet, Zeynep KARAÇOR, “2001 Sonrası Dönemde Türkiye Ekonomisinde Krizden Büyümeye Geçiş Üzerine Bir Tartışma” *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.16, 2006, ss. 67-86.
- AY Ahmet, “Dışa Açılma Sürecinde Döviz Kuru Politikası”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, s. 4, 2000, ss. 15-31.
- AYAZ Selin, *Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırımların Belirleyicisi*, (Doktora Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- AYVAZ Y.Yüksel, Ercan BALDEMİR, Serap ÜRÜT, “Yabancı Sermaye Yatırımlarının Verimlilik ve Kalkınmaya Etkilerinin Ekonometrik İncelemesi”, *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversite İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, c.13, s.1, 2006, ss. 177-186.
- BHATTACHARYA Barid Baran, Sabyasachi KAR, “Shocks, Economic Growth and the Indian Economy”, Working Papers, *eSocialSciences*, 2011.
- BİLGE Fahrettin Atıl, “Gelişmekte Olan Ülkelerde Ekonomik İstikrara Yönelik Maliye Politikası Uygulamalarının Etkinliği”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 2001, ss. 39-58.
- BÜYÜKBAHÇECİ Esra, “Hint’te Kast Sisteminin İlk İzleri ve Hint Edebiyatındaki Yeri”, *Dil ve Tarih-Coğrafya Dergisi*, c.56, s.2, 2016, ss. 238-255.
- CIA, [“https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/in.html”](https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/in.html), Central Intelligence Agency, (21.11.2019).
- ÇOLAK İpek, *Gelişmekte Olan Ülkelerde ve Ekonomilerde Yenilikçilik ve Girişimcilik: Türkiye-Arjantin Karşılaştırması*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- ÇEŞTEPE Hamza, Ertuğrul YILDIRIM, Melike BAYAR, “Doğrudan Yabancı Yatırım, Ekonomik Büyüme ve Dış Ticaret: Toda-Yamamoto Yaklaşımıyla Türkiye’den Nedensellik Kanıtları”, *Akdeniz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, c.13, s.27, 2013, ss. 1-37.

- DEİK, “Hindistan İnoğrafik”, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, 2017.
<https://www.deik.org.tr/uploads/hindistan-infografik.pdf>
- DEMİR Ömer, Mustafa ACAR, *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, 3.b., Ankara: Vadi Yayınları, 2002.
- DİLEK Serkan, “Uluslararası Döviz Piyasaları”, *Uluslararası Finans Teori ve Politika*, Ed. Nadir Eroğlu, Hasan Dinçer, Ümit Hacıoğlu, 1.b., Orion Yayınları, 2016.
- DİNLER Zeynel, *Tarım Ekonomisi*, 5.b., Bursa: Ekin Kitabevi, 2000.
- DÜNYA BANKASI, GDP growth (annual %) – India, “<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=IN>”, (25.11.2019).
- DÜNYA BANKASI, GDP per capita growth (annual %) – India, “<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?locations=IN>”, (25.11.2019).
- DÜNYA BANKASI, “<https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378834-how-does-the-world-bank-classify-countries>”, (30.05.2019).
- DÜNYA BANKASI, “<https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378831-why-use-gni-per-capita-to-classify-economies-into>” (27.05.2019).
- DÜNYA BANKASI, “<http://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/stories/the-classification-of-countries-by-income.html>”, (23.10.2019).
- DÜNYA BANKASI, “<https://blogs.worldbank.org/opendata/new-country-classifications-income-level-2018-2019>”, (23.10.2019).
- DÜNYA BANKASI, “<https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/378832-what-is-the-world-bank-atlas-method>”, (27.10.2019).
- DÜNYA BANKASI, “<https://blogs.worldbank.org/opendata/new-country-classifications-income-level-2018-2019>”, (27.05.2019-09.07.2019)
- DÜNYA BANKASI, “<http://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/stories/the-classification-of-countries-by-income.html>”, (22.10.2019)
- DÜNYA BANKASI, “<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GNP.PCAP.CD&country=LIC,HIC,UMC,LMC#>”, (09.07.2019).
- DÜNYA BANKASI, Global Development Finance, No. 44981, 2008.
- EĞİLMEZ Mahfi, *Tarihsel Süreç İçinde Dünya Ekonomisi*, 7.b., İstanbul: Remzi Kitabevi, 2019.
- EĞİLMEZ Mahfi, “Türkiye’de Gelir Dağılımı, Gini Katsayısı ve Yoksulluk Oranları”, <https://www.mahfiegilmez.com/2019/09/turkiyede-gelir-daglm-gini-katsays-ve.html>, (12.11.2019).

- EĞİLMEZ Mahfi, Uluslararası Doğrudan Yatırımlar, Kendime Yazılar, “<http://www.mahfiegilmez.com/2018/07/uluslararası-dogrudan-yatımlar.html>”, 2018, (16.10.2019).
- ENGİN Cem, Esra GÖLLÜCE, “2008 Küresel Finans Krizi ve Türkiye Üzerine Yansımaları”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, c.6, s.1, 2016, ss. 27-40.
- FAGERBERG Jan, Martin SRHOLEC, “Technology and development: Unpacking the Relationship(s)”, *IV Globelics Conference*, Mexico: 2008.
- FAO, Hunger and Food Insecurity, “<http://www.fao.org/faostat/en/#country/100>”, Food and Agriculture Organization, (22.11.2019).
- FAU, *The Indian Economy Since Independence*, “<https://www.fau.edu/search/?q=The%20Indian%20Economy%20Since%20Independence>”, Florida Atlantic University, (22.11.2019).
- GOVERNMENT OF INDIA, Ministry of Finance, “*Economic Survey 2018-19 Volume 2*”, 2019.
- GOVERNMENT OF INDIA, Ministry of Commerce and Industry – Department for Promotion of Industry and Internal Trade, “Fact Sheet on Foreign Direct Investment From April, 2000 to June, 2019”, “<https://dipp.gov.in/publications/fdi-statistics>”, (27.11.2019).
- GÖÇER İsmet, *Yabancı Doğrudan Yatırımların Verimlilik ve Makroekonomik Etkileri: Türkiye, Çin ve Hindistan Örneği*, (Doktora Tezi), Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- GÖNEL Feride Doğaner, *Kalkınma Ekonomisi*, 3.b., Ankara: Efil Yayınevi Yayınları, , 2016.
- GÜL Ekrem, Özgür ÇETİNER, “Büyüme-Gelişme-Kalkınma Ekseninde Az Gelişmişlik Olgusu: Gelişmiş Ülkeler Nasıl Kalkındı?”, *Dünya Ekonomisinden Seçme Konular*, ed. Feride Öztürk, Fatih Çelebioğlu, 1.b., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006, ss. 85-104.
- HALLER Alina-Petronela, “Concepts of Economic Growth and Development. Challenges of Crisis and of Knowledge”, *Economy Transdisciplinarity Cognition*, Vol.15, No.1, 2012, ss.66-71.
- HAN Ergül, Ayten Ayşen KAYA, *Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika*, 8.b., İzmir: Nobel Yayıncılık, 2013.
- ILO, “https://www.ilo.org/shinyapps/bulkexplorer14/?lang=en&segment=indicator&id=POP_XWAP_SEX_AGE_GEO_NB_A”, International Labour Organization, 2018, (25.11.2019).
- IMF, “*World Economic Outlook 2019*”, International Monetary Fund, 2019.
- IMF, “<https://www.imf.org/en/About>”, (25.10.2019).

- IMF DataMapper, Real GDP growth, “https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/IND?zoom=IND&highlight=IND”, (28.12.2019).
- INVEST IN INDIA, “<https://www.investindia.gov.in/foreign-direct-investment#sections-3>”, (27.11.2019).
- İNSAMER, Hindistan, “https://insamer.com/tr/hindistan_511.htm”, İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, (31.10.2019).
- JOSHI Deepali Pant, Yatırım Fırsatları ve Türkiye ile Hindistan’ın Dış Ticaret Stratejileri: Hindistan Türkiye Ekonomik İlişkileri, *I. Uluslararası Türk-Asya Kongresi*, 2006, ss. 314-335.
- JOSHİ Vijay, Ian Malcolm David LITTLE, *India’s Economic Reforms, 1991-2001*, 1.e., Oxford: Clarendon Press, 1996.
- KALDOR Nicholas, *Strategic Factors in Economic Development*, New York State School of Industrial and Labor Relations, Cornell University, Ithaca, 1967.
- KARAHAN Özcan, Evren İPEK, “Türkiye’ye Yönelik Yabancı Sermaye Akımlarının Hacim ve Kompozisyonundaki Gelişmeler”, *Yönetim ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi*, c.11, s.21, 2013, ss. 299-316.
- KARLUK S. Rıdvan, *Uluslararası Ekonomi, Teori ve Politika*, 7.b., İstanbul: Beta Basım Yayın, 2003.
- KIZILGÖL Özlem, Erman ERBAYKAL, “Türkiye’de Turizm Gelirleri ile Ekonomik Büyüme İlişkisi: Bir Nedensellik Analizi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.13, S.2, 2008, ss. 351-360.
- KOZAK Nazmi, Meryem A. KOZAK, Metin KOZAK, *Genel Turizm*, 14.b., Ankara: Detay Yayıncılık, 2013.
- KRUEGER Anne O., Sajjid CHINOY, “The Indian Economy in Global Context”, *Economic Policy Reforms and the Indian Economy*, Ed. Anne O. Krueger, 1.e., Chicago and London: The University of Chicago Press, 2002.
- MALLICK Sushanta K., *Modelling Macroeconomic Adjustment with Growth in Developing Economies: The Case of India*, (PhD Thesis), India: University of Warwick Department of Economics, 1998.
- MUKHERJEE S., J. CHAKRABARTİ, *Evolution of Indian Economy and Elementary Statistics*, 1.e. New Delhi: Allied Publishers, 2000.
- MUTLU Mustafa, *Gelişmekte Olan Ülkelerdeki Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Ülke Ekonomisine Katkıları ve Türkiye Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- NATIONAL PORTAL OF INDIA, Lifestyle Value and Beliefs, “<https://knowindia.gov.in/culture-and-heritage/lifestyle-values-and-beliefs.php>”, (13.11.2019).

- NIELSEN Lyng, "Classifications of Countries Based on Their Level of Development: How it is Done and How it Could be Done", IMF Working Paper 11/31,2011.
- NIELSEN Lyng, "How to Classify Countries Based on Their Level of Development", *Social Indicators Research*, Vol.146, No.433, 2013, ss.1087-1107.
- O'SULLIVAN Arthur, Steven M. SHEFFRIN, *Economics: Principles in Action*, 1.e., New Jersey: Pearson Prentice Hall, 2003.
- ÖZEKİCİOĞLU Halil, Cüneyt KILIÇ, "Küresel Ekonomi Çağında Çin ve Hindistan", *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, c.4, s.2, 2017, ss. 19-34.
- ÖZEN Gökçen Çatlı, "Kapalı Toplumsal Yapı: Kast Sistemi Üzerinden Tabakalaşma", *Aydın Toplum ve İnsan Dergisi*, c.2, s.3, 2016, ss. 59-65.
- ÖZ Sumru, "Küresel Rekabette Yeni Bir Güç: Hindistan", *TÜSİAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu*, 2007.
- PALANDÖKENLİER Berk, *Gelişmekte Olan Ülkeler ve Lucas Paradoksu: Seçilmiş Ülkeler İçin Ampirik Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- PEARSON Lester B., Chairman, Editor, "Partners in Development: Report of the Commission on International Development", *Praeger*, Vol.67, No.2, 1969, ss.726-727.
- PRAKASH B.A., "Economic Reforms and Performance of Indian Economy", *The Indian Economy Since 1991: Economic Reforms and Performance*, 2.p., Ed. B.A. Prakash, New Delhi: Pearson Education, 2012.
- PRUTHI R.K., *Indian Caste System*, 1.e., New Delhi: Discovery Publishing House, 2004.
- RESERVE BANK OF INDIA, "<https://www.rbi.org.in/>", (26.11.2019).
- RESMİ GAZETE, "Türkiye ile Hindistan Arasında Dostluk Antlaşması", 1952, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8108.pdf> (23.12.2019).
- RESMİ GAZETE, "Türkiye ile Hindistan Arasında Ticaret Anlaşması", 1953, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8495.pdf> (23.12.2019).
- RESMİ GAZETE, "İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetveli", 2017, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171231M3-1.pdf> (18.12.2019).
- RESMİ GAZETE, "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Hindistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Haşhaş Tohumu Ticareti Hakkında Mutabakat Zaptının Onaylanması Hakkında Karar", 2019, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/08/20190816M1-6.pdf> (23.12.2019).
- SAĞLAMER Erdem, *Dolaylı Yabancı Sermaye Yatırımları ve Dış Yatırımcıların Türk Sermaye Piyasasına Çekilmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.

- SAYGILI Şeref, Cengiz CİHAN, Hasan YURTOĞLU, “Türkiye Ekonomisinde Sermaye Birikimi, Verimlilik ve Büyüme: 1972-2003”, *Devlet Planlama Teşkilatı Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü*, Yayın no: 2686, 2005.
- SEYİDOĞLU Halil, *Uluslararası İktisat Teori, Politika ve Uygulama*, 14.b., İstanbul: Güzem Can Yayınları, 2001.
- STANFORD Jim, *Herkes İçin İktisat - Kapitalist Sömürüyü Anlama Kılavuzu*, çev. Tuncel Öncel, 1.b., İstanbul: Yordam Kitap, 2011.
- STIGLITZ Joseph E., Amartya Kumar SEN, Jean-Paul FITOUSSI, “Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress”, *Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*, Paris, 2009.
- SWAMINATHAN Mankombu Sambasivan, “M. S. Swaminathan: The Quest for a World without Hunger”, *50 Years of Green Revolution: An Anthology of Research Papers*, Vol.1, India: World Scientific Publishing, 2017.
- T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “<http://www.mfa.gov.tr/hindistan-siyasi-gorunumu.tr.mfa>”, (27.08.2019).
- T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “<http://www.mfa.gov.tr/turk-bogazlari.tr.mfa>”, (10.09.2019).
- T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, Hindistan Ülke Künyesi, “<http://www.mfa.gov.tr/hindistan-kunyesi.tr.mfa>”, 2018, (17.10.2019).
- T.C. DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, “[http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-kalkinma-programi- undp -.tr.mfa](http://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-kalkinma-programi-undp-.tr.mfa)”, (24.10.2019).
- T.C. HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI, Yeni Ekonomi Programı 2020-2022, <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/10/Yep-Eyl%C3%BCI-1.pdf> ,2019.
- TCMB, Uluslararası Yatırım Pozisyonu Gelişmeleri, “www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Istatistikler/Odemeler+Dengesi+ve+Ilgili+Istatistikler/Uluslararası+Yatırım+Pozisyonu/”, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, (16.10.2019).
- T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, Uluslararası Doğrudan Yatırım İstatistikleri, “<https://tuys.sanayi.gov.tr/page.html?sayfaId=3a3ab24a-23dc-4c01-a5b3-b22912de0c8e&lang=tr>” (16.10.2019).
- T.C. SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, Uluslararası Doğrudan Yatırım Bültenleri, Eylül 2019, “<https://tuys.sanayi.gov.tr/page.html?sayfaId=d9bb2767-1375-4db1-a8ba-db7d479e5dd3&lang=tr>” (16.10.2019)
- T.C. TİCARET BAKANLIĞI, Ekonomi Görünüm Raporu Temmuz 2019, 22.08.2019
- T.C. TİCARET BAKANLIĞI, “<https://www.ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/guney-asya/hindistan/ulke-profil/pazar-ile-ilgili-bilgiler>”, 2018, (28.08.2019).

- T.C. TİCARET BAKANLIĞI, “<https://www.ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/guney-asya/hindistan/ulke-profilu/genel-ekonomik-durum>”, (08.09.2019).
- T.C. TİCARET BAKANLIĞI, “<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/guney-asya/hindistan/ulke-profilu/dogrudan-yabancı-yatırımlar>”, 2018.
- T.C. TİCARET BAKANLIĞI, 2019 Yılı Ağustos Ayı Veri Bülteni, <https://ticaret.gov.tr/data/5d5d031413b8768cc87d5f33/2019%20Y%C4%B1%C4%B1%20A%C4%9Fustos%20Ay%C4%B1%20Veri%20B%C3%BClteni.pdf>, 2019.
- T.C. TİCARET BAKANLIĞI, Ekonomik Görünüm Raporu Eylül 2019, “https://ticaret.gov.tr/data/5d63cf8013b8762f7c43a658/Ekonomik_Gorunum_Eylul.pdf” (03.10.2019).
- T.C. TÜRK DİL KURUMU, Güncel Türkçe Sözlük, 2019, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=>, (19.10.2019).
- TEMEL Adil, Ercan BOYAR, Şeref SAYGILI, Türkiye Ekonomisinde Büyüme ve Ekonomik Yapı Değişimleri: 1946-1999, yayınlanmamış çalışma, 2000.
- TEZANOS VAZQUEZ Sergio, Andy SUMNER, “Revisiting the Meaning of Development: A Multidimensional Taxonomy of Developing Countries”, *The Journal of Development Studies*, Vol.49, No.12, 2013, ss. 1728-1745.
- TİM, İhracat Rakamları 2019-2014, “<https://www.tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari.html>”, Türkiye İhracatçılar Meclisi, (12.18.2019).
- TMMOB, “*Sanayi Kongresi 2007 Oda Raporu*”, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, 2017.
- TRADE ATLAS, “<https://www.tradeatlas.com/page/gtip-nedir-gtip-no-sorgulama-gtip-no-ogrenme>”, (18.12.2019).
- TRADE MAP, “<https://www.trademap.org/Index.aspx>”.
- TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları 2018 Haber Bülteni, <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30709>, (10.09.2019).
- TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri, “<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr>”, (16.09.2019).
- TÜİK, Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus 2018, “<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>”, (16.09.2019).
- TÜİK, Satınalma Gücü Paritesi 2018 Haber Bülteni, “<http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33937>”, (08.10.2019).
- TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri Bülteni Ağustos 2019, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30660>, 2019.
- TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri, “http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1046”, (11.12.2019)

- TÜİK, Satınalma Gücü Paritesi Geçici Sonuçlar 2018 Haber Bülteni, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33590>, (12.11.2019).
- TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30755>, (12.11.2019).
- TÜİK, Ulusal Hesaplar GSYH, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (23.09.2019).
- TÜİK, Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla 2018 Haber Bülteni, <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30890>, (03.10.2019).
- TÜİK, İşgücü İstatistikleri Haziran 2019, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30686>, (23.09.2019)
- TÜRK İsmail, *Maliye Politikası*, 9.b., Ankara: Turhan Kitabevi, 1992.
- TÜRKAY Mehmet, *Sermaye Birikimi, Kalkınma, Azgelişmişlik Türkiye ve Dünya Üzerine Notlar*, 1.b., İstanbul: Sosyal Araştırmalar Vakfı, 2009.
- TÜRSAB, İthalat/İhracat İçindeki Payı 1969-2018, <https://www.tursab.org.tr/istatistikler/turizmin-ekonomideki-yeri>, (11.11.2019).
- TÜRSAB, Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açıklarını Kapama Payı, <https://www.tursab.org.tr/istatistikler-icerik/dis-ticaret-aciklarinin-kapatmada-payi>, (20.09.2019).
- UN, “International Trade and Development Report, A/74/221”, UN Secretary-General, 74.session, 2019.
- UNCTAD, “Handbook of Statistics 2019”, United Nations Conference on Trade and Development, 2019.
- UNCTAD, “*Handbook of Statistics 2018*”, United Nations Conference on Trade and Development, 2018.
- UNCTAD, “*Report of the UN Secretary-General: International Trade and Development (A/74/221)*”, 2019.
- UNCTADstat, “Services (BPM6): Exports and imports of total services, value, shares, and growth, annual”, <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=87010>, (04.11.2019).
- UNCTADstat, “Merchandise: Total trade and share, annual”, <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=101>, (04.11.2019).
- UNCTADstat, “Goods and Services (BPM6): Exports and imports of goods and services, annual, 2005-2018”, <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=89795>, (19.07.2019).

- UNCTADstat, “Services (BPM6): Exports and imports of total services, value, shares, and growth, annual”, [“https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx”](https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx), (04.11.2019).
- UNCTADstat, “Merchandise: Total trade and share, annual”, [“https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx”](https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx), (04.11.2019).
- UNCTAD, World Investment Report, United Nations Conference on Trade and Development, 2019.
- UNCTADstat, “Gross domestic product Total and per capita, current and constant (2010) prices, annual”, [“https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=96”](https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=96) (19.07.2019).
- UNDP, “*Human Development Indices and Indicators 2018 Statistical Update*”, United Nations Development Programme, 2018.
- UNESCO, Institute for Statistics, [“http://uis.unesco.org/en/country/in?theme=education-and-literacy”](http://uis.unesco.org/en/country/in?theme=education-and-literacy), (24.11.2019).
- UNSD, [“https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49/”](https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49/), (24.10.2019).
- VAGGI Gianni, “The Rich and The Poor: A Note on Countries’ Classification”, *PSL Quarterly Review*, Vol.70, No.279, 2017, ss.59-82.
- YASED, Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2018 Yıl Sonu Değerlendirme Raporu, *Uluslararası Yatırımcılar Derneği*, 2019.
- YILMAZ Murat, “Türkiye’de Kırsal Nüfusun Değişimi ve İllere Göre Dağılımı (1980-2012)”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, c.20, s.33, 2015 ss. 161-188.
- WBI, [“https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GNP.PCAP.CD&country=LIC,HIC,UMC,LMC#”](https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GNP.PCAP.CD&country=LIC,HIC,UMC,LMC#), World Bank Indicators, (27.05.2019)
- WDI, [“https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?locations=IN”](https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?locations=IN), (28.11.2019).
- WEF, “*Regional Risks for Doing Business*”, World Economic Forum, 2019.
- World Bank Group, “Ease of Doing Business”, 16.e., 2019.
- WTO, [“https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/dev_special_differential_provisions_e.htm#legal_provisions”](https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/dev_special_differential_provisions_e.htm#legal_provisions), (27.05.2019).
- WTO, [“https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/d1who_e.htm”](https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/d1who_e.htm), (27.05.2019).
- WTO, “*World Trade Statistical Review 2019*”, World Trade Organization, 2019.
- WTO, [“https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/dev_special_differential_provisions_e.htm#legal_provisions”](https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/dev_special_differential_provisions_e.htm#legal_provisions), (27.05.2019)
- WTO, [“https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/d1who_e.htm”](https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/d1who_e.htm), (27.05.2019).

EKLER

Ek 1 – Belirlenen 4'lü GTİP'ler

GTİP NO	AÇIKLAMA
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar (ham hariç)
2836	Karbonat; Peroksikarbonat; Amonyum karbonat içeren ticari amonyum karbonat
7108	Altın (ham, yarı işlenmiş, pudra halinde)
2519	Magnezit, erimiş yanmış manyezi
0808	Elma, armut ve ayva (taze)
7305	Demir/Çelikten diğer tüp ve borular-kaynaklı vb.-çapı>406,4 mm
2847	Hidrojen Peroksit
5201	Pamuk (kardesiz, taranmamış)
3102	Azotlu mineral/kimyasal gübreler
7607	Alüminyumdan yaprak ve şeritler-kalınlık<0,2 mm
7217	Demir/Alaşımsız Çelikten Teller
3904	Vinil Klorür/halojenli diğer olefin polimerleri (ilk şekilde)
5209	Pamuk men (dokuma %85 < Pamuklu 200g/m2 den fazla)
7306	Demir/Çelikten diğer tüpler, borular, içi boş profiller
0802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)
7020	Camdan diğer eşya
7207	Demir veya alaşımsız çelikten yarı mamul ürünler
4202	Deri ve kösele vb.den seyahat eşyası
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. eşya (örme)
9031	Diğer ölçme, kontrol alet ve cihazları, profil projektörleri
5211	Pamuk men (dokuma, %85> pamuklu, suni-sentetik karışık, 200g/m2den ağır)
6805	Tabii/suni aşındırıcı toz/küçük taneler
4408	Kaplamalık ve kontrplak için yapraklar; kalın>6mm
6911	Porselen ve çiniden sofa, mutfak ve tuvalet eşyası
1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)
7216	Demir/alaşımsız çelikten profil
8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar
4008	Vulkanize kauçuktan levha, yaprak, şerit, çubuk ve profiller
4411	Lif levha, orta yoğunlukta
5603	Dokunmamış mensucat (emdirilmiş)
7219	Paslanmaz çelikten yassı hadde mamulü (600 mm'den geniş)
5515	Diğer devamsız sentetik liften dokumalar
8436	Tarım, ormancılık, kümes hayvancılığına mahsus makine, cihazlar
7408	Bakır teller
8716	Taşıtlar için römorklar, yarı römorklar vb. ile aksam-parçaları
3912	Selüloz ve kimyasal türevleri (ilk şekilde)
8528	Televizyon alıcıları, video monitörleri ve projektörler
7008	Çok katlı yalıtım camları

3903	Stiren polimerleri (ilk şekillerde)
5703	Tuften edilmiş halılar, tuften edilmiş (yer kaplamaları)
8487	Bu fasılın başka yerinde yer almayan makinaların aksam, parçası
2840	Boratlar, peroksiboratlar (perboratlar)
4818	Tuvalet kağıtları, kağıt havlu, mendil, kumaş, masa örtüsü vb.
0404	Peynir altı suyu
0805	Turunçgiller (taze/kurutulmuş)
0713	Kuru baklagiller (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış)
7612	Alüminyum fiçı, varil, bidon, kutu vb. kaplar - hacmi <300 lt
3822	Laboratuvarlarda, teşhiste kullanılan karma reaktifler
9607	Kayarak işleyen fermuar vb. aksam, parçaları
8512	Kara taşıtlarının aydınlatma, sinyal vb. tertibatı, cihazları
5208	Pamuk men (ağırlıkça %85 ve fazla pamuk m.kare 200 gr)
8407	Alternatif-Rotatif kıvılcım ateşlemeli, içten yanmalı motorlar
3105	Azot, fosfor ve potasyum gibi; iki/üçünün karışımları
7210	Demir/Çelik yassı mamul, kaplı, sıvanmış (600 mm'den geniş)
3307	Tıraş müstahzarları, vücut deodorantları, tuvalet müstahzarları
8464	Taş, seramik, beton, çimento, soğuk cam işleyen makinalı aletler
9506	Jimnastik, atletizm, diğer spor ve açık hava oyunları eşyası
8408	Dizel, yarı dizel motorlar (Hava basıncı ile ateşlenen, pistonlu)
7409	Bakır levha, plaka ve şeritler (kalınlığı > 0,15 mm)
3901	Etilen polimerleri (ilk şekillerde)
8503	Elektrik motor, jeneratör, elektrojen grupları aksam, parçaları
7321	Demir-çelik soba, ocak, ızgara, ocak, mangal vb. ev eşyası
7106	Gümüş (ham/yarı işlenmiş, pudra halinde)
7404	Bakır hurda ve döküntüler
2610	Krom cevherleri ve konsantreleri
7208	Demir/Çelik sıcak hadde yassı mamulleri - genişlik 600 mm.den fazla
8901	Yolcu gemileri, gezinti gemileri, feribotlar, yük gemileri, mavnalar
2902	Döngüsel hırdokarbonlar
2603	Bakır cevherleri ve konsantreleri
7602	Alüminyum döküntü ve hurdaları

Ek 2 – Ürün Analizi

FASIL	GTİP	GTİP ADI	bin ABD doları			Türkiye'nin dünya ihracat sırası	Hindistan'ın dünyaya ihracat sırası	Türkiye'nin dünyadan ithalat sırası	Hindistan'ın dünyadan ithalat sırası	Hindistan'ın en çok ithalat yaptığı ülkeler (2018)
			Türkiye'nin Hindistan'a ihracatı (2018)	Hindistan'ın dünyadan ithalatı (2018)	Türkiye'nin dünyaya ihracatı (2018)					
BÖLÜM 1: CANLI HAYVANLAR VE HAYVANSAL ÜRÜNLER										
4	040410	Peynir altı suyu ve modifiye peynir altı suyu (konsantre edilmiş olsun olmasın veya ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeleri içersin içermesin	396	12.948	27.915	20	34	124	34	1.Fransa 2.Almanya 3.Türkiye
BÖLÜM 2: BİTKİSEL ÜRÜNLER										
7	071320	Kurutulmuş, kabuklu nohut "garbanzos" (derili olsun olmasın)	100	129.191	102.693	5	2	4	3	1.Avustralya 2. Sudan 13. Türkiye
	071340	Kurutulmuş, kabuklu mercimek (derili olsun olmasın)	233	90.680	194.194	2	11	1	5	1. Kanada 2. Avustralya 7. Türkiye
8	080252	Taze ve kurutulmuş antep fıstığı, kabuklu	1.070	73.908	633.613	4	36	39	3	1. Afganistan 2. İran 5. Türkiye
	080810	Taze elma	8.516	304.008	94.592	15	45	152	5	1. ABD 2. Şili 5. Türkiye
BÖLÜM 5: MİNERAL MADDELER										
25	251990	Kaynaşmış magnezya; sinterlemeden önce eklenen az miktarda diğer oksitler içeren olsun olmasın, tamamen yanmış "sinter" magnezi; diğer magnezyum oksit (doğal magnezyum karbonat "manyezit" hariç)	11.170	141.190	128.068	3	28	8	5	1. Çin 2. İrlanda 4. Türkiye

26	260300	Bakır cevherleri ve konsantreleri	0	2.692.653	122.771	31	32	22	5	1. Şili 2. Endonezya 33. Türkiye
	261000	Krom cevherleri ve konsantreleri	0	44.002	306.471	2	13	6	7	1. Güney Afrika 2. Umman 24. Türkiye
27	271012	Petrol veya bitümlü minerallerden hafif yağlar ve müstahzarları (biyodizel içerenler hariç)	112.922	1.081.924	1.921.850	28	6	43	41	1. BAE 2. ABD 71. Türkiye
	271019	Biyodizel içermeyen, petrol veya bitümlü minerallerden oluşan orta dereceli yağlar ve müstahzarlar	2.796	4.608.610	1.801.295	34	5	13	27	1. BAE 2. Kore Cum. 41. Türkiye
BÖLÜM 6: KİMYA SANAYİİ VE BUNA BAĞLI SANAYİİ ÜRÜNLERİ										
28	283620	Disodyum karbonat	39.656	205.964	599.980	2	13	33	4	1. Türkiye 2. Romanya 3. ABD
BÖLÜM 11: DOKUMAYA ELVERİŞLİ MADDELER VE BUNLARDAN MAMUL EŞYA										
55	551511	Ağırlık itibarıyla %85'ten az polyester elyaf içeren, ancak esas itibarıyla veya sadece viskoz ipeği lifleriyle karışık dokuma elyaf	232	109.345	175.491	3	2	9	2	1. Mısır 2. Çin 5. Türkiye
56	560311	Dokunmamış kumaşlar (emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş olsun olmasın, dokumaya elverişli sentetik ve suni filamentlerden m ² ağırlığı 25 gr. veya daha az olanlar)	226	61.940	124.006	9	25	21	14	1. Çin 2. Endonezya 14. Türkiye
	560312	Dokunmamış kumaşlar (emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş olsun olmasın, dokumaya elverişli sentetik ve suni filamentlerden m ² ağırlığı 25 gramı geçen fakat 70 gramı geçmeyenler)	178	20.624	299.180	3	12	21	35	1. Çin 2. ABD 15. Türkiye

61	611020	Forma, kazak, hırka, yelek ve benzeri ürünler, pamuk, örme veya tığ işi (pamuklu yelekler hariç)	397	19.656	1.029.588	7	19	33	58	1. Bangladeş 2. Çin 7. Türkiye
	611030	Forma, kazak, hırka, yelek ve benzeri eşyalardan, sentetik veya örme tığ işi	410	29.498	788.464	9	32	34	48	1. Bangladeş 2. Çin 8. Türkiye
BÖLÜM 14: TABİİ VEYA KÜLTÜR İNCİLER, KIYMETLİ VEYA YARI KIYMETLİ TAŞLAR, KIYMETLİ METALLER, KIYMETLİ METALLERLE KAPLAMA METALLER VE BUNLARDAN MAMUL EŞYA; TAKLİT MÜCEVHERCİ EŞYASI; METAL PARALAR										
71	710691	Gümüş (altın veya platin yaldızlı gümüş dahil), işlenmemiş gümüş (toz halde gümüş hariç)	16	3.573.829	17.341	29	83	15	1	1. Birleşik Krallık 2. Hong Kong, Çin 49. Türkiye
	710812	Altın (platin kaplamalı altın dahil)(diğer işlenmemiş şekillerde olanlar)(toz formundaki altın hariç)	26.384	31.668.284	2.577.178	12	130	6	3	1. İsviçre 2. Gana 25. Türkiye
BÖLÜM 15: ADİ METALLER VE ADİ METALLERDEN EŞYA										
72	720839	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünler (genişlikleri 600 mm veya daha fazla, kalınlıkları 3 mm'den az olanlar)	0	448.081	834.587	5	6	2	11	1. Kore Cum. 2. Japonya 62. Türkiye
74	740819	Rafine edilmiş bakırdan diğer teller	155	1.060.720	403.036	2	26	16	1	1. Malezya 2. Vietnam 18. Türkiye
BÖLÜM 16: MAKİNALAR VE MEKANİK CİHAZLAR; ELEKTRİK MALZEMELERİ; BUNLARIN AKSAM VE PARÇALARI; SES KAYDEDİCİLER VE KAYDEDİLEN SESİ TEKRAR VERMEYE MAHSUS CİHAZLAR, TELEVİZYON GÖRÜNTÜ VE SES KAYDEDİCİLER VE KAYDEDİLEN GÖRÜNTÜ VE SESİ TEKRAR VERMEYE MAHSUS CİHAZLAR; BUNLARIN AKSAM, PARÇA VE TEFERRUATI										
85	851770	Telefon cihazları; ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazların aksam ve parçaları	403	9.664.834	24.720	49	25	36	4	1. Çin 2. Hong Kong, Çin 36. Türkiye

Kaynak: Trade Map ve Resmi Gazete İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetveli verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

**Ek 3- Ürün Analizinde Kullanılan GTİP’lerin 2001-2018 Yılları Arasında Türkiye’nin
Hindistan’a İhraç Değerleri**

GTİP	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	bin dolar								
040410	0	30	229	195	16	116	0	0	0
071320	11.917	4.105	10.877	8.168	9.172	2.195	0	435	0
071340	0	453	394	0	0	0	1.048	0	0
080252	0	0	0	0	0	0	0	0	0
080810	0	0	0	0	0	0	0	0	0
251990	0	0	0	0	0	0	0	0	0
260300	2.366	0	0	0	0	23.693	27.856	27.089	12.545
261000	0	0	0	0	0	0	595	4.501	1.069
271012	0	0	0	0	0	0	0	0	0
271019	0	37	0	13	49	23	1.567	1.468	1.773
283620	0	0	0	0	0	0	0	0	0
551511	1.769	320	103	369	1.320	896	862	1.285	413
560311	0	0	0	0	0	1	5	2	14
560312	47	37	4	42	171	134	354	284	665
611020	0	0	0	3	25	7	36	10	18
611030	0	0	0	3	8	3	4	6	6
710691	0	0	0	0	0	0	0	0	0
710812	0	0	0	0	0	0	8.192	18.215	4.095
720839	0	0	0	0	0	0	0	345	35.025
740819	197	162	123	171	203	404	378	551	434
851770	0	0	0	0	0	0	40	341	847

Ek 3'ün Yıl Bazlı Devamı

GTİP	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	bin dolar								
040410	0	514	87	1.797	2.407	252	1.036	4.220	396
071320	0	102	299	0	134	442	3.270	472	100
071340	71	0	236	100	171	3.040	2.871	4.728	233
080252	0	0	1.040	998	0	632	0	0	1.070
080810	0	0	0	97	1.029	38	1.412	3.826	8.516
251990	74	326	988	1.561	4.556	5.379	5.081	10.807	11.170
260300	38.666	40.033	63.195	9.715	14.877	6.987	4	8.292	0
261000	2.674	9.432	2.924	471	0	0	443	0	0
271012	0	0	0	0	0	0	0	12.990	112.922
271019	2.780	1.898	1.500	2.165	2.271	1.035	2.169	2.692	2.796
283620	0	0	0	0	0	4.751	2.149	12.850	39.656
551511	428	861	83	409	67	261	231	423	232
560311	109	77	71	41	1	114	2.615	1.282	226
560312	493	499	1.086	261	227	209	147	173	178
611020	8	20	29	105	67	148	164	407	397
611030	27	15	22	27	39	29	57	274	410
710691	30.719	38.997	43.142	46.030	19.479	8.278	9.780	11.344	16
710812	54.934	125.676	157.910	0	2.061	138.058	12.460	17.031	26.384
720839	8.550	3.969	0	0	11.206	1.398	0	0	0
740819	1.063	1.099	1.835	2.456	1.384	1.334	543	847	155
851770	939	1.008	933	801	1.026	865	1.264	2.956	403

**Ek 4- Ürün Analizinde Kullanılan GTİP’lerin 2001-2018 Yılları Arasında Hindistan’ın
Dünyadan İthalatı**

Ürün Kodu	Hindistan'ın dünyadan ithalatı								
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	bin dolar								
040410	953	743	1552	1571	1769	3156	3676	3539	4668
71320	153398	105586	82574	61066	111789	73418	61978	115849	149075
71340	19604	31799	14852	14441	13997	21530	114183	29953	152998
80252	0	0	0	0	0	0	0	0	0
80810	8130	13023	13243	9901	21219	23480	52963	64277	82978
251990	12884	12340	17842	22830	28965	30167	33967	36802	35054
260300	317583	322133	334697	672833	812320	4411511	4369364	4306863	3020819
261000	3147	276	259	490	1419	1548	19932	29314	10212
271012	0	0	0	0	0	0	0	0	0
271019	0	0	0	0	0	2551411	4739490	7753047	3301424
283620	22865	14806	12798	28087	24495	47577	63442	78926	128695
551511	1420	1833	1323	1553	2388	4348	8330	11269	7625
560311	2398	2212	4708	6473	7119	7821	5347	5302	6133
560312	2101	2289	2935	3677	4387	6702	7190	5907	6073
611020	8	137	75	196	282	553	1661	3166	1771
611030	38	198	262	284	1009	1178	1575	1818	1526
710691	389421	342744	239944	240709	500504	69695	922622	2044997	506518
710812	4283378	3419074	4152065	5572626	6162449	7832132	9716612	15492546	23172063
720839	11707	16337	6819	52681	77232	115842	226178	128997	124249
740819	22242	12457	9844	5448	8924	26062	18541	31231	27933
851770	0	0	0	0	0	0	0	0	2510063

Ek 4'ün Yıl Bazlı Devamı

	Hindistan'ın dünyadan ithalatı								
Ürün Kodu	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	bin dolar								
040410	11244	19762	16923	19641	26813	19686	17757	21030	12948
71320	85783	108715	355551	324199	200483	430105	688368	1300886	129191
71340	208919	68074	262548	435583	480504	930899	611220	718484	90680
80252	0	0	0	23068	41860	62232	48022	66605	73908
80810	121300	185571	196117	211524	234376	209944	237800	306499	304008
251990	35769	47367	47256	39380	55376	45726	42061	65264	141190
260300	4558360	5283700	4884537	7443378	5320205	4093649	2458412	3901132	2692653
261000	25021	31632	50266	49719	49276	38383	28079	45327	44002
271012	0	0	0	1321496	929453	1919958	1450987	715831	1081924
271019	3776499	4721880	3448458	3097126	3272372	2064900	2233720	3115880	4608610
283620	105364	111506	161796	141525	165374	172335	149787	159051	205964
551511	8386	7815	12457	15707	18992	15337	15468	26321	109345
560311	8063	11021	22352	21507	32956	57816	50881	61028	61940
560312	7108	10014	13372	13457	11294	15645	12688	15616	20624
611020	4133	5201	5794	6834	8882	10323	11741	13999	19656
611030	3472	5119	6271	8025	12203	17036	17852	23918	29498
710691	1215633	4153505	1823452	4177563	4035356	3935354	1636722	2807921	3573829
710812	37294787	50085491	48908194	34388815	30435287	34665414	22803622	36065838	31668284
720839	156718	237019	416124	344466	322216	690952	309731	407055	448081
740819	48074	64633	57499	99809	116495	279433	425220	876571	1060720
851770	2810451	2725714	2829269	2678574	2725304	5018185	6376472	11298212	9664834

**Ek 5- Ürün Analizinde Kullanılan GTİP’lerin 2001-2018 Yılları Arasında Türkiye’nin
Dünyaya İhracatı**

Ürün Kodu	Türkiye'nin dünyaya ihracatı								
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	bin dolar								
040410	1685	2279	2353	2720	6808	9913	19939	9203	4574
71320	75288	49469	82580	69166	83026	83660	57986	76758	74977
71340	85282	51839	88358	85444	71014	158374	126719	101249	174964
80252	0	0	0	0	0	0	0	0	0
80810	7534	6062	10266	9950	11960	10355	5432	12314	22862
251990	32999	34808	35987	44831	38754	44155	45495	55252	55299
260300	33983	50418	44613	81560	85255	184476	335019	316790	284597
261000	24157	20113	27309	60937	103568	120240	253244	498412	267640
271012	0	0	0	0	0	0	0	0	0
271019	0	273651	350660	478487	885871	1765411	3200561	4831007	2287061
283620	38793	291	275	351	241	91	61	111	43
551511	156672	166050	204653	212377	190563	174820	163074	153011	140399
560311	2898	4192	6691	10790	10418	26886	42098	38852	27317
560312	7375	12137	16140	27043	27709	27924	32786	35444	34905
611020	654538	799198	955660	863170	838375	805833	894273	818538	612607
611030	219510	226445	270790	274209	295440	284816	285737	315836	362475
710691	0	0	1	69	6087	11790	13461	7746	80907
710812	13097	8788	12100	47552	117772	554794	963169	3624199	4636036
720839	63936	40872	32077	79833	27095	65321	58261	153417	149798
740819	46542	33219	48669	89317	109018	221400	230866	226053	139142
851770	0	0	0	0	0	0	30444	41786	18773

Ek 5'in Yıl Bazlı Devamı

	Türkiye'nin dünyaya ihracatı								
Ürün Kodu	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	bin dolar								
040410	7904	13716	18561	33418	43765	19086	19871	29915	27915
71320	54780	36508	31011	19548	17386	20600	31270	35085	102693
71340	216376	200607	161300	167814	192817	261441	278874	236135	194194
80252	0	0	24057	36705	19310	46801	60345	42273	63613
80810	32713	36605	28515	48900	41329	50211	38483	61146	94592
251990	67044	86731	80802	100410	98227	79164	88541	98415	128068
260300	481566	364876	441688	509540	369530	250418	177879	234846	122771
261000	481969	465389	418780	453594	342846	249937	244759	344753	306471
271012	0	0	3026285	2836495	2299841	2057784	1720608	2064722	1921850
271019	2435615	3200540	3755772	3124097	3177605	1906352	1064866	1604019	1801295
283620	98	84	126	435	400	248062	246196	333316	599980
551511	136663	154895	164754	157356	180976	174731	162669	161503	175491
560311	31727	49921	48264	56614	53018	55059	93687	110230	124006
560312	55138	88840	128639	148343	186261	193280	209356	226437	299180
611020	671995	673758	687657	839513	904660	783966	818983	975349	1029588
611030	442851	535041	576634	648681	683041	683765	660258	692053	788464
710691	97346	217688	214582	154094	64878	60608	88439	44251	17341
710812	2070448	1474018	13344235	3348851	3210804	7380743	8248518	6606348	2577178
720839	243980	499286	210421	469474	357158	299774	342031	541117	834587
740819	258240	339769	285894	310674	324677	291429	291002	328254	403036
851770	29412	27775	12842	25874	25183	16747	17548	32607	24720